

נמוקי הלכה

דינים הנוגעים למעשה

נערך ע"י:

הרב מאיר נתן קעסלער

בס"ד

גליון מ"ד - תשרי שנת תשע"ז לפ"ק

דיני ישיבת סוכה (א)

א. מצות סוכה היא מצוה גדולה וחשובה עד מאוד, והיא העומדת לאדם לכפר במקום גלות, וקדושתה גדולה מאוד כקדושת בית הכנסת, שהשכינה פורשת כנפיה עלינו, ושבעה אושפיזין עלאין אור ניצוצי נשמתם שוכנים שם, ועל כן צריך לשבת בה בדרך ארץ ובאימה וביראה בבושה וענוה, כמו שיושב בפלטין של מלך ולפני המלך, ולא ימשך אחר אכילה ושתיה, ואסור לנהוג בה מנהג בזיון, וכ"ש שחוק וקלות ראש, וראוי לכל יר"ש שלא לדבר בתוך הסוכה אלא בדברי קדושה, ולא דברים של הבלי הבלים, וכ"ש שיזהר לדבר שם לשון הרע ורכילות ושאר דבורים האסורים, וכן לא יכעוס בתוך הסוכה כלל, וטוב לקבוע שיחה נאה בדברי תורה מהענין האושפיזין, כגון ביום ראשון יאמר ענין אברהם, וכן שאר ימות החג דבר יום ביומו, ומ"מ הכל לפי מה שהוא אדם, וכל אחד יאחז מדה כמדתו, ואם יהא יושב דומם לגמרי, אין לו שכר טוב בשביל זה, כי זה גורם ביטול מצות שמחת יו"ט, שע"ז בני ביתו הם יושבים ודוממים כאבלים ומנוודים ומצטערים, וכל המקיים מצות סוכה כהלכתה, ונוהג בה בקדושה ובטהרה באימה ויראה ושמחה רבה, כאלו נעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית, וזוכה שהקב"ה מסכך ומגין עליו בעוה"ב מכל מלאכי חבלה ביציאתו מעוה"ז, שלא יזיקו אותו, והקב"ה מושיבו בסוכתו של לוי' לעתיד לבא, ומצא כדי גאולתו לכל השנה, לעבוד את בוראו עבודה תמה^[א].

סוכות אחר יוה"כ, אלא שמא יצא דינו ביוה"כ לגלות, לכן אנו עושין סוכה וגולין מבתיהם לסוכה, ע"כ. והובא בא"ר (סי' תרכ"ה אות א') ע"ש. ועי' בספר קב הישר (פרק צ"ה) דכתב וז"ל, אנחנו צריכין להזהר בקדושת סוכה, שהיא כוללת שתי שמות הוי"ה ואדני, ובפרט שכל זמן שהסוכה היא נעשית כהלכתה ובטהרה, שלא יעשה אותה במקום מטונף, אז הסוכה היא מרכבה להקב"ה ושכינתיה, וסוכה היא במקום בית המקדש מעט, כי בית המקדש נקרא סכת שלום כו', עכ"ל. כתב בש"ך (עה"ת, פ' אמור, והובא בכה"ח סי' תרל"ט אות ו') הרי ז' צדיקים רמוזים שהם באים ויושבים בסוכה, על כן צריך לשבת בה באימה וביראה בבושה וענוה, ולא ימשך אחר אכילה ושתיה, שלא יבא לידי נבלה כו'. כתב השל"ה הק' (סוכה נר מצוה אות ה' וז') וז"ל, כתב הזהר (ח"ג קג): בעי בר נש למחדי בכל יומא ויומא באנפין נהירין באושפיזין אילין דשריין עמיה, עכ"ל, הרי

א. כתב בספר אלף המגן (סי' תרל"ט סעי' כ"ג) מצות סוכה הוא מצוה גדולה וחשובה עד מאוד כו'. כתב בספר פלא יועץ (אות ס' סוכה) סוכה היא מצוה חשובה וחביבה הבאה מזמן לזמן כו', וכמה חביבה מצוה זו בין לפי הפשט, והיא העומדת לאדם לכפר במקום גלות, ובין לפי הסוד גבהו סודותיו, ומעט אשר השיגה ידיעתנו הוא, שהשכינה פורשת כנפיה עלינו, והאם רובצת על האפרוחים, ושבעה אושפיזין עלאין אור ניצוצי נשמתם שוכנים שם, אשר מטעם זה גדלה קדושתה כקדושת בהכ"נ, ומטעם זה אסרו לנהוג בה מנהג בזיון, וכ"ש שחוק וקלות ראש, ואמרו על האר"י ז"ל שהיה נזהר שלא לדבר שיחת חולין תוך הסוכה, ע"כ, ע"ש. וכ"כ בספר מועד לכל חי (סי' כ' סעי' כ"ה) דישער דהוא כקדושת בית הכנסת, דהסוכה היא צלא דמהימנותא כו'. ועי' במדרש (פסיקתא דרב כהנא פסקא אחרייתא דסוכות) דכתב, אמר ר' אלעזר למה אנו עושין

ב. כל שבעת ימי החג צריך האדם לידור בסוכה כמו שדר בביתו בכל השנה, שתהיה עיקר דירתו בסוכה, שיכניס בה כליו הנאים ומצעות נאות, ואוכל ושותה וישן ויטייל בה, בין ביום בין בלילה, ואם הוא צריך לספר עם חבירו יספר עמו בסוכה, וידמה עליו סוכתו כאלו היא ביתו, וכל דבר שלא היה עושה חוץ לביתו לא יעשה חוץ לסוכתו, ובכל רגע ששוהה בסוכה מקיים מצות עשה, ומהראוי לאדם שירגיל את עצמו לחשוב בתמידות בעת ישיבתו בסוכה קיום מצות עשה זו, ועיי"ז לא יבא אל ביטול המצוה, כי ההרגל לחשוב תמיד בקיום המצוה, ועתה בשהייה מעט בביתו בטל ממחשבה זו, בודאי מיד יהא נרתע לאחוריו, וכל המחמיר להיות עיקר ישיבתו בה הוא משובח, ומ"מ המנהג שגם בבית מכסין השלחנות, ומציעים מצעות נאות לכבוד החג[ב].

המקיים מצות סוכה כאלו נעשה שותף להקב"ה במעשה בראשית, סוכה דומה לב', והעולם דומה לב', והתורה מתחלת בב', וכיון דסוכה מרמז לתורה, משו"ה שיעור גובהה כ', דהיינו ק"כ טפחים, כנגד ג"פ מ' יום שניתנה בו התורה, ושני חייו של משרע"ה, ורחבה שבעה כנגד שבעה רקיעים. והו"ד **בבה"ט** (סק"א). וכ"כ בסה"ק **מאור עינים** (פ' האזינו) ע"ש. ועיי' **בכה"ח** (אות י"ב) דכתב דהיינו אם עושה אותה כהלכתה, ונוהג בה בקדושה ובכוונה כדת מה לעשות. ועיי' **באלף המגן** (שם) דכתב וז"ל, ארז"ל כל מי שמקיים מצות סוכה בעוה"ז אזי מסכך עליו הקב"ה בעוה"ב ומגין עליו מכל מלאכי חבלה ביציאתו מעוה"ז שלא יזיקו אותו, עוד אמרו כל מי שמקיים מצות סוכה בעוה"ז הקב"ה מושיבו בסוכתו של לויתן לעתיד לבא כו', ומי שאינו מקיים ואינו יושב בסוכה, מעיד על עצמו שאין לו חלק באמונת ישראל כו', עכ"ל. ועיי' **בפלא יועץ** (שם) דכתב וז"ל, בודאי שמי שזוהר לקבוע דירתו וישיבתו בה, כל שבעת הימים בקדושה ובטהרה באימה ויראה ושמחה רבה כדת מה לעשות, קונה קדושה ותוספת הארה בנר"ן, ומצא כדי גאולתו לכל השנה לעבוד את בוראו עבודה תמה, עכ"ל. ועיי' בספר **יפה ללב** (ח"ה אות ג', והובא בכה"ח סי' תרכ"ה אות י') דכתב דמאן דזהיר במצות סוכה ולעשותה כתיקונה, מובטח לו שלא יהיה מרובה בתוך ביתו כל אותה שנה.

ב. איתא בגמ' (סוכה כח:) ת"ר תשבו כעין תדורו, מכאן אמרו כל שבעת הימים עושה אדם סוכתו קבע וביתו עראי, כיצד היו לו כלים נאים מעלן לסוכה, מצעות נאות מעלן לסוכה, אוכל ושותה ומטייל בסוכה, ע"כ. וכ"כ **המחבר** (סי' תרל"ט סעי' א') ע"ש. ועיי' **בתיו"ט** (פ"ב מ"ד) דכתב, דמ"ש בגמ' תשבו כעין תדורו טעמא, דדריש דהל"ל בסוכות תהיו, אלא תשבו היינו ישיבה דרך עיכוב, והיינו כעין תדורו. וכ"כ **הלבוש** (סי' תרל"ג סעי' א', וסי' תרל"ט סעי' א') וז"ל, כל שבעת ימי החג בין ביום בין בלילה עושה אדם סוכתו קבע וביתו ארעי, שנאמר בסוכות תשבו שבעת ימים כו', ותשבו א"א לומר שהוא ישיבה ממש, שא"א לאדם לישוב שבעה ימים רצופים במקום אחד כו', אלא ע"כ ר"ל תדורו, כמו וישב העם בקדש כו', כלומר שיהא עיקר ישיבה בסוכה, וידור בה כדרך שאדם דר בביתו בשאר ימות השנה כו', עכ"ל. וכ"כ **הרא"ש** (פ"ד סי' ג'). וכ"כ **הט"ז** (סי' תרמ"ג סק"ב). וכ"כ **הח"א** (כלל קמ"ז סעי' א') ע"ש. כתב **מהרי"ל** הרוצה לדבר שמועות עם חביריו ילך לסוכה, כללא דמילתא לעולם ידמה עליו סוכתו כאילו היא ביתו. והו"ד **בד"מ** (אות

שאסור להיות לו פנים עצובות, וק"ו משהו מעט חלילה כו', מנהג מורי ע"ה שלא לדבר בתוך הסוכה בימי חג הסוכות אלא בדברי תורה, כי מצות סוכה קדושה גדולה, והעד שעצי סוכה חל עליהם קדושה ואסורים כל שבעה כו', עכ"ל, ע"ש. והו"ד **בבה"ט** (סי' תרל"ט אות ב'). וכ"כ **הח"א** (כלל קמ"ז סעי' א') וז"ל, לפי שקדושת סוכה גדולה מאוד, ראוי שלא לדבר בה כי אם קדושה ותורה, וכ"ש שיזהר לדבר שם לשון הרע ורכילות ושאר דבורים האסורים, עכ"ל. וכ"כ בספר **מועד לכל חי** (שם) וז"ל, לא יכעוס בתוך הסוכה כלל, והיתה הרוחה להרבות שלום הבית, שלא יהיה קטטה על עסקי אכילה וכיוצא, ואל ידבר בסוכה דברים בטלים כו', עכ"ל. וכ"כ **המ"ב** (סק"ב) ע"ש. וכ"כ **ביוסף אומץ** (אות תרכ"ה), וכתב וז"ל, כי ימים אלו צריכין להיות בתשובה, שאין פתקות הגזירות נמסרים לשלוחים עד ליל שמיני עצרת, ואם שבו בתשובה שלימה נתקדשו, עכ"ל. ועיי' **באלף למטה** (סי' ק"ט) דכתב דכך נאה לאנשי מעשה המתנהגים בחסידות ופרישות כל השנה כו'. ועיי' **במטה אפרים** (סי' תרכ"ה סעי' ס"ה, ובאלף למטה סי' ק"ט) דכתב וז"ל, אע"פ שהמצוה להיות בשמחה, מ"מ צריך ליזהר בהרבות שחוק וקלות ראש ח"ו, ויש מאנשי מעשה שמדקדים על עצמם שלא לשיח שום שיחה בטילה בסוכה רק בדברי תורה, ומכ"ש בשעת הסעודה, וראוי ונכון לעשות כן אם בני ביתו ואורחיו הם בעלי תורה, ואף בעה"ב שהוא מיסב עם אשתו ובני ביתו ואין ביניהם דברי תורה, יש להם ליזהר משיחה בטלה, רק לדבר מעט החג הקדוש להודיעם טעם מצוה זו, כדכתיב למען ידעו דורותיכם כי בסוכות הושבתי וגו', ומצות ארבע מינים וכיוצא בדברים אלו של עונג וגם שמחה של מצוה, אבל מי שהוא יושב ודומם לגמרי, אין לו שכר טוב בשביל זה, כי זה גורם ביטול מצות שמחת יו"ט, שעל ידי זה בני ביתו הם יושבים ודוממים כאבלים ומנוודים ומצטערים, כי פה להם ולא ידברו, ואם הם המדברים והוא כאלם לא יפתח פיו, דומה לאבל בין החתנים, והרבה חשו חכמים למניעת שמחת יו"ט, וגם כי אין לו לעלות במעלות ומידות של חסידות, אם אינו מאנשי השם בענין שהוא נראה כגבר יחיר, אלא יאחז מדה כמדתו הכל לפי מה שהוא אדם, ועל כיוצא בזה אמרו כל השם אורחותיו זוכה ומקבל פני השכינה כו', וטוב לקבוע שיחה נאה בדברי תורה מהענין האושפזין, כגון ביום ראשון יאמר ענין אברהם, וכן שאר ימות החג דבר יום ביומו כו', עכ"ל. כתב **מהרי"ו**

וצריך לכוין בישיבתה שציונו הקב"ה לישיב בסוכה זכר ליציאת מצרים, וגם יכוין שישבנו בסכות

ובכה"ח (אות י"ב). כתב הא"ר (אות א') בשם הגהות מנהגים, אין לכסות השלחן בבית החורף, דדוקא בסוכה שהוא קבע יכסה בשבת ויו"ט כו', ע"ש. וכ"כ הח"א (כלל קמ"ז סעי' ב') וז"ל, ויציע המטה ויכסה השלחן בסוכה ולא בביתו, כדי להראות שאין זו דירתו, עכ"ל. וכ"כ הכה"ח (אות י"א). אבל הפמ"ג (מש"ז סק"א) כתב דכמדומה שאין העולם נוהגין כך, רק מכסים השולחן אף בביתו כו', ע"ש. והו"ד בדע"ת. וכ"כ המטה אפרים (סי' תרכ"ה סעי' ל"א) ע"ש. וכ"כ ביוסף אומץ (אות תתרכ"ז) וז"ל, נ"ל לדלידן שמנהגנו בכל שבתות השנה לכסות כל השלחנות אע"פ שאין אוכלין עליהם, ואפילו העומדים בסכות שמשמשין בהם בקיץ מכסין ג"כ, אין קפידא לכסות השלחן שבבית החורף ג"כ בחג הסוכות, ואדרבה הוא כבוד יו"ט ושבת, עכ"ל.

סיפר כ"ק מרן אדמו"ר שליט"א, כי בעיר באבוב דר איש כפרי פשוט, שלא הי' בר דעת גדול, ושמו מענדל טויב. פעם בחול המועד סוכות ראה אותו כ"ק מרן אדמו"ר האמצעי זצ"ל הי"ד אוכל פרוסת פת בשוק. שאל לו כ"ק מרן רבינו זצ"ל הי"ד, "מענדל, אתה אוכל חוץ לסוכה?". נענה והשיב, וכי הרבי חושדני שאני אוכל חוץ לסוכה, ובתוך כך הגביה כובעו, והראה חתיכת סכך שהי' מונח שם על ראשו. והסביר לכ"ק אדמו"ר האמצעי זצ"ל הי"ד, שבכל פעם טרם הוא יוצא לחוץ, הוא משים סכך בתוך כובעו, כדי שיהי' ביכולתו לאכול בסוכה אפילו בשעה שהולך בדרך... וכדאי ליתן לב ולהדגיש, כי מענדל טויב הרי לא ידע שכ"ק מרן אדמו"ר האמצעי זצ"ל הי"ד ישאל אותו מדוע הוא אוכל חוץ לסוכה, רק מרוב תמימותו וצדקות לבו עשה כך, שרצה לזוהר לאכול תמיד בסוכה עפ"י שכלו הצר והבנתו הפעוטה... (שערי ציון גליון כ"ב עמ' כ"ז)

כ"ק מרן אדמו"ר האמצעי זצ"ל הי"ד רגיל מפעם לפעם לשאול את הבחורים בסוכה, מה הם עושים עתה, וכשנזדמן שלא ידע הבחור התשובה הנכונה, אמר לו כ"ק רבינו זצ"ל הי"ד: וכי אינך יודע מה שאתה עושה? הרי אתה יושב עתה בסוכה, וקיי"ל מצות צריכות כוונה, וצריך לכוון לקיים מצות בסכות תשבו שבעת ימים, שהרי בשעה שיושב בסוכה אינו כפועל בטל, רק מקיים מצות בכל רגע ורגע, וצריך ליתן לב ולהתבונן בזה כל זמן ישיבתו בסוכה. (שערי ציון גליון כ"ז עמ' ס"ז)

החסיד רבי זיינוויל מראפשיץ ז"ל סיפר, כי בחג הסוכות אכל פעם אצל שולחנו הטהור של הרה"ק מוה"ר דוב בער מראדישיץ זי"ע, ובאמצע הסעודה פנה הרה"ק מראדישיץ זי"ע אל אחד מן הנוכחים שם, וגער בו, "נו, חוץ לסוכה!". האיש התחיל להביט בצדדיו, אם יש איזה שאלה עם הסכך, או איזה פסול בסוכה. המש"ק ואמר הרה"ק רבי בער זי"ע, "הרי אתה יושב ראשו ורובו בקערה...". (שערי ציון גליון ט"ו עמ' כ"ה)

א'. וכ"כ הט"ז (סק"א). וכ"כ השו"ע הרב (סעי' ד'). ועי' בא"ר (אות א') דכתב דאף דהשל"ה הביא מנהג מורו שלא לדבר בסוכה אלא בדברי תורה, היינו שלא דיבר שמועות כלל, אבל מי שמדבר צריך לילך לסוכה. וכ"כ המ"ב (סק"ב ושעה"צ אות ד') וז"ל, ראוי למעט בה בדברי חול כו', ומי"מ כשהוא צריך לדבר מעניני עסק אין לו לצאת מסוכה בשביל זה, דבישיבתו שם אף בעת דיבורו הוא מקיים מצות ישיבה בסוכה, עכ"ל. ועי' במהרי"ו (הובא בד"מ שם) דכתב דהרוצה לשחוק בקוביאיות וכדו' ישחוק בסוכה. ובא"ר כתב וז"ל, עיינתי במהרי"ו גופיה וז"ל, למגרס ביה, ולא לעיוני וכן שחוק, עכ"ל. ועי' ביוסף אומץ (אות תתרכ"ב) דכתב וז"ל, חיוב סוכה אינו דוקא אלא על האכילה, רק כל המחמיר להיות עיקר ישיבתו בה, ללמוד ולשאר עסקיו, הוא משובח, שעיקר מצותה שישבתה תהיה קבע ועיקר, וישיבת ביתו תהיה עראי, ואפילו סיפור שמועות ושחוק בעי סוכה כו', ולעולם שלא יחפש אדם תאוונות ועלילות לפטור ממצות, שזהו מטענות היצר הרע, אדרבה ישמח בלבו בכל מצוה שישמין לפניו הקב"ה, כי כל מצוה ומצוה היא מלאך מליץ יושר לאדם, ודורונא דשדיר ליה הקב"ה, עכ"ל. ועי' בדרכי חיים ושלום (אות תשס"ט) דכתב, דמאז שנכנס להסוכה בערב סוכות לפנות ערב, לא יצא מתוכה לביתו עד ליל שמיני עצרת, (וולת לצורך גדול לחפש באיזה ספר באוצרות הספרים) כו'. כתב בספר יסוד ושורש העבודה (שער י"א פ"ב) מחוייב האדם להזהר שלא יצא כל שבעת ימי החג מהסוכה לביתו כלל וכלל, אם לא לדבר הכרחי מאוד, ולהמשיל הדבר הזה, אם צריך לשתייה ומוכרח לצאת מן הסוכה לבית לומר להביא לו המשקה לסוכה, אסור לו לשהות בביתו רק שיעור הדבורים של צרכי השתייה, ויהי ככלותו לדבר מיד חייב לשוב לסוכה, כ"א ישהה מעט יותר מכדי צרכו בבית, עובר על מ"ע של בסכות תשבו כו', ועל זה ידוה לב כל הדווים לבקרים תפקדנו לרגעים תבחננו, שכמה רגעים בחג מטייל אדם בביתו חוץ לסוכה על לא דבר הכרחי כלל, ועובר בכל רגע מ"ע, או לאותו בושא או לאותו חרפה, אם אומרים לו אחר פטירתו מעה"ז, בוא חשבון מכמה מאות ואלפים מ"ע מן התורה של בסכות תשבו שעבר בימי החג, על כל רגע ורגע ששהה חוצה לה מבלי הכרח, והשהיות מצטרפות לחשבון גדול, וכמו שכששוהה חוצה לה עובר בכל רגע על מ"ע מן התורה, כן הדבר הזה מדה טובה מרובה שבכל רגע ורגע שהוא שוהה בסוכה מקיים מ"ע זו, לכן מהראוי לאדם שירגיל א"ע לחשוב בתמידות במחשבתו בעת ישיבתו בסוכה, בשמחה עצומה קיום מצוה עשה זו, ומכ"ש כשירגיל בתמידות לפרט בדבור קיום מ"ע זו, בודאי לא יבא אל ביטול מ"ע זו אפילו רגע כמימרא אל דבר בלתי הכרחי, כי ההרגל נעשה טבע לחשוב תמיד קיום מ"ע זו, ועתה בשחייה מעט בביתו בטל ממשחבה זו, בודאי מיד יהא נרתע לאחוריו, ע"כ. והו"ד בסידור יעב"ץ,

ענני כבוד, ובדיעבד אם כיון רק לצאת לבד יצא^[א].

ג. נשים פטורים מן הסוכה, ואם ירצו לישב בסוכה ולברך הרשות בידם, ומ"מ אע"פ שפטורים, מצינו בספרים הק' שמצוה על כל איש ישראל להושיב אשתו ובני ביתו עמו בסוכה, להיותם מסתופפים בצלא דמהימנותא לטהר את נפשותם ולהודיע אליהם חסדי ה' ^[ד]. קטנים פטורים מן

כתב הערוה"ש (אות ב' ג') לר' עקיבא שאומר דהכוונה על סוכות ממש, מאי רבותא יש בזה שתאמר התורה על זה למען ידעו דרתיכם כי בסוכות הושבתי וגו', והענין כן הוא, דמפני זה נצטוינו לעשות סוכות דוגמת הסוכות שעשו להם במדבר, כדי שיתגלה ויתפרסם מתוך מצות הסוכה גודל מעלתן של ישראל במדבר, שהיו הולכין עם כובד האנשים והנשים והטף ריבי רבבות, במקום אשר אין בטבע האדם להיות בו, כמו שהעיד הכתוב לא מקום זרע, וכן אמר הנביא לישראל המדבר הייתי לישראל אם ארץ מאפלי, כלומר דבמדבר הכנתי להם כל דבר ולא חסרו דבר, וכמו שאמר משה רבינו (דברים ב' ז) ידע לכתך את המדבר הגדול הזה זה ארבעים שנה ד' אלקיך עמך לא חסרת דבר, ונמצא דעיקר מצוה זו הוא זכרון המסע הגדול שבמדבר, שלבד שלא היה מקום זרע, עוד אפילו בתים קבועים לא היה להם אלא סוכות בעלמא, ולזה נצטוינו לעשות סוכות דוגמתן למען נזכור גודל מעלתנו מהשגחת ד' עלינו מאחרי יציאת מצרים, ע"כ.

כתב הטור (סי' תרכ"ה) אע"פ שהוציאנו ממצרים בחדש ניסן, לא צונו לעשות סוכה באותו הזמן, לפי שהוא ימות הקיץ ודרך כל אדם לעשות סוכה לצל, ולא היתה ניכרת עשייתנו בהם שהם במצות הבורא יתברך, ולכן צוה אותנו שנעשה סוכות בחדש השביעי, שהוא זמן הגשמים, ודרך כל אדם לצאת מסוכתו ולישב בביתו, ואנחנו יוצאים מן הבית לישב בסוכה, בזה יראה לכל שמצות המלך היא עלינו לעשותה. ועי' בערוה"ש (אות ה'). ועי' בכה"ח (אות א') דכתב דהטעם בסוד, לפי שמר"ה עד יוה"כ היו דין וגבורות, ומיזה"כ ואילך הם בחי' חסדים, שנמשכים ע"י הסוכה ולולב ומיניו, בסוד שמאלו תחת לראשי שהם מר"ה עד יוה"כ, ומיניו תחבוקני מיזה"כ ואילך, והסוכה היא בחי' אור מקיף, שנמשך מן בינה אל בחינת המלכות, והם ז' מקיפין מן חסד עד מלכות, ובכל יום נמשך חסד א', ליל א' מקיף דחסד, ליל ב' מקיף דגבורה כו', וזה סוד מ"ש חז"ל כי הסוכה היא כנגד ענני כבוד אשר במדבר, כי הנה כל ענן הוא בחי' חסד, כמ"ש יומם יצוה ה' חסדו, ולכן היו ענני כבוד כנגד אהרן הכהן איש החסד, והם ז' עננים כנגד ז' מקיפים של החסדים בז' ספירות תחתונות דנוק' מחסד עד מלכות שבה, וכנגד הם ז' ימי הסוכות, כמ"ש בשער הכוונ' (דף ק"ב) ע"ש.

ד. כתב המחבר (סי' תר"מ סעי' א') נשים פטורים מן הסוכה. כתב הט"ז (סק"א) משום דה"ל מ"ע שה"ג, ונשים פטורות. ובגמ' (סוכה כה:) איתא דנשים פטורות מהלכה למשה מסיני, דסד"א תשבו כעין תדורו מה דירה איש ואשתו אף סוכה איש ואשתו, או דסד"א יליף חמשה עשר חמשה עשר מחג המצות, מה להלן נשים חייבות אף כאן נשים חייבות, קמ"ל.

ג. כתב הטור (סי' תרכ"ה) בסכת תשבו שבעת ימים וגו' למען ידעו דרתיכם כי בסכות הושבתי את בני ישראל בהוציאני אותם מארץ מצרים, תלה הכתוב מצות סוכה ביציאת מצרים, וכן הרבה מצות, לפי שהוא דבר שראינו בעינינו ובאזנינו שמענו, ואין אדם יכול להכחישנו, והוא המורה על אמיתת מציאות הבורא יתעלה כו', והסוכות שאומר הכתוב שהושיבנו בהם, הם ענני כבודו שהקיפנו בהם לבל יכה אותנו שרב ושמשי, ודוגמא לזה צונו לעשות סוכות כדי שנזכור נפלאותיו ונוראותיו כו', ע"ש. כתב הב"ח (אות א') איכא למידק בדברי הטור, שאין זה מדרכו בחיבורו זה לבאר הכונה לשום מקרא שבתורה, כי לא בא רק לפסוק הוראה או להורות מנהג, ופה האריך לבאר ולדרוש המקרא דבסכת תשבו, ויראה לי לומר בזה, שסובר דכיון דכתיב למען ידעו וגו', לא קיים המצוה כתיקונה אם לא ידע כוונת מצות הסוכה כפי פשטה, ולכן ביאר לפי הפשט דעיקר הכוונה בישיבת הסוכה שיזכור יציאת מצרים כו', ע"ש. והו"ד במג"א (ריש סי' תרכ"ה). וכ"כ המח"ש ע"ש. וכ"כ השו"ע הרב (סעי' א'). ועי' בפמ"ג (ריש הסי') דכתב דראוי לכיון שנים, שישבנו בסוכות ענני כבוד דבר נסיי, וגם הוציאנו ממצרים, ובדיעבד יצא כל שכיון לצאת לבד כו'. וכ"כ הדה"ח. וכ"כ המ"ב (סק"א). וכ"כ הכה"ח (אות ב') דמשמע מדברי השו"ע (סעי' א') שכתב כי בסוכות הושבתי את בני ישראל הם ענני כבוד שהקיפם בהם לבל יכם שרב ושמשי, שצריך לכיון בישיבת סוכה כי היא זכר לענני כבוד. ועי' בשו"ת ערוגת הבשם (סי' קפ"ח) דכתב וז"ל, כתב הטור, והסוכות שאמר הכתוב שהושיבנו בו הם ענני כבוד כו', והוא פלוגתא דתנאי (פ"ק דסוכה), ר"א ס"ל סוכת ענני כבוד, ורע"ק ס"ל סוכות ממש, והנה הטור סתם לן בזה כר"א, וכן פירש"י (פ' אמור), וכבר העיר בזה במזרחי, הא הלכה כרע"ק מחברו, ומה שכתב משום דמשמעות הכתוב בלשון הושבתי שהיה משמע בזה ענין נסיי, אנני מספיק להכריע דלא כרע"ק, וכיו"ב קשה על הטור, ועי' בס' ביכורי יעקב שהעיר ג"כ בזה כו', ואפשר דהטור הוי גרס איפכא, דרע"ק ס"ל סוכת ענני כבוד, ור"א ס"ל סוכת ממש, וכן הביא גירסא זו הרא"ם במזרחי עה"ת, והובא בפמ"ג, וא"כ ניחא כו', עכ"ל. והכה"ח (שם) כתב דנוכל לפרש דלכו"ע הא והא איתא, כי היה להם סוכות, וגם עננים, סוכה לכל אחד ואחד, ועננים לכללות הכל, ולא פליגי אלא במשמעותא דקרא, ע"ש. ודעת הבכורי יעקב (סק"ג) דאם לא כיון טעם המצוה לא יצא, וסיים וז"ל, ועכ"פ יזהר כל אחד ללמד לספר לבניו ולבני ביתו כוונת מצות סוכה, כמו שצריך ללמד להם טעם המצות בליל פסח, וכדאמרין כל שלא אמר שלשה דברים כו', ע"ש. ועי' בשו"ת בית יצחק (יו"ד ח"ב סי' קס"ח).

הסוכה, אבל קטן שהוא בן חמש שנים ולמעלה, חייב אביו לחנכו שיאכל בסוכה, ודוקא אכילת קבע אבל אכילת עראי א"צ לחנכו, וי"א דשאר דברים חוץ מחמשת מיני דגן א"צ לחנכו, וכן

מקבלת מיד בזה, עכ"ל. וכ"כ בישועות יעקב (סי' י"ז אות א', וסי' תר"מ אות א') וז"ל, נכון שהנשים לא יברכו על מצות כאלו שהן פטורים, משום ספק ברכות, וכן העידו לפני אנשים כשרים, שהגאון א"צ החכם צבי מיחה בכאן בנשים שלא יברכו על מ"ע שהז"ג, וכן העידה זקנתי בת הגאון זקני מוהר"א ליבוש אב"ד בק"ק אמשטרדם, שהוא היה חתן הגאון הנ"ל, שלא הניח לנשים לברך, הן רבים עתה המתנהגים לברך כו', ופה המנהג שמברכין הנשים על נטילת לולב, ועל ישיבת סוכה אין מברכין כו', וא"א למחות בידם, אבל על צד הדין יותר נכון שלא לברך, ע"ש. ועי' בשו"ת אבני צדק (או"ח סי' י"ז וסי' מ"ו) דכתב זות"ד, נראה דס"ל להרא"ש דלא קי"ל כר"ת כיון שנדחו ראיותיו, ועכ"ז הביא דברי ר"ת להורות נתן בזה דאפ"ה נשים המברכת על מ"ע שהז"ג יכולים לסמוך על דברי ר"ת, והטעם נ"ל מפני שנהגו הנשים לקיים מ"ע שהז"ג גרמא לתקוע שופר וליטול לולב, ואם לא יברכו לעולם יש להם צער למה יגרעו, ע"כ אמרינן כדאי ר"ת לסמוך עליו בשעת הדחק, ומזה יצא להטור שכתב נשים יכולים לברך יותר טוב שלא יברכו כו', ומפני כן עוד יש נשים ממשפחת חכ"צ ז"ל שאוחזין מעשה אבותיהן, ואין נוטלין לולב ולא מברכין וכדעת החכ"צ ז"ל בתשו' החכ"צ החדשות בתשו' הנוספות, ובכ"ז אותן נשים שנהגו לברך אין מוחזין בידם, מפני שכדאי ר"ת לסמוך עליו, עכת"ד. ועי' בשו"ת דברי חיים (או"ח ח"ב סי' י"ד) דכתב וז"ל, נשים אין חייבים כלל בתקיעת שופר וכן הלל ולולב ושמחה, דהוא קבוע בעזרת אנשים ולא בעזרת נשום, שפטורים המה דהוי מצות עשה שהז"ג גרמא כו', עכ"ל. ועי' בשו"ת דברי יציב (סי' ה' וסי' רע"ד) דכתב וז"ל, שמעתי מכ"ק אאמו"ר זי"ע ששמע מפ"ק אא"ז [בעל דב"ח] זי"ע שיש טעמים בדרך אמת דמ"ע שהז"ג עדיף שנשים לא יעשו אלו המצות כו', ואמר שאשה שלא תברך על אתרוג ולא תשב בסוכה, הנני מבטיח לה בנין הגונים כו', עכ"ל. איברא שמענו מכ"ק מרן אדמו"ר שליט"א בשם אביו כ"ק מרן אדמו"ר זצ"ל, שמניחין לנשים לאכול בסוכה ולברך לישוב בסוכה, אבל לא בתורת חיוב. (שכח איתנים פרק כ"ב אות י"ג) כתב בספר יפה ללב (ח"ב אות א') אף דנשים פטורים, מיהו מצוה על כל איש ישראל להושיב אשתו ובני ביתו עמו בסוכה, להיותם מסתופפים בצלא דמהימנותא לטהר את נפשותם, ולהודיע אליהם חסדי ה' עם ישראל עמו ונחלתו תמיד כל הימים, בעבור תהיה יראתו ואהבתו על פניהם לבלתי תחסאו. והו"ד ככה"ח (אות ה'), ובארחות חיים (אות ב').

כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"ח סי' קמ"ז) אשר שאל אודות הנשים שנוהגות כשאוכלות בסוכה לברך לישוב בסוכה בין ברכת המוציא לטעימה, וצ"ע כיון דהם פטורות ממצות סוכה, וא"כ ברכתם רק רשות, והו"ל הפסק בין ברכת המוציא לטעימה כו', יראה שצורת המצוה אצל האנשים לברך בין ברכת המוציא לאכילה, דנהגו כר"ת לברך רק בשעת אכילה,

ועי' בשלחן גבוה (אות ב') שהביא בשם המרדכי לתרץ למה לא יהיה נשים חייבות משום שאף הן היו באותו הנס של ענני כבוד, דלא אמרינן האי מילתא אלא בדרבנן כגון מגילה חנוכה וד' כוסות, אבל בדאורייתא לא. וכעין זה כתב הפמ"ג (מש"ז סק"א) וז"ל, אע"ג דבד' כוסות נשים חייבות, י"ל הואיל והיו באותו נס חייבין מדרבנן, משא"כ סוכה שאף שהיו בנס, התורה מיעטה בפ"י, לא חייבו חז"ל מדרבנן, משא"כ נר חנוכה ומגילה עיקרה דרבנן, עכ"ל. ועי' בלבוש. ועי' בשו"ת חת"ס (סי' קפ"ה). כתב הרמ"א בהל' תקיעת שופר (סי' תקפ"ט סעי' ו') המנהג שהנשים מברכות על מצות עשה שהז"ג גרמא כו', אבל אחרים לא יברכו להן אם כבר יצאו כו'. והו"ד במג"א כאן בהל' סוכה (סי' תר"מ סק"א), ובא"ר (אות ב'). וכ"כ השו"ע הרב (סעי' ב') דאם ירצו לישוב בסוכה ולברך הרשות בידם כו'. וכ"כ הדה"ח, והח"א (כלל קמ"ז סעי' כ"ה). וכ"כ המ"ב (סק"א). וכ"כ הערוה"ש (אות ב'), וכתב דנשים שלנו רבות יושבות בסוכה ומברכות לישוב בסוכה. וכ"כ הבה"ח (סי' תקפ"ט אות כ"ג וסי' תר"מ סעי' ד'), וכתב דיש להן שכר ע"ז, ע"ש. ועי' בשו"ת שואל ומשיב (תנינא ח"ב סי' ח') דכתב וז"ל, נסתפקתי בהא דמבואר בסי' תר"מ סעי' א' דנשים פטורין מן הסוכה, ומטעם דהוי מצות עשה שהז"ג גרמא, אם יכולין לחייב את עצמן כשירצו לאכול בסוכה ולברך, וטעם הספק דלכאוי מ"ש מכל מ"ע שהז"ג דדעת ר"ת ודעימיה דיכולים לברך, הוא דהרי מבואר בסי' י"ז (סעי' ב', בהג"ה) דאין להן ללבוש ציצית דאינו חובת גברא, והיינו כמו שכתב הט"ז (שם) שאפילו איש אין עליו חיוב לקנותו טלית בת ד' כנפים, אלא אם קנה חיוב לעשות ציצית, וא"כ ה"ה כאן דחוץ מליל יו"ט הראשון אין חיוב לאכול בסוכה, והו"ל רק חיוב שאם אוכל אינו רשאי לאכול חוץ לסוכה, וא"כ דמי לציצית כו', עכ"ל. וכ"כ החתן סופר (שער הגדילים והכלאים סי' כ"ג), וכתב שאמרה לו אמו (בתו של הגאון החת"ס ז"ל), שמעולם לא ראתה בבית אביה שבירכו הנשים לישוב בסוכה, ע"ש. אבל בדעת תורה כתב ע"ז וז"ל, לענ"ד שאני התם דאין להם ללבוש בגד של ד' כנפות, אבל הכא הרי אוכלים הלחם מה שאוכלים בבית, וממילא יוכלו לאכול הלחם בסוכה, ועוד דמצות סוכה איש וביתו משום תשבו כעין תדורו וליכא בזה משום יהורא, דאפשר שעושה כך בשביל שרצונה להיות עם בעלה, ולפמ"ש הרמ"א (סי' י"ז) דמשום יהורא לא שייך אלא בפרהסיא ולא בציניעה בתוך ביתו, א"כ ה"נ בזה, עכ"ל. ולאידך גיסא בשו"ת חכם צבי (הנוספות, סי' י"ז) כתב וז"ל, נראה לענ"ד להביא ראיה שאין הנשים יכולין לברך על מצות עשה שהז"ג גרמא, מדאמרי בריש סוכה (ב:) בהילני המלכה שהיתה יושבת בסוכה פסולה ולא אמרו לה חכמים דבר, ואי ס"ד דהנשים מברכות רשות, מסתמא הילני המלכה ג"כ היו מברכות, והאיך לא אמרו לה דבר, ועוד שעל הספק היה להם לחכמים לומר לה שלא תברך, אח"כ מצאתי ראיה זו בהגהת אשר"י על משנת אשה

מצוה על האם לחנך בניה, אבל שאר כל אדם אינם מחויבים לחנכו, אבל אסורים לומר לו שיאכל חוץ לסוכה, אבל מותרין ליתן לפניו לאכול חוץ לסוכה, אע"פ שיודעם שבודאי לא יכנוס לסוכה, כיון שאין אומרים לו שיאכל חוץ לסוכה, ואין המנהג לחנך קטנים לישן בסוכה, עד הגיעם לעול המצוות.^[ה]

ד. מותר ללמוד בבית המדרש, וא"צ לילך להסוכה, אבל אם לומד בביתו, אם יש לו מנוחה בסוכה צריך לילך שם, ואם צריך ללמוד מתוך ספרים הרבה, אם אפשר לו להכין להם מקום בסוכתו, בענין שלא יצטרך לפנותם מסוכתו בעת האכילה והשינה, ולחזור ולהכניסן בעת הלימוד, צריך ללמוד בתוך הסוכה, אבל אם א"א לו להכין להם מקום בקל בלא טורח רב, ויש לו טורח רב לפנותם ולחזור ולהכניסם, יכול ללמוד חוץ לסוכה, ויתחכם איך יכול לעשות ללמוד בלא טורח, כדי להתחייב בסוכה ולקיים מצות הבורא יתברך ולא להפטר, וכל המוסיף בקיום המצוה מוסיפין לו ברכה מן השמים.^[ו] מתפללים בבית המדרש ולא בהסוכה, שכן בשאר ימות השנה

חוץ לסוכה, דהיינו שיתן לתוך פי הקטן או אפילו יצוה לו לאכול חוץ לסוכה, דה"ל כאילו מאכילו נבלה בידים דאסור. וכ"כ השו"ע הרב (שם), והמ"ב (שעה"צ אות ח') ע"ש. ועי' בשו"ת תשובות והנהגות (ח"ג סי' רי"א ורי"ב) דכתב וזת"ד, מ"ש המ"ב שלכ"ע אסור להאכיל קטן חוץ לסוכה, דבריו תמוהין דאף דמבואר כן במג"א, הלוא כבר כתב בלכ"ש שע"כ הוא ט"ס, וצ"ל שאין איסור לא תאכילום, דהאי איסור אינו אלא במאכיל דבר שגופו אסור אבל כאן בסוכה אין איסור, וכמ"ש בפמ"ג כאן כו', ונראה פשוט שאפילו למ"ב היינו דוקא כשהבן הוא בן ה' או ו' שנים שאינו צריך לאמו דחייב בחינוך, אבל בקטן דצריך לאמו פטור שהוא מצטער, ושוב אין לא תאכילום שאין הפטור שלו מדין קטן אלא מדין מצטער כו', ואמנם למעשה נוהגים לא להאכיל לקטן חוץ לסוכה, ומ"ש המ"ב שמותר לאחר להניח לפניו אוכל חוץ לסוכה, לענ"ד שגם לאחר אסור מדינא דיש לחשוש לאיסור תורה דלפני עור כו', עכת"ד. ועי' בהליכות שלמה (סוכה פרק ט' סעי' כ"ד) דכתב וזת"ד, אף שהחינוך למצות סוכה הוא גם לענין שינה כמ"ש השו"ע הרב, מ"מ לא חינוך הקטנים בדוקא לישן בסוכה עד הגיעם למצוות, כי הקטנים נוטים בנקל להצטנן ובפרט במקומות קרירים, ויש לחוש שמפני רצונם לישן בסוכה לא יגלו שהצינה קשה להם, ועי' בכעין זה בערוה"ש (אות ב'), עכת"ד.

ו. כתב המחבר (סי' תרל"ט סעי' ד') כל שבעת הימים קורא ולומד בתוך הסוכה, וכשמבין ומדקדק במה שיקרא וילמוד, יכול ללמוד חוץ לסוכה, כדי שתהא דעתו מיושבת עליו. ועי' בט"ז (סק"ג) דכתב דהר"ן כתב ד"א להיפך, דעיוני היינו קבע ובעי סוכה, ולחומרא עביד כתרוייהו, כל היכא דלא מטריר ומצטער, ע"כ. וכ"מ במג"א (סק"ג) דהכל לפי הענין אם יש לו מנוחה בסוכה לומד בסוכה, ע"ש. וכ"כ הפרישה דעכשיו בזמנינו שרוב ב"ב אינם בסוכה כל היום כ"א בשעת אכילה, צריך ללמוד אפילו דבר עיון בסוכה, ע"ש. וכ"מ בשו"ע הרב (סעי' ד'). וכ"מ בח"א (כלל קמ"ז סעי' ה'), ובמ"ב (סק"ט ובשעה"צ אות נ"ג). ועי' בערוה"ש (אות י"ט) דכתב הטעם אמאי פטור אם אין לו מנוחה, דק"ו הדברים דאם בצער הגוף אמרו דמצטער

ונשים מקבלות על עצמן לקיים המצוה כמו האנשים, ויכולות לברך על המצוה כמותם, וא"כ גם לדידהו זה צורת המצוה, וש"יכא ברכה לאכילת סוכה שלהם כו', ע"ש.

ה. כתב המחבר (סי' תר"מ סעי' ב') קטן שאינו צריך לאמו שהוא כבן חמש כבן שש, חייב בסוכה מדברי סופרים כדי לחנכו במצוות. כתב הא"ר (אות ג') בן ה' היינו כשאביו בעיר ואפילו אינו חרין, דבחרין אפילו בן ד' אינו גריר אחר אם, וכבן ו' כשאין אביו בעיר כו', דלא כט"ז ומג"א כו', ע"ש. וכ"כ הבית מאיר ע"ש. וכ"כ הדה"ח. וכ"כ המ"ב (סק"ד) ע"ש. כתב השו"ע הרב (סעי' ד') אם הוא אוכל חוץ לסוכה אביו חייב לגעור בו ולמחות בידו ולהכניסו לתוך הסוכה כדי לחנכו במצוה. ועי' בכה"ח (סי' שמ"ג אות כ"ד) דכתב דהיינו אכילת קבע, אבל אכילת עראי אפילו לגדול לא יש איסור לפום דינא. ועי' בישועות חכמה (סי' קל"ה אות ו') דכתב דאם רוצה לאכול שאר דברים חוץ מחמשת מיני דגן א"צ להחמיר עליו לאכול בסוכה, וסיים דכן המנהג. ועי' בערוה"ש (אות ב') דכתב וז"ל, להאכילו בידים חוץ לסוכה אינו נכון, ולא ידעתי למה אין נזהרין בזה בזמנינו, ואולי מפני שבמדינתנו ע"פ הרוב הזמן קר בסוכות וקשה על הקטן לאכול בסוכה וצ"ע, עכ"ל. כתב המג"א (סק"ג) אמו אינה חייבת לחנכו כו', ע"ש. ועי' בא"ר (אות ד') דכתב דאם אין לו אב אמו חייבת לחנכו. והו"ד בשע"ת. כתב היעב"ץ (בסידור, מצות חינוך הקטן) מ"מ נשים צדקניות מגדלות בניהן לתורה ולמצוה ורודות אותן כו', ועל ידי כך זוכות לחיי עולם הבא כו', ומצינו בהילני המלכה שהושיבה בניה הקטנים בסוכה, ע"ש. וכ"כ הקצוה"ש (סי' קמ"ז בדה"ש סק"ב) דלכו"ע מצוה יש להאם לחנך בנה כו', וכמ"ש השו"ע הרב (ה' ת"ת סעי' ט"ז) דאם עוזרת לבנה או לבעלה כו' חולקת שכר עמהם כו', ע"ש. ועי' בכה"ח (סי' שמ"ג אות ט') דהביא מהפתה"ד דכתב דכל זמן שאביו קיים אין חיוב חינוך על אחרים. ועי' במג"א (סי' תר"ז סק"ב) דכתב דאחרים מותרין ליתן מאכל לקטן חוץ לסוכה, והקטן ממילא יאכלנו חוץ לסוכה, דלא איכפת לו, דהא עכ"פ הם נותנים לו דבר היתר, דהא אפשר יאכלנו תוך הסוכה, ומה שהקטן אוכלו חוץ לסוכה קטן אדעתיה דנפשיה עביד. ועי' במחה"ש דכתב דאבל אסור להאכילו בידים ממש

ג"כ מניח דירתו והולך לו לבית המדרש, ואם מתפלל בביתו, אם יש לו מנוחה בסוכה שיוכל להתפלל שם בכוונה, צריך לכונוס לסוכה ולהתפלל, וכן אם קורא קריאת שמע וכיו"ב בביתו, צריך לקרותו בסוכה^[ז].

ה. אסור להכניס בתוך הסוכה דברים שאינם מכובדים, שהדרך שאין מחזיקים אותם רק בחדר שמבשלין שם, שלא יהיו מצות בזויות עליו, ולכן אין להכניס בסוכה יורה ומחבת ודוד ואסקלא וכיו"ב, וכן נוהגין שלא להכניס קדירות בסוכה לערות ממנם התבשיל לתוך הקערות, אלא צריך לערות התבשיל אל תוך הקערה חוץ לסוכה, ומ"מ אם אין לו כלי וצריך לאכול מן הקדירה מותר להכניסו, וכן הקערות מיד לאחר האכילה צריך להוציאן לחוץ משום מיאוס, וכן כל כלי שיש בו איזה דבר מאוס, וכ"ש דאסור להחזיק כלי האשפה בסוכה אם אפשר, וכן אסור לעשות שום תשמיש בזוי בסוכה, ולכן אין לשטוף הקערות בסוכה, וכן אין לשטוח בגדים השרויים במים כדי לנגבן בסוכה, וכל כיו"ב, אבל כלי שתיה א"צ להוציאן לחוץ שאין נמאסין, וכן מותר לשוטפן בסוכה, וכן מותר להכניס תינוק שאינו שומר על נקיות גופו לסוכה^[ח]. אם הכניס לתוך

אם יש ביה"כ בעירו הולך לביה"כ, דתפלה כל השנה אינה בבית דירה אלא בביה"כ, ע"ש. והו"ד בט"ז (סקי"ג), ובמג"א (סקי"ד). ועי' בשלטי הגבורים דכתב דק"ש קורא בסוכה, אם לא שהולך לביה"כ. כתב הגאון מבוטשאטש זצ"ל (באשל אברהם) מי שנהוג להתפלל בביתו, בין שיש עמו מנין או שאין שם עמו, איננו הולך ממקומו להתפלל, אם מצד חולשת רגליו כו', נראה שכ"ה בסוכה ג"כ חיוב לו להתפלל שם בסוכה אם אין לו צער עי"ז, ומדוע יפקיע את עצמו מחיוב המצוה בחנם כו', אך כשעשרה נאספים לביתו תמיד, ולהם כטורח קצת להתפלל בסוכה, נראה שיוכל להתפלל בביתו, כי כדאי בחי' התפילה בעשרה יותר ממנהגא בעלמא, וכל שהיא איננו מבטל מנין, והם פטורים ודאי מסוכה כי ביתו הוא להם כביה"כ, גם שאצלו אין טרחא כלל להתפלל בסוכה, כיון שאין קיבוצם הפשוט לשם פטור, ואם ביתו קבוע לו להתפלל ויצייתוהו כולם לילך לסוכה כשיבקש מהם, נראה שמה דקיי"ל שמצוה לקבוע לו מקום לתפילתו דוחה מצוות סוכה אז כו', ע"ש.

ז. איתא בגמ' (סוכה כט.) אמר רבא מאני משתא במטללתא, מאני מיכלא בר ממטללתא כו'. פירש"י כוסות א"צ להוציאן לפי שאינן מאוסים, קערות לאחר שאכלו בהן צריך להוציאם מן הסוכה משום מיאוס, ע"ש. והתוס' (ד"ה מנא) הביא יש מפרשים דכתבו, דמאני מיכלא היינו כגון קדירות ואגני דלישא, וטעמא דכעין תדורו בעינן, והני אין רגילין להיות בבית דירה, אלא בית יש להם לבדם כו', ע"ש. ועי' במג"א (סק"א) דכתב דכד ששואבין בו מים חוץ לסוכה, וכלים שמשתיין בהן קמח והעריבות, וכלים של בשמים חוץ לסוכה. והא"ר (אות ה') הביא מהרוקח דכתב דכן יורה ומחבת ודוד ובורנא ואסיתא ואגנא דלישה ושפודין ואסקלות חוץ לסוכה. וכ"כ הח"א (כלל קמ"ז סעי' ב') וז"ל, לא תהיה מצוה בזויה עליו, ולכן לא יכניס בה כלים שאינם דרך כבוד, כגון קדרות וכלים שמשתיין בהם קמח ועריבות, וכד ששואבין בו מים, ויורה ומחבת ומכתשת וכיו"ב, עכ"ל. וכ"כ הקיצע"ע (סי' קל"ה סעי' ב') וז"ל, צריך להחזיק את הסוכה בכבוד שלא יהיו מצות

פטור מן הסוכה, כ"ש בעינוי נפש בתורה, דצריך שתהא דעתו מיושבת עליו. ועי' בשו"ע הרב (שם, וסעי' ה') דכתב דאם קורא ולומד בבית המדרש, א"צ ללמוד בתוך הסוכה, שכן בשאר ימות השנה ג"כ מניח דירתו והולך לו לביהמ"ד. וכ"כ הכה"ח (אות ס"ג), ועי' באשל אברהם (בוטשאטש). כתב המג"א (שם) צ"ע אם צריך ספרים הרבה וטורח לו להעלותם לסוכה כו', ובלבוש (סי' תר"מ סעי' ד') משמע דא"צ כמו גבי כרים, וכן משמע שם בשו"ע (סעי' ד') דא"צ לילך לסוכה חבירו לאכול מהאי טעמא, ע"ש. ועי' בא"ר (אות ב') דכתב, דדוקא שצריך להוציאן בכל יום, אבל אם אפשר לו להניחן שם כל ימי סוכות ללמוד שם תדיר, צריך להעלותן. וכ"כ הח"א (שם), והמ"ב (שם). וכ"כ השו"ע הרב (שם), וכתב וז"ל, אם א"א לו להכין להם מקום בקל בלא טורח רב, ויש לו טורח רב לפנותם ולחזור ולהכניסם, יכול ללמוד חוץ לסוכה, לפי שכל טרחא יתירה שהאדם מצטער, ומונע את עצמו מטרחא זו כדי לישב בביתו בקביעות, אין מחויב לטרוח כדי לישב בסוכתו בקביעות, עכ"ל. כתב הפמ"ג (מש"ז סקי"ג) אשרי מי שיש לו סוכה מיוחדת עם תנור, ויכול ללמוד שם ולישן כדרך שעושה בבית, ע"כ. ועי' בבכורי יעקב (סקכ"ה) דכתב וז"ל, ויתחכם איך יכול לעשות ללמוד בלא טורח, כדי להתחייב בסוכה ולקיים מצות הבורא יתברך ולא להפטר, כמאמר המאלך לרב קטינא (מנחות מא.). טצדקי למיפטר נפשך מציצית, וכל המוסיף בקיום המצוה מוסיפין לו ברכה מן השמים, עכ"ל. ועי' בדרכי חיים ושלום (אות תשס"ח) דכתב וז"ל, ערב סוכות נכנס לסוכה, והביאו אחריו כלי תשמישיו וספרים וכיו"ב לכל צרכי שבעת ימי החג כו', עכ"ל.

ז. כתב המחבר (סעי' ד') המתפלל רצה מתפלל בסוכה או חוץ לסוכה. ופירש הב"ח (אות א') שאם יכול להתפלל בסוכה בכוונה יתפלל, ואם לא יתפלל חוץ לסוכה. וכ"כ הא"ר (אות ד'). וכ"כ השו"ע הרב (סעי' ה') וז"ל, המתפלל אם יש לו מנוחה בסוכה שיוכל להתפלל שם בכוונה, צריך לכונוס לסוכה ולהתפלל, שהרי בשאר ימות השנה כשאינו מתפלל בביה"כ הוא נכנס לביתו ומתפלל, עכ"ל. וכ"כ המ"ב (סק"ל). כתב הב"ח

בזוויות עליו, ולכן לא יכניס לתוכה כלים שאינם מכובדים כו', עכ"ל. וכ"כ המ"ב (סק"ד ושעה"צ אות י') וזת"ד, אין להכניס בסוכה דברים אלו שאין מחזיקים בביתו רק בחדר שמבשלן שם כו', וכלל הדבר כל שאין דרכו להיות בדירתו רק בבית החיצון, אין לו להחזיק בסוכה, עכת"ד. כתב המחבר (סעי' א') כלי שתיה כגון אשישות וכוסות בסוכה, אבל כלי אכילה (לאחר אכילה) כגון קדירות וקערות חוץ לסוכה. כתב המג"א (סק"ג) משמע מלשון הש"ע דקדירות וקערות דין אחד יש להם, קודם אכילה שרי לאחר אכילה אסור שאז הן מאוסים, והעולם נזהרין מקדירה אף קודם אכילה, ומהקערה אין נזהרין אף לאחר אכילה, ואינו נכון, ע"כ. ועיי' במחה"ש דכתב, דר"ל דמה שאין נזהרים בקערה אפילו לאחר אכילה אינו נכון כו', אבל מה שנזהרים בקדירות אפילו קודם אכילה יש ללמוד עליהם זכות, דמחמירים כדעת יש מפרשים בתוס' כו'. וכ"כ הא"ר (אות ו') וז"ל, קדרה משמע בפוסקים דאף קודם אכילה חוץ לסוכה, והנחלת צבי כתב העולם נזהרין אפילו להכניס הקדרה עם המאכל, עכ"ל. וכ"כ הדה"ח. וכ"כ הברכ"י בשם רבני אומיר שאין להביא הקדירה בסוכה ולערות התבשיל לקערה, ע"ש. והו"ד בשע"ת (אות ג'). וכן הפמ"ג (א"א סק"ג) כתב דמי שנוהג שאין מביא קדירות לחדרו רק בחדר אחר, ובקערה מביא לחדרו, כן יעשה בסוכה, שלא יהא מצות בזוויות עליו, ע"ש. וכ"כ הח"א (שם סעי' א'). וכ"כ המ"ב (סק"ה ושעה"צ אות י') דהעולם נזהרין מהקדירה להכניס לתוך הסוכה אף קודם אכילה כו', ע"ש. וכ"כ הערוה"ש (אות ב' ו') וז"ל, מנהג העולם שלא להכניס כלי חרס לסוכה כמו קדירות וכיו"ב, מפני שאלו עומדין בבית המבשלת, וגנאי הוא לסוכה כו', והקערות יש ליהזר שמיד לאחר האכילה יוציאו מן הסוכה, עכ"ל. וכ"כ הנה"ח (אות ט"ז-י"ח), וכתב דיש ליהזר שתיכף אחר האכילה יסיר את הכלים שהם מלוכלכים, וכן כל כלי שיש בו איזה דבר מאוס. ועיי' בשו"ת עמק התשובה (ח"ו סי' ר"ב) דכתב וזת"ד, שאלה היות שמצוי בכמה שכונות פה ניו יארק, שדרי הבתים הגבוהים עושים להם סוכה גדולה ביחד בחצר הבית, וכל אחד מביא לעצמו המאכלים מביתו ואוכל על שולחן המיוחד לו, ואין באפשרות להוציא כלי האכילה לחוץ אחר גמר האכילה, מחמת שדירתם נמצאת בקומה החמישית כו', ויש שהציע להכניס הכלים לתוך שק של ניילון שאינו שקוף ולא נראה הלכלוך דרך שם, עיי"ז לא יהיה בזיון כ"כ להסוכה, אבל גם בזה יש לומר שעצם השק עם האשפה אסור להניח בסוכה. תשובה בוודאי אם בקל יוכל להוציאו מחוץ לסוכה יוצאינו, אבל היות שרבים הם ואין באפשרות לצוות שכל אחד ואחד יוציא כליו ושיירי מאכל לחוץ, ככה"ג בוודאי עדיף לצבור אותו במקום אחד כו', עכת"ד. כתב הח"א (שם) מ"מ נ"ל דאם אין לו כלי וצריך לאכול מן הקדירה מותר להכניסו. וכ"כ המ"ב (שם). ועיי' בנטעי גבריאל (סוכות פרק נ"ז סעי' ג') דכתב דכן אם חושש שעי"י שיערה לתוך הכלי חוץ לסוכה יתקרב מאכלו ולא יהיה לו שמחת יו"ט כ"כ ג"כ אין חשש להכניס הקדירה לסוכה. כתב הרמ"א (שם) ואל יעשה שום תשמיש בזוי בסוכה, כדי שלא יהיו

מצוות בזוויות עליו. ועיי' במג"א (סק"ג) דכתב דהיינו שטיפת קדרות וקערות. ועיי' בארחות חיים (אות ד') דהביא משו"ת לב חיים (ח"ג סי' קמ"ד) דכתב דאסור לשטוח בגדים השרוים במים כדי לגנגב בסוכה דהוי בזיון. ועיי' בערוה"ש (אות ד') דכתב וז"ל, לא יעשה שום תשמיש בזוי בסוכה כדי שלא יהיו מצות בזוויות עליו כו', ולכן ליטול לנטילת ידים טוב שיטלם חוץ לסוכה, אך נטילת ידים שחרית שהיא סמוך למיטתו בהכרח ליטלם בסוכה, ותיכף ומיד יטול הכלי מהסוכה, וכן ליתן מנעלים בסוכה אינו לכבוד, ורק בלילה כשחולץ מנעליו בהכרח להניחן על הקרקע אצל מיטתו, אבל שארי מנעלים לא יכניס להסוכה כו', וכן הבגדים שפושט אם אינם מכובדים לא יניחם בסוכה, ומקלו שהולך עמו אם אינו מקל מכובד לא יעמידו בסוכה, כללו של דבר כל דבר שלא היה משהה בביתו בהחדר הנאה שבו, לא ישהה דבר זה בהסוכה, וא"א לבאר כל הפרטים, עכ"ל. כתב הלבוש אין מניחין כלי אכילה בסוכה אחר אכילה, אבל כלי שתייה מותרין. ועיי' במ"ב (סק"ג) דכתב הטעם, לפי שאין נמאסין כמו כלי אכילה, ועוד דאין קבע לשתיה ומצוי הוא ששותה כמה פעמים ביום. ועיי' במג"א (סק"ג) דכתב דמשמע דבכוסות ליכא קפידא לשוטפן בסוכה. כתב הח"א (שם) אסור להשתין בסוכה אפילו בכלי, אע"פ שעושה כן בביתו. ועיי' בשו"ת תשורת ש"י (תניינא סי' קכ"ב) דכתב וזת"ד, בעיני יפלא דהא איתא בסוכה (דף כ"ח) דקטנים פטורים מן הסוכה ושמאי מחמיר כו', והרי מבואר במג"א (סי' ע"ז סק"י) לענין אם מצא צואה בבית, אם מצויין תינוקות בבית יותר מכלבים אפילו בבית אסור דתלינן במצוי, ובסי' פ"א כתב המג"א (סק"א) בשם שב"ל דאין נכון לקרות קר"ש אצל תינוק, דסתם תינוק מטפח באשפה כו', וא"כ איך נאמר להחמיר לחנך תינוק משום דראוי לכך, וגם רבנן לא פליגי אלא משום דאמו פטורה, וגם לרבנן אין איסור רק דא"צ לחנכו בזה, אלא ע"כ כיון דאמרה תורה תשבו ואמרין כעין תדורו, וכשדרין בבית התינוקות עמהם, אין למנוע מלהכניסם בסוכה, אף דסתמן משתיינים במקום שהם כו', שבתי וראיתי כו' דלכאו' יש סמך לדברי הח"א, דלר"א סוכה זכר לענני כבוד כו', והרי אמר קרא ויד תהיה לך מחוץ למחנה ויצאת שמה, ופירש"י מחוץ למחנה חוץ לענן, ובברכות (כה.) מוקי האי קרא לקטנים, הרי דגם לקטנים צריכין היו לצאת חוץ מענן, וא"כ ה"נ בסוכה כו', וא"כ קשה איך התירו שמאי הזקן וחכמים להכניס קטנים בסוכה, ואין לומר כיון דאם ישתין הוא מעצמו ולא מדעת האב שרי, דהא בשבת (ז.) איתא דאסור ליתן לתינוק חגב חי טמא לשחוק בו שמא ימות ויאכלנו, ומשום דהוי כמאן דמאכילו בידים כו', עכת"ד. ועיי' בשו"ת לבושי מרדכי (ליקוטי תשובות סי' כ' אות ג') דכתב וזת"ד, מ"ש בתשורת ש"י דהוה כמאכל בידים כו', לדין דס"ל אין ב"ד מצויין להפרישו ליכא איסור כלל, א"כ כ"ש בקטן להכניסו לסוכה דודאי קיל טפי, ועוד הא ס"ל לתוס' (ר"ה לג.) דבמקום מצוה מותר בידים, וה"נ הא הוי מצות סוכה לחנכו, עכת"ד. ועיי' בדעת. ועיי' בשו"ת באר משה (ח"ו סי' א' אות ג').

הסוכה כלים מאוסים, לא נפסלה הסוכה בכך, ומ"מ בשעה שהם בתוכה נכון לכתחלה להחמיר שלא לברך לישב בסוכה עד שיוציאם^[ט]. אם יש מקום בסוכה שאין לו דין סוכה רק דין בית, כגון שיש תקרה בדופן הד', דא"צ לדופן הד' למצות סוכה, וכל כיו"ב, יש להקל לעת הצורך להשתמש שם תשמיש בזוי^[י].

ו. מדינא דגמ' בכל פעם שנכנס לסוכה צריך לברך בא"ה אמ"ה אשר קדשנו במצוותיו וצונו לישב בסוכה, והמנהג שאינם מברכים אלא בשעת אכילת קבע, ואפילו אם יושבים בסוכה קודם אכילה איזה שעה, א"צ ברכת סוכה, דברכה שמברכין על האכילה היא פטורת הכל^[יא],

זמן שמניחין כו', עכ"ל, ע"ש. וכ"כ הרי"ף (דף כב.), והרא"ש (פ"ד סי' ג'), והרמב"ם (פ"ו הי"ב). ועי' בחז"א (כל קמ"ז סעי' י"ג) דכתב וז"ל, מדינא דגמ' לדעת פוסקים ראשונים, כשברך בסוכה ויצא לעשות צרכיו וכיו"ב ולא לחזור תיכף בענין שהיתה יציאה גמורה, וא"כ הרי הסיח דעתו מן המצוה, וכשיחזור אח"כ צריך לברך שנית, ואפילו מאה פעמים ביום, ואימת שנכנס אע"פ שאינו אוכל שם מברך, שהרי גם הישיבה והעמידה שם היא מצוה, דהוי כעין תדורו, וכן נהג הגר"א כו', עכ"ל. ועי' בט"ז (סי' תרמ"ג סק"י) דכתב דאף לשיטה זו, לא שייך ברכה אלא עד שיכין עצמו לישב, דתחילת הישיבה היא תחלת ההיכר שרוצה להתעכב כו', אבל כ"ז שעומד לא מינכר, דאפשר שתיכף יחזור ויצא, וכ"ש דלא מינכר בכניסה לחוד כו'. ועי' במ"ב (סי' תרל"ט שעה"צ אות צ"ג). ועי' בעשר אורות (מערכת ה' אות נ"ד) דכתב דהגה"ק מקאזניץ זצ"ל בירך לישב בסוכה תיכף כשנכנס לשם בלא אכילה. ועי' בשו"ת תשובות והנהגות (ח"א סי' שע"ח). כתב הטור (סעי' ח') כך כתבו הגאונים שצריך לברך בכל פעם ופעם, ורבינו תם פירש כיון שעיקר קביעות שאדם עושה בתוך הסוכה היא האכילה, מברך על האכילה ופוטר כל הדברים אפילו השינה שהיא חמורה מהאכילה, שהרי אוכלים עראי חוצה לה ואין ישנים עראי חוצה לה, אפילו הכי כיון שהאכילה עיקר פטורת השאר, ע"כ. ועי' בב"י דכתב דהמרדכי כתב, דכן עמא דבר. וכ"כ המחבר (סעי' ח') דנהגו שאין מברכים על הסוכה אלא בשעת אכילה. ועי' בלבוש (סעי' ב') דכתב וז"ל, לא נהגו לברך עליה אלא כשרוצה לאכול בה כו', ופוטר כו' אפילו השינה שהיא חמורה מהאכילה כו', ועוד דא"א לברך על השינה, שהרי כל הברכות צריכות להיות עובר לעשייתן, ואם יברך קודם שישן שמא לא יוכל לישן אח"כ והוי ברכה לבטלה, ולכך עיקר הברכה היא על האכילה ופוטר השאר, עכ"ל. ועי' בא"ר (אות ט"ז) דכתב וז"ל, מקשינן מסוף סי' תל"ב שכתב הרמ"א אם לא נתן לא עכב, דדעת כל אדם עם הברכה לבער אם נמצא, וי"ל דהתם מקיים על כל פנים מצות בדיקה, עכ"ל. כתב הט"ז (סק"ב) דבר פשוט שכל מה ששותין קודם האכילה כגון יי"ש בקביעות, א"צ ברכה סוכה, כי האכילה שיברך עליה אח"כ פוטר אפילו מה שלפניו כו', ע"ש. וכ"כ השו"ע הרב (סעי' י"ב). ועי' במג"א (סק"י) דכתב דמיהו טוב שיאכל מעט בבוקר ויברך כדי שיפטור הכל כו'. וכ"כ הא"ר (אות ט"ז). וכ"כ הח"א (שם) וז"ל, מ"מ אין נכון הדבר שישב כך בלא ברכה, ולכן הנכון

ט. כתב הב"ח (אות ב'), כתב הרי"ף דביום שמיני מעייל לגווה מאני מיכלא ומיפסלא, משמע דנפסלה מהכשרה בכך, שלא יצא בה ידי חובתו בזמנו, ומכאן בא להם לאותם שאומרים כשמכניסין כלי מיאוס לסוכה דהסוכה פסולה, וזה ודאי טעות גמורה, וכבר תמה הר"ה כו', ע"ש. והו"ד במג"א (סק"א). אבל החת"ס (בהגהות, סעי' א') כתב דה"ר מנוח כתב דמדברי הרי"ף שמעינן דמאן דמעייל מיכלא במטלתא ואכיל בה לא יי"ח ולא מברך עליה, דסוכה פסולה מדרבנן היא. וכן הדעת כתב דבריטב"א כתב בפשיטות דלשי' הרי"ף הסוכה נפסלת בכך. וכן הנה"ח (אות ט"ז) כתב דהראב"ד הבין דברי הרי"ף כפשטן דהסוכה נפסלת בכך. ועי' בהגהות חת"ס (שם) דכתב וז"ל, נ"ל דאין הסוכה פסולה, אלא ישיבה הזאת לא מחשב כמו תשובו כעין תדורו, כיון שהכניס בהסוכה כלים שאינם רגילים בבית דירה. וכעין זה כתב הח"א (כלל קמ"ז סעי' ב') וז"ל, אם הכניס בתוכה כלים מאוסים לא נפסלה הסוכה בכך, ומ"מ בשעה שהם בתוך הסוכה י"א דפסולה מדרבנן, ואין מברכין לישב בסוכה עד שיוציאם. וכ"כ הקיצש"ע (סי' קל"ה סעי' ב'). וכ"כ המ"ב (שעה"צ אות י"ג) דמן הנכון לכתחילה להחמיר בזה, ע"ש.

י. כתב בספר תיקון משה (ח"ה דף קס"ב) נסתפקתי בסוכה שאין לה רק ג' דפנות השייכים לסוכה, והיינו שמן הסכך עד דופן הד' יש תקרה רחבה יותר מד' אמות, דלא אמרינן ביה דופן עקומה, אם מותר להשתמש תשמיש בזוי במקום הזה, להעמיד שם קדירות וכדו', דשם אין לו דין סוכה רק דין בית, ואפילו בפחות מד"א יש להסתפק, מאחר דאין צורך לדופן הד' למצות סוכה, א"כ ל"ש לומר בזה הללמ"מ דדופן עקומה כו', ע"ש. והו"ד בארחות חיים (אות ד'). ועי' בשו"ת תשובות והנהגות (ח"א סי' שע"ה) דכתב דבספר מאה שערים אוסר, וכן בספר טהרת השלחן, כיון שמינכר הדבר ליושב בסוכה ונמצא במקום הסוכה כו'. ובבכורי יעקב (סק"י) כתב בפשיטות, שאם יש לסוכה בלא דופן עקומה עוד ג' דפנות, מותר להכניס הכל תחת דופן עקומה, אם יכול להביא תחת דופן מבלי שיעבור תחת הסכך, ע"ש.

יא. איתא בגמ' (סוכה מה): כי אתא רבין אמר רבי יוחנן אחד זה ואחד זה שבעה כו'. וכתבו התוס' (ד"ה אחד) וז"ל, סוכה כל אימת דנכנס לה כדי שיאכל וישתה וישן, ואפילו עשר פעמים ביום, מברך אכל אחת ואחת, מידי דהוה אתפילין כל

ומברכים תיכף אחר ברכת המוציא קודם שיטעום^[יב], ובשבת ויו"ט שיש בהן קידוש מברכים אחר הקידוש קודם שיטעום^[יג], והמנהג שגם בליל שני של חג מברכים לפני ברכת שהחיינו^[יד], ומנהגינו

עצמם, משא"כ אם הבי"ת בשו"א יש לפרש על הטלית שיש בו ציצית ע"ש, והכי נמי מתפרש בסוכה בפת"ח, היינו הסוכה הידועה שנעשית לשם צל כו', עכ"ל.

כתב הא"ר (סי' תרמ"ג אות ד') בשם התניא, הא דלא מברכין על ישיבת סוכה כמו על אכילת מצה, דהתם מצי למיפטר נפשיה בכזית, אבל הכא בעינן תשובו כעין תדורו מברכין לישוב, דמשמע ישיבת קבע בעינן ופעמים הרבה, ע"כ.

יב. כתב המחבר (סי' תרמ"ג סעי' ג') נוהגים לברך על הסוכה אחר ברכת המוציא קודם שיטעום, ע"ש. כתב המג"א (סק"ב) כדי שיתחיל בסעודה ואח"כ יברך, ולא הוי הפסק דצורך סעודה הוא כמו קידוש, ע"כ. ועי' בלבוש דכתב וז"ל, אע"פ שעל כל מצות חייבים לברך עובר לעשייתו, וא"כ ה"נ גבי סוכה היה לנו לברך עליה קודם שיכנס בה, שהרי מיד כשנכנס בה הוא עושה המצוה, מ"מ לא נהגו לברך אלא אחר שהסיבו וישבו סביב השלחן, אע"ג שהוא אומר לישוב בסוכה שהוא לשון עתיד, והרי כבר הוא יושב, מ"מ כיון שהמצוה נמשכת כל זמן האכילה וכל זמן ששוהה בה, שפירוש תשובו תדורו ותתעכבו, לא שישבו מעט וילכו לדרכם, וא"כ כיון שיש לו לישוב כל זמן האכילה, מקרי שפיר קודם לעשייתו כו', הלכך בשאר הימים אין מברכין לישוב בסוכה אלא אחר ברכת המוציא, שקבע עצמו לסעודה קודם שיטעום מן הבציעה, שכיון שאין עיקר הקביעות אלא האכילה, צריך לברך על הסוכה קודם שיאכל, ולא יברך עליה קודם שיברך ברכת המוציא, כיון שאין אנו מברכין כשנכנסין בה לטייל ולשינה, כל זמן שלא בירך ברכת המוציא לא חשיב ישיבתו קביעה לברך עליה עד שיקבע עצמו לסעודה, דהיינו אחר שבירך ברכת המוציא וקודם שיאכל כו', עכ"ל. ועי' בכה"ח (אות ט"ז) דכתב דיש נוהגים לברך על הסוכה קודם ברכת המוציא תיכף אחר ברכת נט"י בעודני עומד, ולא אחר ברכת המוציא שכבר הוא יושב, שהרי ברכת המוציא היא מיושב לכ"ע כו'.

יג. איתא בגמ' (סוכה מו.) ת"ר העושה סוכה לעצמו אומר שהחיינו כו', נכנס לישוב בה אומר ברוך אשר קדשנו כו', אמר רב אשי חזינא ליה לרב כהנא דקאמר להו לכולהו אכסא דקדושא. וכ"כ הרמ"א (סי' תרמ"ג סעי' ג') וז"ל, בשבת ויו"ט שיש בהן קידוש מברך לאחר קידוש. כתב הלבוש (סוס"י תר"ס) על השלחן כיון שצריך לקדש על היין קודם שאוכל, הוי שתייתו עיקר קביעות הסעודה, מברך פה"ג ולישב בסוכה על הכוס, וכן ביום שני ובשבת שבחג, אבל בחול שאוכל קודם ששותה, צריך לברך לישוב בסוכה על הפת קודם שיאכל כו'. וכ"כ השכנה"ג (סי' תרס"א) וז"ל, כן ראוי לנהוג כל שיש קדוש בין בלילה בין ביום, וזה ג"כ דעת מרן, והאומר ברכת סוכה ביום שיש בו קדוש בברכת המוציא טועה, עכ"ל. והו"ד בבה"ט (סי' תרס"א סק"א), ובברכ"י (סי' תרמ"ג סק"ה). וכ"כ הפמ"ג (סי' תרמ"ג מש"ז

שתיכף בבואו מביה"כ יברך על דבר שהוא מחמשה מינים כו', עכ"ל. וכ"כ המ"ב (סקמ"ו) וז"ל, כתבו האחרונים דנכון הדבר לצאת גם דעת הפוסקים הראשונים ולא לישוב כך בלי ברכה, וע"כ תיכף בבואו מביה"כ יברך על דבר שהוא מחמשה מינים ויאכל ממנו מעט יותר מכביצה ויברך לישוב בסוכה כו', עכ"ל. אבל הנה"ח (אות צ"ח) דאם יאכל פת הבא בכסנין אפילו יותר מכביצה, כל שלא אכל שיעור סעודה, איכא פלוגתא בזה אם יברך אסוכה כו', ע"ש. כתב המג"א (סקמ"ו) מה שאין מברכין על מצה כל ז', היינו משום שאין מצוה באכילתו אלא שאין אוכל חמץ משא"כ בסוכה (מהרי"ל), עי' בלבוש ומט"מ, ע"כ. וז"ל הלבוש (סעי' ב'), אע"ג דבפסח א"צ לברך על אכילת מצה בכל פעם שיאכל מצה, דלא דמי מצה לסוכה, שאכילת מצה לאו מצוה היא כל ימי הפסח, דאי בעי אכיל אי בעי לא אכיל כל ימי הפסח חוץ מליל הראשון, ובלבד שלא יאכל חמץ, אבל סוכה א"א לדור חוץ ממנה כל ימי החג, לכן צריך לברך כל פעם ופעם שנכנס בה, עכ"ל. ועי' בא"ר (אות י"ד) דכתב, דעוד הא חייב נמי בשינה, וא"א להיות ג' ימים בלא שינה (נדרי"ט), ע"כ. ועי' בבה"ט (סק"א). וכעין זה כתב אבודרהם וז"ל, כתוב בחדושי רב"ש מפני מה מברכין על הסוכה כל שבעה, ובמצה אין מברכין אלא לילה הראשון, א"ת מפני שהלילה ראשון היא חובה ומכאן ואילך רשות, סוכה ג"כ הלילה הראשון היא חובה בלבד, שהרי אם רצה לאכול בשאר הימים פירות חוץ מהלילה הראשון אוכל, ופירות א"צ לאכלם בסוכה, וא"כ מ"ש סכה ממצה, וי"ל דכי אמרינן בסוכה לילה הראשון חובה, ה"מ האכילה, אבל הישיבה חובה היא בכל הימים, שא"א שלא יעמוד מעט בביתו או ביום או בלילה וישן מעט, ואותו מעט צריך לעמוד בסוכה, הלכך על הישיבה מברך לישוב משא"כ במצה, עכ"ל.

כתב הפמ"ג (סי' תרמ"ג מש"ז סק"ב) ברכת לישוב היו"ד נחה, והלמ"ד בצירי, וכן השי"ן, וכן ראוי ע"פ הדקדוק, לא כמ"ש לישוב בשלש צריון, כי ראוי להיות היו"ד נחה, כי הוטלה תנועתה בלמ"ד, ע"כ. ועי' במטה אפרים (סי' תרכ"ה סעי' מ"ו, ובאלף למטה סקע"ה) דכתב דיש להדגיש היו"ד בענין שתהא נרגשת במבטא, ומ"מ אין להאריך בה הרבה, שעל ידי אריכות יהיה המבטא כאלו גם היו"ד יש לה נקודת צירי, ובאמת אינו כן, שהיו"ד אין לה נקודה אלא נחה, ולא באה אלא להאריך תנועת הצירי של הלמ"ד, שהיו"ד נסמכת לו כו'. עוד כתב הפמ"ג (שם), בסוכה הבי"ת פת"ח, והסמ"ך דגושה כו', ע"ש. ועי' במטה אפרים (שם ובאלף למטה סקע"ו) דכתב וז"ל, אע"ג דזיחנו בסוכות בפרשת מסעי הבי"ת בשו"א, מ"מ בפרשת אמור בסוכות תשובו וגו' ישבו בסוכות כי בסוכות הושבתי כולן הבי"ת נקודה פת"ח, ואפשר לפי מ"ש בסי' ח' לענין ציצית, שטוב יותר לומר הבי"ת בשו"א, דפת"ח משמע הציצית הידועים, ובאמת אין העטיפה בציצית

מו"ח ז"ל בשם האחרונים, עכ"ל. וכ"כ המג"א (ריש הסי' ז"ל, הב"ח כתב בשם רוב האחרונים שלעולם יברך סוכה ואח"כ זמן, וכ"מ בגמ' עכ"ל, וכ"כ בהגמ"נ בשם הרבה פוסקים, וכ"כ במ"צ כו', עכ"ל. והלבוש חולק וכתב ז"ל, בקידוש שעל השלחן של ליל שני אומר קידוש וזמן אחריו מיד ואח"כ סוכה, דזמן לא קאי אלא אקידוש ולא אסוכה, דזמן דסוכה כבר יצא בזמן ליל ראשונה, אף את"ל שהיה חול ולא יצא ידי קידוש, מ"מ ידי זמן דסוכה יצא, דהא זמן דסוכה מן הדין היה לו לברך אפילו בשעת עשייתה, אלא שנהגו להניחו לכוללו על הכוס, ואע"ג שלפי הספק אם לא היה יו"ט ליל ראשון הרי לא היה לא זמן עשייה ולא זמן ישיבה, מ"מ כיון שמקדשין היום לא גרע מזמן עשייה, ועוד הא קי"ל דבקיאתין בקיבוע דירחא ויום שני הוא משום מנהג אבותינו בידינו, לכך סומכין עליו שלא לחזור לברך זמן בליל שני על הסוכה, שכיון שבירך זמן אחר הסוכה בליל ראשון כבר יצא בו ידי חובת זמן הסוכה, וא"כ למה יפסיק בליל שני בברכת סוכה בין הקידוש והזמן כיון שאין צריך לו, הג"ה, ואין להקשות דכשחל יו"ט במוצ"ש מסקינן שיאמר יקנה"ז, והתם הזמן לא קאי על הבדלה רק על הקידוש, ולמה מפסיקין בהבדלה בין הקידוש לזמן, דלא דמי דהתם הבדלה טעונה כוס כמו הקידוש, לפיכך אין להפסיק בזמן בין ברכת בפה"ג להבדלה, אבל הכא ברכת סוכה אינה טעונה כוס, והזמן לא קאי אלא אכוס דקידוש, וא"כ למה יפסיקו בברכת סוכה בין קידוש לזמן, לפיכך סומכין הזמן לקידוש כו', עכ"ל. וכ"כ הא"ר ז"ל, הכי נהיגין, אף שכתבו ה"ז ומג"א בשם רש"ל וב"ח שיקדים סוכה גם בלילה השני, הא כתב בשכנה"ג אף דכל הני רבוותא ס"ל הכי, כבר הורה זקן בש"ע, וכן רמ"א כתב שראוי לנהוג כן, וכן המנהג פשוט בין הספרדים, וכן נהג זקני הגאון ז"ל, גם נ"ל דעיקר ראייתם וטעמיהו דסוכה קדים משום דקי"ל חובת היום עדיף, ולא קשיא מידי דמשום הפסק נדחה זה, ועוד נראה דהיינו שלא ראו לפסוק כן אלא הרא"ש, אבל ראייתי בספר אמרכל שכך נהגו ר"י ברי"ש ור' מנחם ווירמ"ש ור"ש הלוי ור"י מדורא, וכן ראייתי אני המחבר שאבי מורי ז"ל היה נוהג כן משום רבותיו, עכ"ל. וכ"כ הדה"ח, והח"א (כלל ע"ט סעי' ג'). וכ"כ הברכ"י. אבל האשל אברהם (בוטשאטש) כתב ז"ל, בליל שני דסוכות סדרתי הברכות כבלילה א' כהסכמת האחרונים כו', עכ"ל, ע"ש. וכ"כ בשו"ת נו"ב (תנינא סי' ל"ט) ע"ש. וכ"כ בספר אור חדש בשם כמה פוסקים. וכ"כ בשו"ת רדב"ז (ה"א סי' מ"ו). וכן העלה בספר יפה ללב. וכן בשו"ת עמודי אור (סי' ל"ז) הביא לזה ראייה מירושלמי. וכן פסק בשו"ת בגדי ישע להלכה דסוכה ואח"כ זמן. וכ"כ בספר מעשה רב להגר"א (אות ר"ט). וכ"כ בשע"ת (סי' תרמ"א) דבמדינתנו רבים נוהגים כן. וכן מנהגינו. ועי' בכה"ח (אות ב') דכתב ז"ל, נמצא בדבר זה יש מחלוקת גדולה, וגם דזה אומר כך נוהגין וזה אומר כך נוהגין כו', וע"כ אין למחות בזה בשום מנהג, וכל אחד יחזיק במנהגו, עכ"ל. ועי' במ"ב (סק"ב) דכתב דמ"מ אם כמה בע"ב אוכלין בסוכה אחת, לא יהיו חולקין במנהגים בזה. והכה"ח (שם) חולק ע"ז וכתב ז"ל, לע"ד נראה דבזה שמקדים ברכה לאחרת ליכא חשש לא

סק"ד) ז"ל, בשבת ויו"ט שיש קידוש הוי זה קביעות והיכרא, דאין קידוש אלא במקום סעודה, ובחול היכרא המוציא תחלה, דוקא על אכילה מברכין, ושבת ויו"ט שחרית איכא קידושא רבא פה"ג או שהכל על הכוס ג"כ אחריו מיד סוכה קודם נט"י והמוציא, עכ"ל. והשו"ע הרב (סי' תרמ"ג סעי' ג') חולק וכתב ז"ל, כל זה בליל יו"ט או בליל שבת שיש בהן קידוש היום, לכך הוא סומך ברכת הסוכה לקידוש היום, אבל בשאר סעודות החג אפילו בסעודת שבת ויו"ט שחרית שמברך על הכוס, כיון שאינו אומר קידוש היום, אינו אומר לישב בסוכה קודם שתיית הכוס, לפי שצריך לסמוך ברכה זו להאכילה שהיא עיקר המצוה שעליה מברכין, עכ"ל. וכ"כ בשו"ת דבר שמואל (סי' רט"ו) שיש פקפוק אם יש להפסיק בקידוש היום בברכת סוכה בין ברכת היין לשתייה, כיון שלא נתקנה מהקדמונים ולא הוזכרה בתלמוד, ואין בשתיית היין איסור חוץ לסוכה, ע"ש. והו"ד בשע"ת (סי' תרמ"ג) ע"ש. ועי' במ"ב (סי' תרמ"ג סק"ט) דכתב דעביד כמר עביד ודעביד כמר עביד. אבל הכה"ח (אות י"ח) כתב ז"ל, עי' בשכנה"ג כו', והב"ד הברכ"י כו', והגם דהדבר שמואל כתב לפקפק כו', מ"מ מסתמיות דברי הרמ"א משמע דלא יש חילוק בין קידוש הלילה לקידוש היום, וכן מפורש במנהגים, וכ"כ הלבוש, וכ"ה דעת המש"ז כו', עכ"ל. וכ"כ הערוה"ש (סי' תרמ"ג אות ג') ז"ל, עי' שע"ת בשם דבר שמואל כו', ודבריו תמוהים, ואין לעשות כן, וכך נהגו אבותינו ורבותינו לברך אחר קידוש, ואין לשנות, עכ"ל.

יד. איתא בגמ' (סוכה נו.) רב אמר סוכה ואח"כ זמן חיובא דיומא עדיף כו', והלכתא סוכה ואח"כ זמן. וכ"כ המחבר (סי' תרמ"ג סעי' א') ז"ל, סדר הקידוש יין קידוש וסוכה ואח"כ זמן, לפי שהזמן חוזר על קידוש היום ועל מצות סוכה, עכ"ל. ועי' בלבוש דכתב דא"א לברך על הסוכה קודם שיברך על קידוש היום, שהרי על כרחך צריך היום להתקדש קודם שיתחייב לישב בסוכה. ועי' בט"ז (סק"א). ועי' בא"ר (אות ב'). כתב המ"ב (סק"ג ושעה"צ אות ג') בדיעבד אם עבר ובירך זמן ואח"כ סוכה אינו חוזר לברך זמן, ואמרינן דהאי זמן קאי גם אסוכה דבתריה כו', דבגמ' איפלגו רב ורבה בב"ח לענין לכתחלה, אי סוכה קודם משום דהוא חובת היום, או זמן קודם דהוא תדיר, ונהי דאנן פסקינן כרב, היינו לענין לכתחלה, אבל בדיעבד גם רב מודה דיצא, וידוע מכמה אחרונים דטעם זה שכתבו הטוש"ע אינו עיקר הטעם, אלא משום דרב דאקדמיה משום דהוא חובת היום, וע"כ בודאי יצא בדיעבד. כתב המחבר (סי' תרס"א סעי' א') בליל יו"ט שני אומר קידוש וזמן אחריו מיד ואח"כ ברכת סוכה. כתב רמ"א זו דעת הרא"ש, וכן ראוי לנהוג. כתב ה"ט"ז (סק"א) דזמן לא קאי אלא אקידוש ולא אסוכה, דאף אם יום ראשון חול יצא בזמן דסוכה, הלכך צריך שלא להפסיק בסוכה בין קידוש לזמן. עוד כתב ה"ט"ז (שם) ז"ל, כתבו הטור והמרדכי בשם ראב"ה שאף בליל ב' י"ל זמן באחרונה, כמו יקנה"ז אע"פ שהזמן אינו חוזר על ההבדלה, והרא"ש הסכים לסברא ראשונה, ובת"ה כתב דנהיגין כראב"ה, ובתשו"ר רש"ל (סי' ס"ד) כתב שקבלה בידו לנהוג כראב"ה דב' הימים שוים הם, וכן מסיק

לישב מעט אחר ברכת לישיב בסוכה, ואח"כ עומדים ומברכים שהחיינו^[10], וראוי לאומרו בקול רם ומעורר הכוונה, ובשבת ויו"ט שיש קידוש ראוי לאומרו בניגון כשאר ברכות קידוש, וטוב לאדם כשיברך לישיב בסוכה, שיכוין לבו לפטור השינה והטיול וכל מה שישתמש בה עד אכילה אחרת^[11]. מי שמתענה או שאינו אוכל פת באותו היום, יש לשמוע ברכת הסוכה מאחר ויתכוין לצאת, או יברך בלבד^[12].

ז. צריך לברך לישיב בסוכה בכל סעודה וסעודה שאוכל, במה דברים אמורים כשיצא מן הסוכה בין סעודה לסעודה לעסקיו, או לבית המדרש להתפלל מנחה או מעריב, וכן מי שמקדש בסוכה בשבת או ביו"ט בבוקר, ואוכל שם יותר מכביצה מדבר העשוי מחמשה מינים, כדי לצאת ידי קידוש במקום סעודה, והולך לבית ללמוד שם, ואח"כ הולך לסוכה לאכול שם סעודת שבת או יו"ט, צריך לברך פעם שנית לישיב בסוכה, אבל אם לא יצא מן הסוכה אלא לדבר עם חבירו, או להביא דבר לסוכה, ודעתו לחזור מיד, א"צ לברך בסעודה שניה, וה"ה אם לא יצא כל שבעה

לפטור השינה והטיול וכל מה שישתמש בה עד אכילה אחרת, וראוי לומר ברכת לישיב בסוכה בניגון כשאר ברכת קידוש, וה"ה בכל שאר ברכות ירגיל לומר בקול רם ומעורר הכוונה. והו"ד בא"ר (אות ד). וכ"כ הבה"ט (אות א), והמ"ב (סק"ה), והכה"ח (אות י"א). וכ"כ היעב"ץ (בסידור) דצריך לכוין לפטור השינה בברכת לישיב בסוכה.

יז. כתב הט"ז (שם) נ"ל דמי שבדעתו שאין אוכל פת כל היום, וכ"ש מי שמתענה תענית חלום בסוכות, חייב לברך על הסוכה בכל פעם שיכנס בה באותו יום לטיול, כיון שאותו יום אין בו אכילת פת הדריין לדין התלמוד דמברך בכל פעם שנכנס לישיב שם, דהא עיקר הטעם שאכילת פת הוא עיקר ופוטור את הטפל, ע"ש. וכ"כ הא"ר (אות ט"ו). וכ"כ הדה"ח, וכתב דדוקא אם הפסיק כגון שיצא לעסקיו או כיו"ב, אבל בלאו הכי מברך פעם אחת בשחרית ויוצא בזה כל היום. וכ"כ הח"א (שם סעי' ט"ו), וכתב דה"ה כשיצא יציאה גמורה לאחר אכילה, וחוזר ונכנס ולא יאכל עד הערב, וקודם האכילה יצטרך עוד הפעם לצאת לביהכ"נ, דבזה ג"כ לכו"ע צריך לברך. וכ"כ המ"ב (סקמ"ח). אבל הכה"ח (אות צ"ז) כתב וז"ל, המאמ"ר (אות ח) כתב להשיג בעיקר דברי הט"ז, וכתב דלפי מה שנהגו כר"ת יש לחוש לברכה לבטלה ע"ש, וע"כ המתענה או שאינו אוכל פת באותו היום יש לשמוע ברכת הסוכה מאחר, ויתכוין לצאת או לברך בלבד, עכ"ל. וכן הדעת כתב על דברי הח"א וז"ל, לפי"ז מי שאינו ישן בסוכה ונכנס בבוקר לסוכה, ובפרט בנכנס לסוכה לשתות משקה חם, כיון שיוצא אח"כ להתפלל צריך לברך לישיב בסוכה, ולא נהגו כן, עכ"ל. כתב בשו"ת מהרש"ם (ח"א סי' ר"ט) וזת"ד, מי שאינו אוכל בחוהמ"ס על ידי סיבה, אם חייב לכונוס לישיב בסוכה בלא אכילה ולברך ברכת לישיב בסוכה, הנה כבר כתב הט"ז דמי שמתענה חייב לברך על כל ישיבה וכניסה, ונודע מש"ס (מנחות מא.) בעובדא דמלאכא ורב קטינא, שגם במצוה שבידו להביא א"ע לידי חיוב ענשו בעידן ריתחא אם אינו מקיים, ובתוס' (פסחים ק"ג: ד"ה ואין לו) הביאו ראיה מסוטה (דף י"ד) שיש לחזור ולהביא א"ע לידי חיוב, ואם לאו מנודה לשמים כו', עכת"ד, ע"ש.

תתגודדו, דהא אם לא אכל בסוכה לילה ראשונה מברך בלילה שניה סוכה קודם שהחיינו לכ"ע, ומשמע דאפילו אם חבירו מברך שהחיינו קודם, ולא חיישין דלא תתגודדו, עכ"ל. **פו.** כתב המחבר (סי' תרמ"ג סעי' ב') להרמב"ם מקדש מעומד ומברך לישיב בסוכה ויושב ואח"כ מברך זמן, ע"כ. כתב הרמ"א ואין נוהגין כן אלא מקדשין מיושב, וכן דעת הרא"ש, ע"כ. כתב הט"ז (סק"ב) להרמב"ם מברך קודם הישיבה כיון שהיא תחילת הקביעות, ולהרא"ש בעינין קודם עיקר המצוה שהיא האכילה, ולהרמב"ם הוה כל ז' ימי החג הדין כן שיברך קודם שישיב לסעוד, ואם בא לסוכה איזה שעה קודם האכילה, הוא מברך ג"כ קודם הישיבה, ואם יאכל אח"כ אפילו שהה הרבה לא יברך שנית על הסוכה, כי לדידיה לא ס"ל האי סברא דאכילה עיקר, מ"ה לדין דס"ל כר"ת דהאכילה עיקר, לא איכפת לן בזה, רק בשעת אכילה יברך קודם לה כו', ע"ש. כתב הכה"ח (אות ח' וט') מנהג האר"י ז"ל לומר כל הקידושים מעומד בשבת ויו"ט, ואח"כ יושב וטועם מן הכוס כו', ולענין ברכת הסוכה, לדעת הרמב"ם צריך לברך מעומד, וכן הסכים הב"ח, וכ"נ דעת הגר"א, וכ"כ בזוהר (אמור ק:.) על רב המנונא סבא דהוה קאים על רגלוהי ומברך ע"ש, וא"כ כיון דלהרא"ש לא יש חיוב לברך מיושב, אלא רק דיכול לברך מיושב, נכון ליזהר לברך מעומד כדי לצאת אליבא דכ"ע, וכ"פ בסידור היעב"ץ כו', ע"ש. ועי' בארחות חיים. כתב הב"י מ"ש הרמב"ם דמברך לישיב בסוכה ויושב ואח"כ מברך זמן, נראה דלאו למימר שצריך לישיב כדי לברך זמן, אלא היינו לומר שאם רצה לישיב קודם שיברך זמן הרשות בידו. ועי' במטה אפרים (סי' תרכ"ה באלף למטה סקע"ד) דכתב וז"ל, לפי ענ"ד י"ל דדוקא קאמר הרמב"ם כו', לפי שצריך לסמוך עשיית המצוה אל הברכה, וכיון שמברך לישיב בסוכה יש לו לקיים המצוה מיד, ולא יפסיק באמצע בברכת זמן כו'. וכ"כ המ"ב (סק"ה). מנהג רבותינו הק' (כמנהג רביה"ק מראפשיץ וצאנו זי"ע) דאומרים קידוש וברכת לישיב בסוכה בעמידה, ויושבים מעט, ואח"כ חוזרים ועומדים ומברכים ברכת שהחיינו. (שבח איתנים פרק כ"ב אות ו' ע"ש)

פו. כתב הש"ה טוב לאדם כשיברך לישיב בסוכה שיכוין לבו

ימים מסוכתו, א"צ לברך לישב בסוכה רק בפעם הראשון שנכנס לסוכה, ואם יצא באמצע סעודתו לביהמ"ד להתפלל, או שהלך לעסקיו, א"צ לברך שנית, כל שלא הסיח דעתו מלאכול^[ח].

ח. מי שהולך באמצע סעודתו לסוכת חבירו, ורוצה לאכול שם שיעור שצריך ברכה, אפ"ה א"צ לברך שם לישב בסוכה, ולכתחילה טוב לכוין בשעת נטילת ידים וברכת לישב בסוכה, שרוצה לילך לסוכת חבירו^[ט]. אם שכח לברך לישב בסוכה עד שהתחיל לאכול, ואפילו אכל כבר וברך

ויכוין שלא יפטרנו בברכתו אלא עד חצות, וכי יחזור ויברך בחצות, הא ודאי ליתא כו', עכ"ל, ע"ש. וכ"כ הדה"ח דאם בירך פעם אחת בשעת אכילה, ולא יצא מסוכתו לעשות עסקיו או לביהמ"ד להתפלל, אף אם יצא מסוכתו רק שהיה דעתו לחזור מיד, א"צ לברך שנית לישב בסוכה אפילו אם אוכל סעודה שניה, כיון שמצוה אחת היא כו', ע"ש. וכ"כ הח"א (כלל קמ"ז סעי' י"ד). והא"ר (אות י"ח) כתב להכריע דכל שיצא מסוכה יש לברך, ע"ש. וכ"כ היעב"ץ (בסידור) וז"ל, הוי יודע שהלכה רווחת כדברי הלבוש, שכל זמן שלא יצא מן הסוכה, וכבר בירך פעם אחת, ולא הסיח דעתו מיישיבת סוכתו, כשחוזר לאכול אין לברך לישב בסוכה פעם שניה, והיא ברכה לבטלה בודאי, (ודברי ט"ז תמוהין במחילת, כבדו כמעט סותר דברי עצמו) כו', מיהו דוקא כשלא יצא, אבל אם יצא ממנה, א"צ לומר אם הסיח דעתו בנתיים, אלא אפילו יצא ודעתו לחזור לה לאלתר, נ"ל כדאי לסמוך על דעת האומר שצריך לחזור ולברך כשחוזר לאכול דלא כמג"א, עכ"ל. וכ"מ בפמ"ג (א"א סק"י). וכ"כ הבכורי יעקב. וכ"כ השע"ת (סק"ח) ע"ש. ועי' במ"ב (שעה"צ אות פ"ו וצ"א) דכתב וזת"ד, אם יצא בינתיים והיציאה היה ע"ד לחזור מיד, יש בזה דיעות בין אחרונים כו', וספק ברכות להקל כו', והנה המג"א כתב דהליכה לביהמ"ד הוי הפסק, ודעת כמה אחרונים דהליכה לא הוי הפסק כו', ואם הלך לביהמ"ד בין סעודה לסעודה יש לצרף לזה דעת הט"ז, ובפרט דעת הר"י עמידין ובכורי יעקב דס"ל דלאכילה שניה הוא ענין אחר וצריך לברך שנית, אבל באמצע אכילה אם נסבור דהליכה לא הוי הפסק לכאו', חדא אכילה היא, וכן מוכח דעת הבית מאיר, דהיכי דנכנס באמצע סעודתו להתפלל מנחה או מעריב, כל שלא הסיח דעתו מלאכול א"צ לברך שנית כשישוב, עכת"ד. ועי' בכה"ח (אות צ"ה).

יב. כתב המג"א (סק"ז) מי שהולך באמצע סעודתו לסוכת חבירו, צ"ע אם יחזור ויברך, דלכאו' משמע בסי' ח' (סעי' י"ב ברמ"א) דצריך לברך, ואף לפי מ"ש שם דא"צ לברך, היינו לפי שהיה דעתו בשעת הברכה על הטלית האחר ולא הפסיק בנתיים, אבל הכא ההליכה הוי הפסק, ולכן נ"ל דצריך לברך לישב בסוכה שנית, ע"כ. והו"ד בא"ר. וכ"כ הדה"ח, וכתב דהיינו אם אוכל שם שיעור שצריך ברכה. וגם השו"ע הרב (סעי' י"ד וט"ו) הביא דברי המג"א להלכה, והוסיף דאפילו אם אינו רוצה לאכול בסוכה זו, אלא שנכנס לתוכה לישן ולטייל צריך לברך לישב בסוכה, שאין שניה וטיול שבסוכה זו נפטרין בברכה שבירך בסוכה אחרת, ע"ש. וכ"כ הח"א (סי' קמ"ז סעי' ט"ו) דההולך לסוכת חבירו צריך לברך שם, בין יאכל שם או לא. ועי' במ"ב (שעה"צ אות ג') דכתב על דברי הח"א וז"ל,

יה. כתב המגיד משנה ראיתי כתוב, דדוקא כשיצא יציאה גמורה לעשות עניניו ושלא לחזור לאלתר, אבל אם לא יצא אלא לדבר עם חבירו, או להביא דבר לסוכה לשעתו, לא הוי יציאה לחיבו עוד בברכה כשיחזור, ודבר נכון הוא. והו"ד בט"ז (סק"כ), ומג"א (סק"ז). וכתב המג"א (שם) דה"ה דהליכה לביהמ"ד הוי הפסק, ע"ש. ועי' בפמ"ג דכתב דהיינו אפילו להתפלל מנחה הוי הפסק. ועי' בספר ברכת הבית (שער נ"ב סק"א) דכתב דאפילו אין הביהמ"ד רחוק מסוכתו, מ"מ מסתמא הוא מסיח דעת מיישיבת סוכה כו'. ועי' בדה"ח דכתב דכן מי שמקדש בסוכה בשבת או ביו"ט, ואוכל שם יותר מכביצה מדבר העשוי מחמשה מינים כדי לצאת ידי קידוש במקום סעודה, והולך לבית ללמוד שם, ואח"כ הולך לסוכה לאכול שם סעודת שבת או יו"ט, צריך לברך פעם שנית לישב בסוכה. ועי' בשו"ע הרב (סעי' י"ג) דכתב דאפילו אם חזר לאלתר, אלא שבשעה שיצא מן הסוכה היה דעתו לשהות הרבה חוץ לסוכה צריך לברך. ועי' בברכת הבית (שם) דכתב דכשיצא על דעת לחזור מיד, לא הוי הסיח הדעת אפילו הלך לבית אחר וחזר לסוכתו, דדמי לפשט טליתו ע"ד לחזור ללבושו מיד, דאפילו שינה מקומו לבית אחר וחזר ולבש אותו טלית עצמו דא"צ לחזור ולברך, דהילוך באמצע המצוה לא הוי הפסק, אבל כשיצא ע"ד שלא לחזור מיד, אפילו חזר מיד צריך לחזור ולברך, כיון דכבר הסיח דעתו כו'. ועי' בשו"ע הרב (שם) דכתב דאפילו הוא כל ז' ימים בתוך הסוכה, אם לא יצא ממנה יציאה גמורה שלא לחזור לאלתר, א"צ לברך לישב בסוכה רק בפעם הראשון שנכנס לסוכה. כתב הלבוש (סעי' ב') יש נוהגין כשיושבין בסוכה מסעודה לסעודה, כגון ששותין בה שתיית קבע מסעודה ראשונה עד סעודה שנייה בלי הפסק, רק שמברכין ברכת המזון על סעודה הראשונה, ואח"כ חוזרין ושותין כל היום, אפ"ה כשנטולין ידיהם ורוצין לחזור ולאכול סעודה שנייה בסוכה בעוד שלא יצאו ממנה, מברכין לישב בסוכה אחר ברכת המוציא של סעודה שניה, כמו שמברכין בשאר הסעודות, ונ"ל שטעות גמור הוא בידם, שהרי לא הסיחו עדיין דעתם מיישיבת סוכה, שכבר ברכו עליה בסעודה הראשונה, דבשלמא נטילת ידים וברכת המוציא חייבים שכבר הפסיקו וברכו ברהמ"ז על סעודה הראשונה, אבל לישב בסוכה למה יברכו שהרי לא הסיחו דעתם ממנה, וברכה שאינה צריכה היא כו', ע"ש. והב"ח (סי' תרמ"א) חולק, ופוסק דאף שלא יצא כלל מברך, דכל אדם דעתו מן הסתם שלא תהא הברכה פוטרתו אלא עד שעה שיחזיר ויאכל, ע"ש. וכ"כ הט"ז (שם) ע"ש. אבל המג"א (שם) מחזיק בשיטת הלבוש, וכתב על דברי הב"ח וז"ל, דבריו תמוהין, דאטו מי שיש לו ציצית בבגדו

בהמ"ז, יכול לברך, ומ"מ כל שעדיין לא בירך בהמ"ז, יברך לישב בסוכה ויאכל כזית פת[ב], ואם מסופק אם בירך לישב בסוכה, א"צ לברך מספק, ויכול לשמוע הברכה ממי שלא בירך עדיין, ואם רוצה לברך ברהמ"ז על מה שאכל, ויצא מן הסוכה לצרכו, ויחזור ויטול ידיו לאכילה ויברך לישב בסוכה, נכון הדבר[כא]. אם בירך לישב בסוכה והתחיל לאכול וגם הפסיק בשיחה, ואח"כ ראה שהשלאק לא היו פתוח, צריך לחזור ולברך ולאכול כזית פת, ואם היה שבת ויו"ט וקידש בעת שהשלאק לא היה פתוח, א"צ לחזור ולקדש, ואפילו זמן לא יברך עוד הפעם[כב]. היה אוכל

הישיבה בכלל המצוה, ומ"מ הדבר תמוה קצת שיברך לישב בסוכה ולא יאכל כלל, ומכ"ש כשדעתו לילך מיד אחר בהמ"ז חוץ לסוכה ולא יתעכב עוד שם כלל, לכן טוב שיאכל מעט אחר הברכה, עכ"ל. וכ"כ המ"ב (סקמ"ח). ועי' בספר ברכת הבית (סי' נ"ב סק"ב) דכתב דדי אפילו אם אוכל בכזית כמ"ש הפמ"ג, וא"צ לאכול יותר מכביצה, דכיון דהוא במקום קביעות הראשון נגור בתר הסעודה. וכ"כ בקצה המטה (סי' ק"ג) ע"ש. ועי' בכה"ח (אות ק). ועי' בסידור יעב"ץ דכתב דאם לא בירך על שולחנו מברך, אח"כ אפילו קודם שהולך לשכב ולישון, כי גם על השינה חל הברכה כו'.

כא. כתב בשו"ת שבות יעקב (ח"א סי' ל"ב) מה ששאלת מי שקדש וברך בסוכה, ונסתפק לו אם ברך ברכה לישב בסוכה או לא, אם יש לדמות למה דאיתא בא"ח סי' קי"ד בהזכרת הגשם והטל, דעד שלושים יום בחזקת שאמר כמו שרגיל בו, אין זו דומה לזו כלל אפילו כאוכלא לדנא, דשאני כאן בנדון דידן דהא אדם יודע שיושב בצל סוכה ושלטה ביה עינא, לא חיישינן לשכחה כו', וספק ברכות להקל כו', ע"ש. והו"ד בשע"ת (סקי"ח), וכתב וזת"ד, אם רוצה לאכול עוד, צ"ע אם מותר לעשות הפסק, כגון שיצא לעניניו ע"ד שלא לחזור לאלתר, ושוב אם יאכל אח"כ שפיר יכול לברך, וא"ל דזהו הוי ברכה שא"צ, ז"א דכל שעושה כן משום שרוצה לצאת ידי ספק אין זה ברכה שא"צ כו', לכן נ"ל שאם אפשר לו שלא לאכול אח"כ פת רק פירות או מיני תרומא מוטב, ואם עדיין לא אכל פת כל צרכו וצריך לאכול פת, שפיר דמי שיברך בהמ"ז ויצא מן הסוכה מעט לצרכו וכדו' ושוב יטול ידיו ויברך המוציא ולישב בסוכה, (ואף שלדעת המג"א לא מהני הפסק מעט שדעתו לחזור, מ"מ בזה שעושה מעשה ומברך בהמ"ז מהני, וכ"כ בס' א"ר שנ"ל להכריע כן כיון דלדעת הב"ח והט"ז אף שלא יצא כלל כיון שהיא אכילה אחרת חוזר ומברך) כו', עכת"ד. וכ"כ במטה אפרים (סי' תרכ"ה סעי' ס"א), וכתב, דאם רוצה לאכול פת מותר וא"צ לברך, ואם רוצה לברך בהמ"ז ויצא מן הסוכה לצרכו ויחזור ויטול ידיו לאכילה ויברך לישב בסוכה, נכון הדבר, ע"כ.

כב. כתב הבכורי יעקב (סקמ"א) מי שקידש בליל סוכות והתחיל לאכול, ואח"כ ראה שהלעטין לא היו נפתחין עדיין, נ"ל שיאכל שוב כזית ויברך לישב בסוכה, אבל קדוש פשיטא שא"צ לברך שנית, ואפילו זמן לא יברך, כיון דלדין התלמוד מהני הזמן שבשעת עשיית הסוכה למצות סוכה, כש"כ שמהני בזה מה שבירך כשהיו הלעטין סתומין, ואף דבקדש בבית ובירך זמן פסק רמ"א (סי' תרמ"א) דאינו פוטר זמן דסוכה,

נראה טעמו, דהמנהג שנהגו הוא רק בביתו שדרך לקבוע שם סעודה, אבל בבית אחרים שאין דרך לקבוע שם סעודה, לכו"ע כל שנכנס שם חייב לברך, ומ"מ נראה דאפילו לדידה הוא רק כשנכנס לשם ורוצה לישב שם, אבל כשנכנס לשם לגבות חובו וכדו' שאר עסק, ואין נ"מ אצלו בין אם הוא בסוכה או בבית או חוץ, בזה לכו"ע א"צ לברך, דלא עדיף ממתעסק בעלמא כו'. ועי' בשו"ת באר משה (ח"ו סי' ב' אות ח) דכתב וז"ל, אני ראיתי אצל כ"ק אאמו"ר הגאון צ"צ זצ"ל הי"ד, שלא אמר למי שבא לסוכתו לברך על הסוכה רק אם שתי יין ולא על מים, אבל הוא לעצמו בירך על סוכתו של חבירו גם אם לא שתי רק מים, וכמה פעמים ראיתי שנכנס לסוכת חותנו כ"ק אאמו"ר הגאון צ"צ ראש המדברים בכל מקום מוהרי"מ טיגערמאן זצוק"ל הי"ד, שבירך ברכת הסוכה כששתה שם מים, עכ"ל. אבל הלבושי שרד כתב על דברי המג"א וז"ל, מיהו לשיטתו אזיל דפסק כן סוסי" ח', אבל הט"ז (שם) חולק, ופסק דהליכה אינו הפסק, ולדידה אם היה בדעתו בשעת נטילה וברכה לילך לסוכת חבירו א"צ לברך שם, וכן ראיתי נוהגין, וספק ברכה להקל, עכ"ל. וכ"כ המנחת פתים ע"ש. ומשמע דאם לא היה בדעתו בשעת נטילה וברכה, צריך לחזור ולברך שנית, אבל בספר בית מאיר כתב וז"ל, אפילו לדעת הרמ"א (שם), היינו בטלית דכל חדא מצוה בפ"ע הוא, ולכן פסק הש"ע (שם) דאם מפסיק ביניהם צריך לברך על כל אחד, וה"ה להרמ"א הייכי דפשט הראשון קודם שלבש השני, אבל הכא אטו אכילת הסוכה שניה מצוה בפ"ע הוא, ואינו דומה אלא לברכת המוציא דסי' קע"ח (סעי' ב' בהג"ה), ומבואר שם בב"י דאפילו הלך לביה"כ לא הוי הפסק, וה"ה הכא כל שלא הסיח דעתו מלאכול, מ"ש סוכה זו או אחרת וא"צ לברך שנית, עכ"ל. והו"ד במ"ב (סקמ"ח ושעה"צ אות צ"ג), ובכה"ח (אות צ"ט) ע"ש. וכ"כ הערוה"ש (אות כ"ח).

כ. כתב המג"א (סקי"ז) אם שכח לברך לישב בסוכה עד שאכל, נ"ל דיברך אח"כ על מה שרוצה לאכול, ואפילו אכל כבר נ"ל דיכול לברך, שגם הישיבה מן המצוה, ע"כ. והו"ד בא"ר (אות י"ח). וכ"כ הדה"ח, והשו"ע הרב (סעי' ט"ז), והח"א (כלל קמ"ז סעי' ט"ז) ע"ש. והלב"ש כתב, דמ"מ כל שעדיין לא בירך בהמ"ז, יברך ויאכל מעט, ע"ש. וכ"כ הפמ"ג דקודם בהמ"ז יאכל כזית ומברך לישב בסוכה כו'. וכ"כ המטה אפרים (סי' תרכ"ה סעי' ס"א, ובאלף למטה ס"ק ק"ג) וז"ל, אם עדיין לא בירך ולא נטל ידיו או שאר דברים המבואר בס"י קע"ט שחשוב היסח הדעת, יש לו לברך לישב בסוכה ולאכול יותר מכביצה ויברך אח"כ בהמ"ז כו', עי' מג"א דאפילו אינו אוכל שוב כלל מברך דגם

בסוכה וירדו גשמים והלך לביתו בדעתו לגמור שם סעודתו, ובנתיים פסקו הגשמים וחזר לסוכתו, צריך לחזור ולברך לישב בסוכה, אבל אם ישב בסוכה שיש בו שלאק, וירדו גשמים וסגרו השלאק, ואח"כ פסקו הגשמים ופתחו השלאק, א"צ לחזור ולברך לישב בסוכה^[כג].

ט. אין חיוב לאכול ולשתות בסוכה אלא אכילת ושתיית קבע, אבל אכילת ושתיית עראי מותר לאכול חוץ לסוכה, דאף בביתו מצוי שאוכל ושותה עראי חוץ לביתו, וה"ה שמותר לטעום את התבשיל כמה פעמים חוץ לסוכה, ואפילו ת"ח אם רוצה שלא להחמיר על עצמו בכך רשאי, ולא נקרא כמי שאינו מדקדק במצות, ומ"מ בשבת ויו"ט יש ליזהר בזה, אבל מדת חסידות שלא לשתות אפילו מים חוץ לסוכה, וכן המנהג שמדקדקים שלא לאכול ולשתות כלל חוץ לסוכה, וכל המחמיר על עצמו בזה הרי הוא משובח ותבא עליו ברכה, ויש אומרים דבתוך הסעודה אין כדאי לשתות אף מים חוץ לסוכה, דנגררת אחר האכילה^[כד].

בפרט בענין ברכה כמ"ש בשל"ה (מס' שבת נר מצוה ד"ה עירובין) כו' דאם יש איזה נדנדוד משום ברכה לבטלה, שב ועל תעשה עדיף דאין הברכות מעכבות, וה"נ בנידון זה כיון דיש מ"ד דאין לברך כו', עכ"ל. וכ"כ בשו"ת מהרש"ג (ח"ב סי' ע"א) ע"ש.

כד. איתא במשנה (סוכה כה). אוכלין ושותין עראי חוץ לסוכה. וכ"כ המחבר (סי' תרל"ט סעי' ב'). והטעם כתבו הר"ן והריטב"א דזה לא חשיב לחייבו בסוכה, דאף בביתו מצוי שאוכל עראי חוץ לביתו. כתב המ"ב (סקי"ב) וה"ה שמותר לטעום את התבשיל כמה פעמים, ואפילו לבלוע חוץ לסוכה. כתב הר"ן אפילו ת"ח אם רוצה שלא להחמיר על עצמו בכך רשאי, ולא הוי כמי שאינו מדקדק במצות, ע"ש. והו"ד בעט"ז, ובביה"ל (ד"ה אבל), ובכה"ח (אות כ"ט). כתב הא"ר (אות י"א), בשב"ל ובתניא כתבו בשם הר"ר אביגדור דאכילת ארעי דשבת ויו"ט חשוב קבע, וצ"ע דא"כ מאי פריך הש"ס מעשה לסתור, דלמא מעשה דרבי יוחנן בן זכאי ביו"ט היה, ודוחק לומר שהוא דומיא דר' צדוק, ואולי דלכך השמיטו הפוסקים, ע"כ. וכן השע"ת דחה דברי הר"ר אביגדור, ע"ש. ועי' גם בהגהות רעק"א. אבל הברכ"י (אות ה') תי' דבריו ע"ש. ועי' בכה"ח דכתב דעל כן אפילו מי שאינו נזהר בחול באכילת עראי ואוכל חוץ לסוכה, בשבת ויו"ט יש ליזהר. איתא במשנה (שם כו): מעשה והביאו לו לרבן יוחנן בן זכאי לטעום את התבשיל, ולר"ג שני כותבות ודלי של מים, ואמרו העלום לסוכה. ובגמ' מקשה מעשה לסתור, ומשני חסורי מחסרא והכי קתני אם בא להחמיר על עצמו מחמיר ולית ביה משום יוהרא, ומעשה נמי והביאו לו לרבן יוחנן בן זכאי כו'. וכ"כ המחבר (שם) וז"ל, ומי שיחמיר על עצמו ולא ישתה חוץ לסוכה אפילו מים הרי זה משובח, עכ"ל. ועי' בלבוש. ואיתא בירושלמי רב הונא היה הולך בדרך והיה צמא ולא רצה לשתות עד שנכנס לסוכה. והובא במג"א (סי' תר"מ סקט"ז). וכתב הלב"ש (שם) דמדת חסידות הוא, דמדינא שתיה א"צ סוכה. ועי' ביפה ללב (ח"ב) שכתב, שקצת סמך לחומרא זו, לפי שבחג נידונים על המים, וכל חיי האדם תלויים במים, לכן טוב להחמיר בימי החג שלא לשתות אפילו מים חוץ לסוכה. וכ"כ בספר עבוה"ק (אות רצ"ד) דיזהר שלא לטעום כלל ולא לשתות אפילו מים חוץ לסוכה. ובספר צידה לדרך כתב בשם

שם הטעם מפני שלא היתה הסוכה לפניו ולא נתכוון לפטרה, אבל הכא שהיתה לפניו לא גרע ממי שבירך בשעת עשייה דפוטר, ע"כ. והו"ד במ"ב (סקמ"ח). וכ"כ בשו"ת קנין תורה (ח"ב סי' ק"ו) ע"ש. ועי' בשו"ת עמק התשובה (ח"ג סי' נ"ד ונ"ה) דכתב דאם רק התחיל לאכול ולא הפסיק בדבר אחר בכה"ג א"צ לברך עוד הפעם, אולם אם הפסיק בשיחה דלא שייך לסעודה צריך לחזור ולברך כו'.

כג. כתב בשו"ת מהר"ם שיק (סי' שכ"ה) אשר שאלת מי שישב בסוכה, ובאמצע אכילה התחיל לירד גשם עליו עד שהיה מוכרח לכסות בהגג, כדרך הסוכות שיש להן גג לנעול ולפתוח, ואח"כ כשהפסיק הגשם פתחו שוב הגג, ושאלתך אם צריכין לברך מחדש עוד הפעם לישב בסוכה, כיון שהפסיק בדיבור בין זמן הזה, הנה הדבר פשוט בעיני שא"צ לברך עוד הפעם, ויבואר בזה ב' טעמים, חדא דהרי הא דאמרו שח בין תפלה לתפלה צריך לברך מחדש, משום דכבר כתבו המפורשים דב' תפילין הוי כמו שתי מצות כו', משא"כ בהפסיק באמצע מצוה אחת כו', ועוד יש בה טעם שני דהרי הגג שנועלים ופותחים הם של עץ שכשר לסכך בו כו', ע"ש. ועי' בשו"ת לבושי מרדכי (תליתאי סי' נ"ב) דכתב דמדברי המהר"ם שיק נראה דיש לחלק בין שהגג מנסרים ובין שהוא ממתכות, כמובן מדבריו דגג של מתכות לכו"ע אינו יוצא, וכן מסיק להלכה דבגג של מתכות יש לחזור ולברך לישב בסוכה. וכ"כ בספר אלף המגן בשם הזכור לאברהם. אבל בספר ברכת הבית (סי' נ"ב סעי' ו' וסק"ז) כתב וז"ל, היה אוכל בסוכה וירדו גשמים והלך לביתו ופסקו הגשמים כו', אם חזר לסוכה יחזור ויברך לישב בסוכה כו', דנחשב ליציאה גמורה, דהא לא ידע שיפסקו הגשמים שיוכל לחזור, וגם אינו מחויב לחזור, לכן כשחזר צריך לחזור ולברך כו', אבל אם ישב בסוכה שיש בו גג וירדו גשמים וסגר הגג ואח"כ פסקו הגשמים, א"צ לחזור ולברך לישב בסוכה כו', דלא הוי הפסק, ובדאי דעתו שאם יפסקו הגשמים שיפתח הגג, ולא הסיח דעתו מן הסוכה, עכ"ל. וכ"כ בשו"ת פני מבין (סי' רי"א) ע"ש. וכ"כ בקצה המטה (ס"ק קי"א) ע"ש. ועי' בהגהות לבושי מרדכי על ספר קצה המטה דכתב וז"ל, ראיתי מו"מ של הלכה מה שכתבת להכריע כמאן דאמר שאין לברך, והנה איני עומד על דעתי,

י. ומהו אכילת קבע, יותר מכביצה פת, אפילו אוכל דרך עראי, וכן פת הבאה בכיסנין, ותבשיל העשוי מחמשת מינים יותר מכביצה, ודוקא אם קבע סעודתו עליהם (כגון שאוכלן במקום סעודת בוקר או סעודת ערב), אבל אם לא קבע סעודתו עליהם רק אוכל דרך עראי, אפילו אוכל הרבה ממנו, אין לברך לישב בסוכה, אבל מ"מ אם אוכל יותר מכביצה צריך לאכול בסוכה, ובשנת ויו"ט בבוקר כשמקדש ואוכל פת הבאה בכיסנין במקום סעודה, המנהג לברך לישב בסוכה אם אוכל יותר מכביצה^[כה], וכן בשר ודגים וגבינה וביצים וכיו"ב, או יין ושאר משקים חוץ ממים, אם

קבע עליהו חייב בסוכה עם ברכה. כתב בשו"ת גו"ר (שם) פת כיסנין יש להחשיבו כפת גמור לענין זה, דאף שיאכלנו דרך עראי, כיון שאכל כשיעור יותר מכביצה יברך על הסוכה כו', ע"ש. והו"ד בשע"ת (שם), וכתב זות"ד, במח"ב כתב דפת הבאה בכיסנין אפילו אכל יותר מכביצה הוי כעראי דפת, עד שיקבע סעודתו עליהם, וכתב שכן ראה לגדולים בא"י שלא היו מברכים על פת הבב"כ אפילו יותר מכביצה כו', ולענ"ד יש לחוש לדבריו, מיהו נראה שאם אין דעתו לצאת מיד רק לשבת שם זמן מה, שפיר דמי לברך, דהא הברכה גם היא על הישיבה, אלא שנהגו לברך בשעת אכילה, וא"כ באכילת פת כיסנין סגי, עכת"ד, ע"ש. והו"ד במ"ב (סקט"ז) ע"ש. אבל הכה"ח (אות ל"ג) כתב וז"ל, מ"ש השע"ת לחלק בין נכנס לאכול ולישב בין נכנס לאכול ולצאת כו', מדברי החיד"א משמע דאין חילוק, ולא יברך לישב בסוכה אלא דוקא כו' אם קבע סעודתו על הפת הבאה בכסנין, עכ"ל. וכ"מ בבכורי יעקב (סקט"ז) ע"ש. כתב הכה"ח (שם ואות ז') בענין שיעור קביעות סעודה על הפת הבאה בכסנין, ע"י בשו"ת חיים שאל (סי' ע"א אות א') שכתב דהיינו שיעור שחייב לברך בהמ"ז, והיינו שיעור ג' ביצים, ע"ש. וכ"כ בספר ארחות חיים (אות ז') ע"ש. וכ"מ בבכורי יעקב (שם) ע"ש. אבל המאמ"ר (אות ג') כתב וזת"ד, מדברי המג"א (סק"ז) משמע קצת דבדעתו תליא מילתא, אי קבע סעודתיה עליה אי לא, ולא בעינן שיאכל שיעור שדרך בני אדם לקבוע עליו, ויש לדקדק מאי שנא לענין ברכת המוציא דמבואר בשו"ע (סי' קס"ח סעי' ו') דתליא בשיעור שדרך בני אדם לקבוע עליו, ונ"ל דמוכרחין אנו לחלק ביניהם, שהרי תבשיל העשוי מחמשת המינין דאיירי ביה הכא, אפילו קבע עילויה לא בעי המוציא כו', ואפ"ה בעי סוכה, וע"כ היינו משום דתשבו כעין תדורו וכל שקובע עליו היא קביעות להצריכו סוכה, ובדידיה תליא מילתא ולא אמרינן בטילה דעתו אצל כל אדם, ועפ"ז נ"ל דמי שאכל פת הבב"כ בשחרית בתוך הקאו"י וכיוצא, כמו שאנו נוהגים בכל ימות השנה, אע"פ שאינו מברך המוציא כיון שאינו אוכל שיעור שדרך בני אדם לקבוע עליו, מ"מ בעי סוכה שהרי קובע סעודתו עליו וחשוב קביעות סעודה לכמה בני אדם, (שמספיק להם אכילה זו עד קרוב לששה שעות, שהוא השיעור שבין סעודה לסעודה), וכך נהגנו לברך עליה לישב בסוכה כו', עכת"ד. והו"ד במ"ב (סקט"ז), וכתב דנקט מילתא דשכיחא, דה"ה אפילו בלא שתית קאפי"א, כיון דקבע סעודה על הפת כיסנין כו'. וע"י ככה"ח (סי' קס"ח אות מ"ז) דהביא מהברכ"י דכתב דאם קבע על פת הבב"כ ואכל עמו בשר ודברים אחרים, ואם היה אוכל

מהרי"ל דחומרא יתירה הוא להחמיר אפילו במים. וע"י בא"ר (אות י"א) דכתב דבירושלמי שהביא המג"א משמע להחמיר. וכן הכה"ח (אות ל"ז) כתב דכיון שהרמב"ם כתב להחמיר אפילו במים, וכ"כ המחבר ושאר האחרונים, הכי ק"ל. וע"י בשע"ת. כתב המ"ב (שעה"צ אות כ"ט) הא דאיאת בגמ' אוכלים ושותים בסוכה היינו לאחר אכילתו בסעודה שדרך לשתות אז צריך לשתות ג"כ בסוכה בניכול הוא בסעודה אבל שתיה בלי אכילה לא חשיבא לחייבו בסוכה דתשבו כעין תדורו אמר רחמנא ואין שתיה בלי אכילה ואפשר דלפ"ז אף מים בתוך הסעודה אין כדאי לשתות חוץ לסוכה וצ"ע, ע"כ. וכ"כ בשו"ת תשובות והנהגות (ח"ב סי' ש"ה), וכתב דיש להסתפק בדבר שמצוי שיוצאים מהסוכה באמצע הסעודה ובפה נשאר עדיין שיורי אוכלין שלא בלע ובולע בחוץ אם מותר, כיון שבתוך הסעודה אפילו מים צריכים לשתות בסוכה ה"ה אפילו אכילה פחות מכזית תוך הסעודה חייבין, וא"כ מה שנמצא בפיו תוך הסעודה חייב לבלוע בסוכה דוקא, ורק שיירי אוכל בין השיניים וכדו' דלא חשיבי כלל פטור מסוכה, ע"ש. כתב בספר הליכות שלמה (סוכה, פרק ט' סעי' ח') בשם הגרשז"א זצ"ל, הנמצא סמוך לסוכתו, נראה לכא' שיש לו להכנס לתוכה אף לשתות מים וכדו', כיון שדרך בני אדם שבהמצאם סמוך לביתם אינם שותים חוצה לו אלא נכנסים הביתה, וכיון שכך דרך בני אדם בביתם כל ימות השנה, הו"ל בכלל תשבו כעין תדורו, שכל הבא לעשות דבר שהוא רגיל לעשותו תמיד בבית ולא בחוץ, וגם עכשיו אין סיבה שמונעתו מלעשותו בסוכה, י"ל דשפיר מתחייב בסוכה מעיקר הדין דתשבו כעין תדורו, ע"ש.

כד. כתב המחבר (שם) וכמה אכילת עראי כביצה מפת. כתב הלבוש וכמה אכילת ארעי עד כביצה מפת וביצה בכלל, שכן דרך בית הבליעה מחזיק כביצה, ודרך אדם לטעום מלא פיו דרך ארעי. וכ"כ הדה"ח וז"ל, אכילת קבע דהיינו יותר מכביצה פת אפילו לא קבע עליו צריך לאכול בסוכה, אבל פחות משיעור זה מותר לאכול חוץ לסוכה, עכ"ל. כתב המחבר (שם) ותבשיל העשוי מחמשת מינים אם קובע עליו חשיב קבע וצריך סוכה. וע"י בבגדי ישע דכתב, דהיינו שאוכלם בחבורה, או שאוכל שיעור חשוב שקובע סעודתו בזה, ולא די שיאכל מעט יותר מכביצה כמו בפת. וכ"כ השע"ת (סק"ה) בשם שו"ת גינת ורדים (כלל ד' סי' ו') דתבשיל העשוי מה' מינים יש לחייבו בסוכה אפילו באכילה דרך עראי, אך לא יברך על הסוכה, אם לא שאוכל בקביעות. ובדה"ח מבואר דאפילו אם לא אכל רק יותר מכביצה, אם

קבע סעודתו עליהם, או שאוכל ושותה בחבורה, צריך סוכה, אבל לא יברך עליהם, וטוב שיאכל קודם פת, כדי שיברך לישב בסוכה, וכן הבדלה צריך לעשות בסוכה, אבל לא יברך לישב בסוכה, אבל אם לא קבע סעודתו עליהם, מותר לאכלם ולשתותם חוץ לסוכה, וכן פירות אפילו אוכל הרבה וקבע עליהו, מותר לאכול חוץ לסוכה [כו].

יא. מדינא צריך לישן בסוכה אפילו שינת עראי, דאין עראי לשינה, דפעמים שאינו מנמנם אלא מעט ודי לו בכך, לפיכך זו היא שינת קבע שלו, וכן עושין המדקדקין במצות, ומה שנוהגים רבים להקל בשינה, כתבו האחרונים טעמים הרבה בזה, אבל כל חרד על דבר ה' לא ימנע מלישן בסוכה, וישתדל לו מקום שיוכל לישן שם בלא צער, ויושן שם ויעבוד את ה' בשמחה, ואם יש

לשתות, סברא דלא חשיב קבע, אבל בני חבורה שקבעו לשתות הוא קבע גמור, ובפרט במקום שנוהגין לשתות יחד בקבע בלי שום אכילה, דה"ל קבע גמור ובעי סוכה ולברך לישב בסוכה, כנ"ל להלכה, אבל למעשה ראוי להחמיר שלא לשתות בקבע אלא תוך הסעודה, לאפוקי נפשיה מפלוגתא, וכן בקבע דבשר וגבינה וכיו"ב, ע"כ. והו"ד במג"א (סק"ה), וכתב דה"ה בקביעות דשאר משקין. ועי' בלבוש, ובט"ז (סק"ז), ובא"ר (אות י"ג). כתב הפמ"ג (א"א סק"ה) ספק ברכות לקולא, ואין רשאי לברך לישב בסוכה על קביעות שום משקה ואף יין, ומיהו ראוי שלא ישתה כ"א תוך הסעודה כו'. וכ"כ דה"ח וז"ל, יין או שאר משקים או בשר וגבינה מותר לאכול ולשתות חוץ לסוכה, ודוקא שלא קבע אבל אם רוצה לשתות יין או שאר משקים ולקבוע עליהם, או שרוצה לאכול בשר וגבינה ולקבוע עליהם צריך סוכה, אבל לא יברך עליהם, ולכתחלה יראה שיאכל קודם יותר מכביצה פת ויברך לישב בסוכה ויוצא לכל הדעות, עכ"ל. וכ"כ השו"ע הרב (סעי' י"ב) ע"ש. וכ"כ השע"ת (סק"ה) בשם שו"ת גו"ר ע"ש. וכ"כ הח"א (כלל קמ"ז סעי' ג') דאם אוכל בשר ודגים יותר מכביצה וקבע עליו, ראוי להחמיר ולאכול בסוכה, ע"ש. וכ"כ המ"ב (סק"ג, וביה"ל ד"ה ויין, ושעה"צ אות י"א), וכתב וז"ל, כתב המח"ש דה"ה קאפי"א במדינותינו, ובתשו" עולת שמואל כתב דשתיית קאפי"א ושקאלא"ד פטור אפילו להפוסקים דשתיית קבע חייב, דהיינו באותן שוקובעין לשתיה אחר האכילה דרך שמחה וריעות, אבל לא בשתיית קאפי"א ושקאלא"ד, עכ"ל. וכ"כ הכה"ח (אות ל"ו ומ"א) ע"ש. כתב הט"ז (סק"ד) הבדלה שכל השנה מבדיל בבית צריך להבדיל בסוכה, ע"ש. והו"ד בא"ר (אות ד'), ובשו"ע הרב (סעי' ו'), ובמ"ב (סק"ל), ובכה"ח (אות ס"ז) ע"ש. ועי' בשו"ת שבט הלוי (ח"ו סי' מ"ב אות ב') דכתב דנהגו בכמה מדינות לברך ברכת לישב בסוכה אחרי עשיית הבדלה, אבל אנחנו אין נוהגים כן. ועי' בשו"ת באר משה (ח"ו סי' ס"ג). כתב דה"ח פירות אפילו אוכל הרבה וקבע עליהו מותר לאכול חוץ לסוכה. וכ"כ השע"ת (סק"ה) בשם שו"ת גו"ר דפירות יש לפטור מכל וכל אפילו יאכלם בקביעות. והח"א (שם) כתב דבאכילת פירות בקבע עם בני חבורה ראוי להחמיר. וכ"כ היפה ללב (ח"ב, והובא בארחות חיים אות ז'). אבל המ"ב (שעה"צ אות ל"ח) כתב וז"ל, הנה הח"א העתיק חומרא זו גם לענין פירות בקביעות, ואנכי לא העתקתי מפני שבדה"ח ובשע"ת בשם הגו"ר מקילין בזה, עכ"ל.

הפת הבב"כ לבדו, לא היה שבע ממנו, לא נקרא קביעות כו'. עוד כתב הכה"ח (סי' תרל"ט אות מ') דאם אוכל פחות מקביעות, יש לברך ברכת הסוכה בלבו לאפוקי נפשיה מפלוגתא, או ישמע ברכה מאחרים אם אפשר ויתכוין לצאת. וכ"כ הבכורי יעקב. ועי' בספר תהלות חיים (עמ' צ"ו) דהביא בשם הגה"ק ר' שלום אליעזר מראצפערט זצ"ל, שאמר שאצל אביו רבינו הגה"ק מצאנו זי"ע הקפידו שלא לאכול מזונות במשך שבעת ימי הסוכות, משום ספק ברכת לישב בסוכה, משום דהוי ספק אם נקרא סעודת קבע כו'. ובספר דברי חנה (השלם ח"א) כתב בשם זקינו הגה"ק משינאווא, שהאוכל מעט יותר מכביצה מזונות חייב לברך לישב בסוכה. ועי' בשו"ת תשובות והנהגות (ח"ב סי' ש"ט) דכתב וז"ל, יש מקום לימנע מלברך על מזונות בסוכה, דאפשר שתיקנו רק על סעודה ממש, ויש גאוני עולם שהחמירו כן, והאדמו"ר הק' מבעלזא רבי אהרן רוקח זצ"ל פירש להחמיר בברכה בסוכה על מזונות שלא לברך, (ולכן המנהג שם למנוע מלאכול מזונות אם ע"ז יתחייבו בברכת לישב בסוכה), ונהרא נהרא ופשטיה כפי המנהג לברך או לא לברך, ויש לכל אחד על מה לסמוך, עכ"ל. כתב השע"ת (שם וסי' תרמ"א) במדינותינו נהגו רוב העולם ביו"ט ושבט לקדש ולאכול אחר הקידוש פת כיסנין במקום סעודה, ואח"כ הולכים אחר הקידוש חוץ לסוכה ומטיילים בקבלת פני רבם וכיוצא, ונמשך איזה שעות עד זמן סעודה, ומברכים בשעת קידוש ברכת סוכה, נראה דשפיר דמי דאע"ג דפת כיסנין הוא, מ"מ כיון שאוכל אותה בתורת סעודה הצריכה לקידוש, שפיר דמי שיברך ברכת סוכה, דמחשבתו זו משוי ליה כקבע, רק יזהר שיהיה יותר מכביצה, ובזה אפשר שגם המח"ב מודה, ע"כ. וכ"כ דה"ח. וכ"כ בברכת הבית (סי' נ"ב סעי' י'). וכ"כ בבכורי יעקב (סקט"ז, ובתוספת בכורים), ושם רוצה ללמד זכות על הנוהגים לקדש לפני תפלת מוסף, ובהכרח שאינם אוכלים יותר מכביצה, דאסור לאכול כביצה קודם מוסף, וכתב דאפשר לומר כיון דמן הדיו מברך בכל פעם שיכנוס לסוכה, רק שנהגו ע"פ ר"ת שלא לברך אלא בשעת אכילה, מ"מ מסתמא אין מכוונין לצאת רק עד שעת קדוש של יום המחרת, ולכן אף שאינו אוכל יותר מכביצה שראוי לקבוע עליו, מ"מ יכול לברך ל"ב, וכ"ש אם לא ישן בסוכה שחשיב הלילה הפסק, וגם הליכה לביה"כ שחרית הוי הפסק כו', ע"ש.

כו. כתב המחבר (שם) ומותר לשתות מים ויין ולאכול פירות (ואפילו קבע עליהו) חוץ לסוכה. כתב הב"ח אדם יחיד היושב

קצת צער צינה, יראה להכין לו כרים וכסתות כראוי, אבל אם הקור גדול, א"צ לישן בסוכה, וכן אם א"א לו להכין מקום בסוכה להניח המטה לכל שבעת ימי החג, בענין שיצטרך לטרוח להוציא מהסוכה בשעת אכילה, ולחזור ולהכניסן בעת השינה, והיא טרחא יתירה ומצטער בטרחא זו בענין שאם היה לו טרחא כזו לישן בביתו לא היה ישן בביתו, א"צ לישן בסוכה [כז]. ומותר לישן בסוכה

דחוק, דלא מצינו שמחה בכה"ג רק במלבושים וכדו' כו', גם טעם המג"א אינו מספיק כו', ולכן החרד על דבר ה' לא ימנע מלישן בסוכה, ומסתמא נשים צדקניות הן שרוצות לזכות בעליהן כו', ומטעם צינה בעל נפש יחוש להכין לו כרים וכסתות וישן שם, לקיים מצות סוכה כראוי וכנכון, עכת"ד. ועי' בנמוקי או"ח דכתב וז"ל, מכאן תוכחת מגולה לאותן המקילים (אשר מקלם מגיד להם) יהיו מי שיהיו, (ואם עשאן לדרך צדיקים אשר יקראו בשמותם, או בודאי גרע יותר, כי חוטא ומחטיא את הרבים בזה ללמוד בדרונו ממעשיו), שאינם ישנים כלל בסוכה, אם כי יש להם סוכות ותנורים בתוכם, ובפרט בתים גדולים ובנינים מרווחים, ועוסקים כל ימיהם בבנין בתיהם (בבחינת נשמות מדור הפלגה) וגם סוכות, ולהשתמש בהם בכל השנה בתים קבועים חדרים נאים, אבל אין ישנים בהם לעולם, אם כי יש להם תנורים שם, וגם כרים וכסתות לרוב ולאין מספר, והרי זה זדון ופשיעה, ואם יחששו מפני רוח המצוייה לפעמים דרך הסכך, יכולין ליהרר כשיעשנה מעובה כעין בית כו', ופשוט שאין להשיגח במעשיות הבל שלהם כי זקנו או זקנתו צותה לאביו או זקנו בתורת מצות כיבוד שלא לישן בסוכה כלל, כי ממה נפשך אם היה אז אביו או זקנו חולה קצת, (דלולא זאת אסור לשמוע בקולם לבטל מצות עשה דאורייתא), אין דנין בזה מזמן לזמן או מגברא לגברא, כי הרי אנו רואין אותם בריאים וחזקים באבריהם, ולמה למצות ה' לא יתנו אזניהם ולהשומעים ינעם, וכאשר היה עם אבותינו ורבותינו מתלמידי הבעש"ט הקדוש זי"ע מסרו, נפשיהו על שינה בסוכה, וזקיני הקדוש מה"ר צבי אלימלך זי"ע ותלמידיו וחסידיו הזקנים במסירות נפשם ע"ז כו', עכ"ל. וכן שמענו מכ"ק מרן אדמו"ר שליט"א (נדפס בקובץ אמרי קודש ליל ד' דחה"מ תשע"ד) וזת"ד, ראוי לעורר הנה אליבא דהלכתא צריכים לישן בתוך הסוכה כו', ובשנים הראשונות אחרי שהגיעו אנשים הדור הקדום פה לאמעריקא, עלה להם בקושי גדול לישן בתוך הסוכה, מחמת שהרבה אנשים לא היה להם סוכה סמוך לביתם, והשתמשו בסוכות של שכנים או של הציבור כו', והיה קשה מאוד לישן בסוכה כזו כו', אמנם כהיום במקומנו כו' תלי"ת כמעט כל אחד יש לו סוכה נאה ומורחבת סמוך לביתו, ואין סכנה וצער בדבר, אך מפני הרגילות מזמנים הראשונים עדיין ישנם הרבה אנשים שאין ישנים בתוך הסוכה כו', וראוי להם להתבונן בדברי הפוסקים ובכל ספרי קודש מה שכתבו בגודל מעלת השינה בתוך הסוכה כו', עכת"ד. ועי' בספר מבית לוי (ישיבת סוכה אות י"ב) דכתב דחתן בשנה ראשונה כשהסוכה בבית כמו בזמנינו אין טעם לפטור, וכשהסוכה מחוץ לבית וחוששת לישון לבד בדירה יש להקל. ועי' בשו"ת דברי יציב (שם). כתב השו"ע הרב (סעי' ח') במקומות הקרים שיש צער לישן בסוכה מחמת הקור, ואין לו כרים וכסתות כראוי, א"צ לישן בסוכה,

כו. כתב המחבר (סעי' ב') אין ישנים חוץ לסוכה אפילו שינת עראי. כתב הט"ז (סק"ה) דאמר רבא אין קבע לשינה שפעמים שאינו מנמנם אלא מעט ודי לו הלכך זו היא שינתו. ועי' בפמ"ג דכתב דבסי' מ"ד איתא דשיעור שינת עראי הוא ק' אמה, הא בציר מהכא אף עראי לא הוי, ואפשר דה"ה לענין סוכה כה"ג. והו"ד במ"ב (סקי"א), וכה"ח (אות כ"ז) ע"ש. והבכורי יעקב (סקי"ב) כתב דמדברי הט"ז שכתב דלפעמים סגי לאדם בכך, משמע דאפילו לדעת י"א דשיעור עראי הוא כדי הלוך מאה אמה, מ"מ הכא אפילו בפחות מזה אסור. כתב הד"מ (אות ג'), המרדכי (פרק הישן סי' תשמ"א) כתב אבל העולם סמכו על דבר זה שיראים מן הצינה, והוה כחולה שאין בו סכנה, או כמצטער דפטורים מן הסוכה, ואפשר מזה נתפשט המנהג שרבים מקילים בשינת הסוכה, ואע"ג דהטעם אינו מספיק, שהרי ברוב המקומות אינו קר כ"כ בימי הסוכות, והיו יכולים לישן שם בכרים וכסתות, ולי נראה שנהגו להקל כי מצות סוכה לישן בה כמו שישן בביתו איש עם אשתו, וכמו שדרשו חז"ל תשבו כעין תדורו, וכמ"ש במהרי"ל שהיה ישן עם אשתו בסוכה, ובזמן הזה שאין לכל אחד סוכה מיוחדת, אלא רבים אוכלים ושותים בסוכה אחת, א"א להם לישן עם נשותיהן בסוכה כאחת, ואם יניחו נשותיהן בביתן והאנשים יישנו בסוכה, לפעמים הוי מצטער כו', ועל ידי זה נשתררב המנהג להקל בדבר, אך החרד אל דבר ה' ישתדל לו מקום שיוכל לישן שם בלא צער, ויישן שם ויעבוד את ה' בשמחה, וכן נוהגין המדקדקים כו', ע"ש. וכ"כ הרמ"א (סעי' ב'), וסיים דטוב להחמיר ולהיות שם עם אשתו כמו שהוא דר כל השנה, אם אפשר להיות לו סוכה מיוחדת. וכ"כ הדה"ח, והח"א (כלל קמ"ז סעי' ד'). ובאשל אברהם (בוטשאטש, תניא) כתב דמ"מ אין מוטל על הנשים ללון שם, ע"ש. ועי' בשו"ת דברי יציב (סי' רע"ד) דכתב דלא חזינן אצל רבנן קשישאי וצדיקי הדורות שיעשו כן. ועי' בשל"ה (סוכה פרק נר מצוה אות ט') דהביא ממורו החסיד הגאון מהר"ש ז"ל טעם אחר שמותר לישן בחדרו עם אשתו, כי תשבו כעין תדורו הסוכה היא כמו בית שאדם דר בו, והאדם שדר בביתו יש לו חדר מיוחד שהולך מביתו להחדר לשכב עם אשתו, כן הסוכה הוא לו בית ויוצא מהבית להחדר לשכב עם אשתו, כמו שהוא עושה בכל ימות השנה, וסיים השל"ה וז"ל, אבל כל זה שנוי דחיקי, והמקיים המצוה כתיקונה זוכה ורואה פני שכינה. ובביאור הגר"א חולק על הרמ"א, וס"ל דלא מיפטר משום זה, ע"ש. וגם הט"ז (סק"ט) הקשה עליו, וכתב דהעולם סומכים כיון שחייב לשמח את אשתו ברגל, לכן פטור מטעם עוסק במצוה, ע"ש. וגם המג"א (סק"ח) מסיק דמשום זה לא מיפטר, ולימד זכות אחר דפטור מטעם מצטער כיון שלא יכול לישן שם עם אשתו, ע"ש. ועי' בבכורי יעקב (סקי"ז) דכתב וזת"ד, לענ"ד טעם הט"ז

יחידי, דשומר מצוה לא ידע דבר רע^[כח]. מי שנאנס וישן חוץ לסוכה, מיד כשיקיץ צריך לילך לסוכה, אבל אין צריכים להקיצו^[כט].

יב. אם ירדו גשמים לתוך הסוכה בשעת אכילה או קודם אכילה, כל כך שמשער שאם היו נופלים כך לתוך התבשיל היה מתקלקל, או שמשער שאם היו נופלים לתוך החדר שהוא בו, היה יוצא משם לחדר אחר, אז יצא גם מן הסוכה (בשאר סעודות החג חוץ מלילה הראשונה), דבכך מצטער האדם, ומצטער פטור, ואם ירדו גשמים היטב סביב הסוכה, רק בסוכתו מחמת כיסוי העב עדיין לא ירדו, יכול לברך לישיב בסוכה אם מספיק לאכול שיעור פת יותר מכביצה, וכן אפילו אם ירדו טיפין גשמים לתוך הסוכה, אבל אינם יורדים למקום שיושב שם, צריך לאכול בסוכה בעוד שעדיין אינם יורדים עליו ועל שולחנו, ואפילו ברכת לישיב בסוכה יכול לברך, ואם ירדו טיפין גשמים מועטין שעכ"פ מצטער מזה, אבל אינם כ"כ שתקלקל התבשיל, לא נפטר מסוכה, אבל אין לברך לישיב בסוכה אלא יאכל בלא ברכה, או ימתין מעט שמא יפסקו לגמרי^[ל].

ל. כתב המחבר (סעי' ה') ירדו גשמים הרי זה נכנס לתוך הבית, מאימתי מותר לפנות, משירדו לתוך הסוכה טיפות שאם יפלו לתוך התבשיל יפסל, אפילו תבשיל של פול, ע"כ. כתב הרמ"א ואפילו אין תבשיל לפניו, ומי שאינו בקי בזה השיעור ישער אם ירדו כ"כ גשמים לבית אם היה יוצא, יצא מסוכתו ג"כ, וכל זה דוקא בשאר ימים או לילות של סוכות, אבל לילה הראשונה צריך לאכול כזית בסוכה אף אם גשמים יורדין כו'. כתב הלבוש וכמה גשמים ירדו שהוא פטור מן הסוכה, עד כדי שתסרח המקפה כו', דבכך מצטער האדם ומצטער פטור. כתב הח"א (כלל קמ"ז סעי' ו') כיון ששיבתו בסוכה חייב להיות כמו ישיבתו בביתו, לכן אם ירדו גשמים כל כך שמשער בעצמו שאלו היה יושב בביתו וירדו גשמים היה קם והולך לחדר אחר, כן כשיושב בסוכה וירדו גשמים מותר לצאת. וכ"כ הקיצע"ע (סי' קל"ה סעי' ט') ע"ש. ועי' בערוה"ש (אות כ"א) דכתב וז"ל, איזהו שיעור של גשמים שיצא מן הסוכה, דהא בהתחלה יורד על הסכך ואינו יורד עדיין לסוכה, ומאימתי מותר לו לפנות מסוכתו לתוך ביתו, משירדו כ"כ טיפין לסוכה על השלחן באופן שאם יפלו לתוך התבשיל יתקלקל התבשיל כו', דכך שיערו חכמים שבשיעור זה אין בו תשבו כעין תדורו, עכ"ל. ועי' בשו"ת מהרש"ג (ח"א סי' ל"ג אות ב'). כתב בשו"ת שבת הלוי (ח"ז סי' קצ"א אות ב') אם יורדים גשמים היטב סביב הסוכה, רק בסוכתו מחמת כיסוי העב עדיין לא יורדים, ובעוד זמן מה ירדו גם בסוכה עצמו, הדבר נוטה יותר שיכול גם לברך, אם מספיק לאכול שיעור פת של סוכה, ומ"ש הריטב"א דאפילו לא ירד הגשם עדיין רק ראה שגשם ודאי ממשמש ובא אינו חייב בסוכה, הנה סתימת כל הפוסקים דלא כוותיה, כמ"ש הגאון מהרש"ם בדעת' כו', ע"ש. כתב הבכורי יעקב (אות כ"ט), נ"ל שאף שיורדין לסוכה מ"מ אם אינם יורדין למקום שיושב שם צריך לאכול בסוכה בעוד שעדיין אינם יורדים עליו ועל שולחנו, ואפשר דאפילו ברכת ל"ב יכול לברך, וכ"מ במהרי"ל שכתב, ואם ירדו גשמים בימי החג כלל הוא שידמה עליו סוכה כביתו, דאם גשמים

ואפילו יש לו כרים אלא שא"א לו להכין להם מקום בסוכה לכל שבעת ימי החג, בענין שיצטרך לטרוח להוציאן מהסוכה בשעת אכילה, ולחזור ולהכניסן בעת השינה, והיא טרחא יתירה ומצטער בטרחא זו, בענין שאם היה לו טרחא כזו לישן בביתו לא היה ישן בביתו, א"צ לישן בסוכה. ועי' בשו"ת אבני נזר (סי' ת"פ).

כתב בשו"ת תשובות והנהגות (ח"ד סי' קס"ד), הגרשז"א פסק דמי שישן בסוכה אפשר דמותר לאחרים להוציאן מהסוכה בעודו ישן, כיון שהוא ישן ואין בו דעת פטור מן המצוות, דעיקר החיוב דגברא הוא כשהוא ער וחפץ לישון לילך ולישון בסוכה דוקא כו', ודבריו תמוהין ומרפסין איגרא שכאן המצוה היא גם בשו"ת שישן בסוכה ועיקר מצותה לישון שמה כו', ע"ש.

כח. כתב הבכורי יעקב (סק"ח) ראיתי כתוב בשם הגאון מהר"א ווילנא ז"ל שמוותר לישן יחידי בסוכה, דשומר מצוה לא ידע דבר רע. והו"ד בשארי האחרונים.

כט. כתב הבכורי יעקב (סק"ב) מי שנאנס וישן חוץ לסוכה, מיד כשיקיץ צריך לילך לסוכה, דהא אפילו בירדו גשמים ופסקו צריך לילך לסוכה אם עדיין לא שכב. והו"ד במ"ב (סק"א), ובכה"ח (אות כ"ח). כתב הר"ן (ספ"ב דסוכה) אם תקפתו שינה בישן חוץ לסוכה א"צ להקיצו משום מצטער, ע"ש. והו"ד בבכורי יעקב (סק"ד), וכתב דכוונתו דכיון שמצטער אינו רגיל בכך לשוב לביתו כשישן חוץ לביתו, ולכן לא הוי תשבו כעין תדורו, אבל למצטער לבד י"ל דלא פוטר אם אינו מצטער בעת הישיבה, ע"ש. וכ"כ בהג' הגרא"מ הורו"ץ (סוכה דף כ"ו). וכ"כ בספר מבית לוי (ישיבת סוכה אות י"א) ע"ש. וכ"כ בשו"ת תשובות והנהגות (ח"ד סי' קס"ד) דאף דלגבי ק"ש נראה שאדם ישן אף שנרדם באונס דחייבין להעירו כדי לקרוא ק"ש, דודאי אין רצונו לבטל המ"ע וחייבין לזכותו מדין ערבות, אבל כאן בסוכה שאין עליו איסור שהרי נאנס, ורק מזכין אותו במצוה קיומית דסוכה, הלוא כמה שעות אנו מבטלים סוכה בימי הסוכות ולא חוששין לזכות בהמצוה כו', ע"ש.

יג. כשיוצא אל יבעט ויצא, אלא יצא בהכנעה כעבד שבא למזוג כוס לרבו ושופכו לו רבו על פניו, וידאג ויפשפש במעשיו וישוב אל ד', אבל לא יצטער לבטל מצות שמחת יו"ט, ויש אמרים שלא אמרו זה דהוי כמוזג כוס לרבו כו' אלא כשלא ירדו גשמים קודם ימי החג, ופתע פתאום נתקשרו בעבים בהתקדש החג וירדו גשמים, אבל אם כבר היו יורדים גשמים בטרם התקדש החג, ונמשכו עד החג אין כל מאומה בזה, וגשמי רצון ברכה ונדבה הוּו, עכ"ל. וכ"כ שלא אמרו דהוי כמוזג כוס לרבו כו', אלא בארץ ישראל אבל לא בחוץ לארץ[לא].

שכתב וז"ל, וקבלנו שלא אמרו זה דהוי כמוזג כוס לרבו כו' אלא כשלא ירדו גשמים קודם ימי החג, ופתע פתאום נתקשרו שמים בעבים בהתקדש החג וירדו גשמים, אכן כבר היו יורדים גשמים בטרם התקדש החג, ונמשכו עד החג אין כל מאומה בזה, וגשמי רצון ברכה ונדבה הוּו, עכ"ל. וכ"כ באלף המגן (סקי"ט) בשם המקובלים אחרונים, וכתב וז"ל, ואם קבלה הוא נקבל באהבה, עכ"ל. כתב הערוה"ש (שם), מ"ש בגמ' דהוי כמוזג כוס לרבו, אמרו שזהו על ארץ ישראל. וכ"כ בספר ילקוט חדש (דף ק"ו, והובא בתהלות חיים עמ' צ"ז) בשם הרה"ק מצאנו זי"ע, דמה שאיתא בגמ' דגשמים בחג סי' קללה, זה רק במדינות החמות כמו בא"י, ששם לא שכיח גשמים כמו במדינותינו כו', ע"ש. וכ"כ בספר גדולת יהושע (ח"ב דף כ"ח) בשם הגה"ק משינאווא ז"ל, דמה שאמרו חכז"ל דירידת גשמים בחג הוא אינו סימן יפה, זהו טובב וחל דוקא על בני ארץ ישראל, כי שמה לעת כזאת לא ירדו גשמים לעולם, ועל כן אם ישתנה הסדר וירדו גשמים הוי סימן לא טובה ר"ל, משא"כ בארצות הגולה כמו במדינתנו ובמדינות סביבות אלינו, וכן בכל מקומות שכן דרך לירד גשמים בתקופה זאת, ע"כ אין בזה שום סימן לרעה ר"ל, אלא אדרבה המה גשמי ברכה. כ"ק מרן אדמו"ר זצ"ל אמר, דהגה"ק רבי אליעזר מדזיקוב זצוק"ל הקפיד בחג בסוכות שלא להזכיר תיבת מים, שהוא סימן קללה בחג. (דמשק אליעזר עמ' מ"ה) פעם אחת אמר הגה"ק מבוטשאטש זצוק"ל בעת הגשם וחג הסוכות, הגשמים מבקשים תפקידם, אבל יוכלו לעשות מעשיהם בשעה שישראל מתפללין בבהכ"נ ובבהמ"ד, וכן הוה. (טעמי המנהגים אות תשפ"ו בקר"א)

כתב הערוה"ש (אות כ"ב) יש להסתפק בסוכות הבנויות שלנו שמסלקין הגג ובעת הגשמים מחזירין אותו, ודרך להחזירו מיד כשמתחילין גשמים לירד, דאם יהיה פתוח עד שיתחילו לנטף לתוך הסוכה, יתאסף בהסכך הרבה גשמים שינטפו אח"כ ויבטלנו ממצות סוכה, אמנם אם בעת שמתחילין לאכול התחילו גשמים לירד באופן שיכולין לגמור הסעודה אף אם תהיה פתוחה, אם מותר להחזירה מיד כדי שלא יתאספו ויבטלנו לאחר זמן, או דילמא מצוה דשעתיה עדיפא ולא יחזירנה עד אח"כ כשיגמור הסעודה כדי שיאכל בסוכה עתה, ואם אח"כ יבטל עי"ז מסוכה הלא פטור הוא, וכן נראה להורות, אבל העולם לא נהגו כן, ואולי דכמו שאמרו חז"ל חלל עליו שבת אחד כדי שיקיים שבתות הרבה לענין חולה שיש בו סכנה, ה"נ מוטב לבטל סעודה זו מסוכה כדי שיקיים אח"כ הרבה סעודות בסוכה.

כי האי ירדו עליו בביתו במקום אכילתו או במטתו ואז יקום ויפנה למקום אחר, אף כאן יקום מאכילתו או ממטתו משמע בפ"י שהכל תלוי במקום ישיבתו או שכביתו. והו"ד במ"ב (סקל"ג) ע"ש. ועי' בשו"ת שבט הלוי (שם). כתב הבכורי יעקב (אות ל, ובתוספת בכורים), הבי"י הביא דברי הר"ן שכתב שאפשר שזה השיעור הוא דוקא כשהתחיל לאכול, אבל לא התחיל לאכול כל שמצטער מחמת גשמים אפילו אינם רבים כ"כ שתסרח המקפה פטור, אכן סיים הר"ן שלא רצה לסמוך על סברתו לפי שאין ראיה ברורה, ונ"ל שמטעם זה לא יברך לישב בסוכה כל שגשמים יורדים שמצטער על ידם בסוכה אפילו אין יורדין טפין עבות שתסרח המקפה, אלא ימתין מעט שמא יפסקו לגמרי, או יאכל בסוכה בלא ברכה וכשיפסקו הגשמים יברך באמצע סעודתו כו', ע"ש. וכ"כ בדעת ע"ש.

לא. כתב הרמ"א (סעי' ז) וכשיוצא מן הסוכה מכח גשמים אל יבעט ויצא, אלא יצא נכנע כעבד שמוזג כוס לרבו ושפכו על פניו, ע"כ. ובגמ' (סוכה כח): איתא דהוי כעבד שבא למזוג לו כוס לרבו ורוצה למזוג היין במים ושפך לו רבו הקיתון של מים על פניו ע"ש. ועי' בערוה"ש (אות כ) דהביא מ"ח דפירש בזה דהמים ממתקין היין האדום, והוא רמז לרחמים הממתק את הדין, ואין מניחין מן השמים. כתב הבכורי יעקב (סקל"ט) הרי אמרינן בסוכה (שם) דהוי כעבד שמוזג כוס לרבו ושפכו על פניו, ולא נתבאר אם זה דוקא בירדו גשמים בלילה הראשונה או גם בכל זה ימים, אכן מתענית (ב). מוכח דעל כל ז' ימים אמרינן כן, דאמרינן שם מאימתי מזכירין גבורות גשמים רבי אליעזר אומר מיו"ט הראשון של חג, רבי יהושע אומר מיו"ט האחרון של חג א"ל ר"י הואיל ואין הגשמים אלא סימן קללה בחג למה הוא מזכיר כו', הרי בפ"י דאכל ז' ימים קאמר כו', ולכן בירדו גשמים בכל ימי החג ידאג ויפשפש במעשיו וישוב אל ד', אבל לא יצטער לבטל מצות שמחת יו"ט, שהרי בימי עזרא שידעו ישרא' בודאי שעברו על התורה, ויו"ט של ר"ה היה שאינו חייב בו בשמחה, אמר עזרא לישראל ואל תעצבו כי חדות ה' היא מעוזכם, כש"כ בימי החג שהשמחה בו היא מצות עשה, ע"ש. וכ"כ באלף המגן (סעי' כ) וז"ל, כשיוצא מהסוכה מחמת הגשמים כו', יצא בהכנעה כו', ויכנע לבבו הערל לאמור אם הייתי טוב וישר לפניו לא היה שופך הכוס שמוזגתי לפניו ית' על פני, ומ"מ לא מפני כך יאריך בעצבון ודאגה, ולא יתהפך ח"ו השמחה לתוגה כי זמן שמחתנו הוא, ואין לנו אלא לקיים מאמרו ית' ולשמח בשמחת החג הקדוש, והוא ית' יעשה הטוב בעיניו, עכ"ל. כתב הבכורי יעקב (שם) וז"ל, ראיתי בספר חמדת הימים

יד. אם אינו יוצא מהסוכה כשגשמים יורדים לתוכו, נקרא הדיוט ואינו מקבל שכר עליה, דכיון דמצטער ואפ"ה יושב בה, מתבטל מעונג יו"ט, ואפילו בחוה"מ חייב לכבדו, והוי חומרא דאתי לידי קולא, אבל מנהג הרבה צדיקים וחסידים ואנשי מעשה שלא לצאת מן הסוכה גם אם ירדו גשמים, דמרוב שמחת המצוה שיש להם אינם מצטערים כלל מחמת הגשמים, ועי"ז אינם פטורין כל עיקר, וגם בביתם אם היו להם שמחה כל כך בביתם, לא היו הולכים למקום אחר, אבל למעשה אין לברך בעת הגשמים לישב בסוכה^[לב]. אם יש לו שלא"ק וסגר אותו מפני הגשמים,

משא"כ בזה שמצווה ומשמים נדחה י"ל שפיר דאסור לברך, לפי מש"כ הרמ"א דנקרא הדיוט כו', עכ"ל. וכ"כ הבכורי יעקב (סקל"ח) דלענין דינא נקטינן שלא יברך, ע"ש. כתב בשו"ת שבות יעקב (ח"ג סי' מ"ה) וזת"ד, יש שרצו לדחוק עצמם לאכול בסוכה אף שירדו טיפים הרבה, מ"מ רצו לעשות כובע ישועה בראשם להציל מן הגשמים, לא ידעתי איך מלאם לבם לעשות כן להתחכם יותר מחכמינו ז"ל, להחמיר בחומרות יתירות ממה שנמצא בש"ס ופוסקים ראשונים ואחרונים כו', ועוד כיון דבש"ס מדמה זו לעבד שמוזג כוס ושופכו על פניו, ואם יחזור למזוג בע"כ יכעוס עליו יותר, כיון שמסרב ועושה נגד רצונו, בוודאי נקרא חסיד שוטה והדיוט כו', עכת"ד. והו"ד בשע"ת (סקי"ג) ע"ש. אבל המטה אפרים (סי' תרכ"ה סעי' ס"ד ובאלף למטה ס"ק ק"ז) כתב ע"ז וזת"ד, מ"מ נ"ל דאם הוא מהחרדים אל דבר ה' ויצטער יותר בבית, אין צריך לחוש שיהיה נקרא הדיוט, כיון דסוף סוף מצטער הוא, ואם קשה עליו להיות יחידי בסוכה, וגם ב"ב יהיו מצטערים שדרכם תמיד להיות גדול הבית מיסב עמהם, יכולים להיות עמו בסוכה כיון דלפעמים גם מהבית אינם יוצאין על ידי דלף, אבל אם יורדים גשמים הרבה בענין שבודאי היה מפנה גם מהבית, יפה כתב השבו"י שהמחמיר הוא מראה עצמו שאחר ששפך רבו הוא מוזג שנית שבודאי יכעוס רבו יותר, ומה נואלו אטומי לב שיושבים בסוכה אף שהגשם גדול, ובפיהם ירצו אני רוצה להיות הדיוט לעשות רצון קוני כו', עכת"ד, ע"ש. ועי' בדע"ת דהביא משו"ת מעיל שמואל דכתב דדוקא אם עושה ליוהרא נקרא הדיוט אבל במכוין לש"ש יש לו שכר כו'. ועי' בשו"ת מנחת אלעזר (ח"ד סי' ל"א) דכתב וז"ל, מנהגנו מאבותינו ורבותינו הק' דור אחר דור מתלמידי הבעש"ט הק' זי"ע לישב בסוכה בז' ימי החג גם אם ירדו גשמים ח"ו, וכמ"ש הגה"ק בעל עצי עדן (על משניות ספ"ב דסוכה) על מה שאמרו במתני' משלו משל לעבד שמוזג כוס לרבו ושפך לו קיתון על פניו, ואיבעיא בגמ' מי שפך למי, ופשטינן דשפך לו רבו לעבד, והנ"מ דאיבעיא דאם הוא כעין שהעבד שופך לרבו ח"ו, בודאי אסור להחמיר ולישב בסוכה, דה"ז חוצפה ח"ו, ואם הפי' כמו דפשטינן דרבו שופך לעבד, אז עכ"ז אינו יוצא מהסוכות למדת חסידות יחשב כו', ואדרבא מרוב שמחת מצוה אינו מרגיש בגשמים ואינו מצטער מחוייב לישב בה, דגם בבית אם היו לו שמחה כ"כ בביתו לא היה הולך למקום אחר, ולכן כיון שני"מ לדינא ע"כ הביאו הר"יף והרא"ש האיבעיא זו מי שפך למי, וכן נהגו הצדיקים והחסידים אשרי להם ואשרי חלקם, עכ"ל בעצי עדן כו',

כתב באלף המגן (סעי' י"ט) כשירדו גשמים על סוכתו, ועתה כבר פסקו הגשמים, רק שעדיין מטפטף מעט מהסכך ממה שנבלע בשעת ירידת הגשמים, ולכן בשביל זה אינו יכול לאכול בסוכה, אסור לנער הסכך בשבת ויו"ט כדי שיפלו המים למטה, לא מבעי להגביה הסכך ולטלטל אסור משום סתירת אוהל, אלא אפילו להכות עליו בידיו אסור, שהרי נענע בידו והוי טלטול ממש ואסור, שהרי אינו מקיים על ידי זה המצוה, אלא שהוא מכשירי מצוה ולכן אסור, אבל להכות עליו במקלות שאינם מוקצים הוי טלטול מן הצד ומותר.

לב. כתב הרמ"א (סעי' ז') וכל הפטור מן הסוכה ואינו יוצא משם אינו מקבל עליו שכר ואינו אלא הדיוטות. וכ"כ הלבוש, וכתב דאינו אלא הדיוטות בעלמא ולא חסידות. וכ"כ הדה"ח, והשו"ע הרב (סעי' כ"ג). וכ"כ הח"א (כלל קמ"ז סעי' י"א), וכתב הטעם דמן השמים עכבוהו, ע"ש. וכ"כ המ"ב (סקמ"ה). וכ"כ הערוה"ש (אות כ'), וכתב וז"ל, ונ"ל הטעם דאע"ג דיש דברים שיכול האדם להחמיר על עצמו, מ"מ הכל לפי הענין, כגון בסוכה שהתורה אמרה תשבו כעין תדורו, וממילא אם אינה כעין תדורו אינה סוכה כלל, והאדם בביתו לא ישב כשירדו גשמים, או שארי סיבות, וא"כ אין זו סוכה שאמרה תורה, ואין לך הדיוט גדול מזה, עכ"ל. וכ"כ הכה"ח (אות ז"ב) ע"ש. ועי' בפ"ת דהביא בשם העולת שמואל (סי' צ"ח) דכתב וז"ל, כלל גדול עד כאן לא קאמר הפטור מן הדבר ועושהו נקרא הדיוט, אלא היכא דהוי חומרא דאתי לידי קולא, מצד שהוא מחמיר בדבר זה הוא מיקל בדבר אחר, כגון מצטער שהוא פטור מן הסוכה ואם אפ"ה יושב בה מתבטל מעונג יו"ט, בזה נקרא הדיוט דמצד הסוכה אינו מקיים שום מצוה, ומצד יו"ט איכא חילול, ואפילו בחוה"מ חייב לכבדו, אבל אם אינו מצטער רשאי להחמיר, כמו ר"ג שהחמיר על עצמו בדלי של מים ושני כותבות ואמר העלום לסוכה, עכ"ל. והו"ד במ"ב (ביה"ל ד"ה וכל), ובכה"ח (אות פ"ט), ובאלף למטה (סי' תרכ"ה אות ס"ו), ובארחות חיים (אות כ"ב). כתב הט"ז (סקי"ט) מי שרוצה להחמיר כשירודין גשמים ולילך לסוכה ולברך המוציא ולישב בסוכה ואח"כ לאכול בבית הוה ברכה לבטלה, וזה פשוט. ועי' בפמ"ג דכתב דאף אם אוכל שם יותר מכביצה, הוי ברכה לבטלה כיון דפטור הוא. וכ"כ הלבוש (סעי' ד') ע"ש. ועי' בא"ר (אות כ"ו) דכתב וז"ל, ורי"ז כתב דהפטור מן הסוכה אם אכל שם י"א שמברך, ומחלוקת הפוסקים בזה בדין סומא, עכ"ל. אבל הח"א (כלל קמ"ז נשמת אדם סק"ב) כתב וז"ל, עיינתי בר"י דכ"כ בסומא ונשים דאינם מצוים כלל ורוצים להתחייב א"ע,

יש אומרים דטוב יותר לישאר בהסוכה ולאכול ולישן שם, מליכנס לאכול ולישן תוך הבית^[לג]. לענין שינה בסוכה אין צריך לשער ירידות הגשמים בכדי שיתקלקל התבשיל, דבגשמים מועטין

המדרש יחד עם קהל אנ"ש בכמה סעודות יום טוב. היו אנשים בעיר שלא הבינו, והמה ראו כן תמהו, היתכן שאוכלים בחג הסוכות בבית המדרש ברוב עם. כ"ק מרן אדמו"ר זצ"ל סיפר אז, כי שנה אחת בעת שדר אביו כ"ק מרן אדמו"ר האמצעי זצ"ל הי"ד בעיר טשעבין, ירד גשם חזק במשך חג הסוכות. והנה סמוך ונראה לבית המדרש שבו הי' עריכת השולחנות, הי' לכ"ק מרן אדמו"ר האמצעי זצ"ל הי"ד סוכה קטנה, שהיתה לה גג קטן, שהי' אפשר לפתוח ולסגור, והי' שם בסוכה חלון גדול שהי' אפשר לראות מבית המדרש אל תוך הסוכה. לכן הציעו המשמשים בקודש, שיפתחו הגג בסוכה הקטנה על זמן קצר מאוד, וכ"ק מרן רבינו זצ"ל הי"ד יעשה שם קידוש ויטול את ידיו לסעודה, ויאכל כזית פת טרם יכנס מי הגשמים אל תוך הסוכה, ובשעת מעשה יאכלו הקהל הסעודה בבית המדרש, ובאופן זה יוכלו הציבור להיות נוכחים אצל שולחנו הטהור של כ"ק רבינו זצ"ל הי"ד. אמנם כ"ק מרן אדמו"ר האמצעי זצ"ל לא הסכים בשום אופן להצעה זו, ואמר בתמיהה, איך אוכל לאכול לבדי בסוכה בשעה שהציבור יושב ואוכל בבית המדרש, וכי יש מצטער שפטור מן הסוכה גדול מזה. (שערי ציון תשרי-חשוון תשע"ו עמ' לג)

כתב בדע"ת, כתבו לי דבקצור ש"ע (סי' קל"ה) הביא בשם זכותא דאברהם דביושב בסוכה בשעת גשמים עביד איסור, דמשתמש במקצה דעצי סוכה, וגם בשו"ת עונג יו"ט (סי' מ"ט) נסתפק בזה, אבל אני הבאתי מו"ס¹ (שבת דף כ"ב ד"ה אבוהן), ומג"א (סי' רע"ט סק"ב), ובמחה"ש דליכא בזה איסורא בטלטול לבד, דדוקא בשימוש שמבטל מצותה, ע"ש. וכ"כ בשו"ת קנין תורה (ח"ה סי' ס"ג) ע"ש. ועי' בשו"ת תשובות והנהגות (ח"ב סי' ד"ש וח"ג סי' ר"ט).

לג. כתב המח"ש (סי' תר"מ סק"ט) לולי דמסתפינא לומר דבר חדש הייתי אומר, אע"ג שכתב המג"א (סי' תרכ"ז סק"ב) בשם אגודה בשם התוס' שלא יכסה בנסרים קבועים במסמרים אפילו הן פחות מד' טפחים מפני שהן דירת קבע כו', אולם בהגמ"י כתב מעשה שסיכך ה"ר שמעון גיסו של ר"ת בנסרים שאין בהם ד"ט כו', ולפ"ז כשהגשמים יורדים וסוגרים דלתות הגג שקורין שלא"ק, מ"מ עדיף טפי לישן או לאכול תוך הסוכה אע"ג דהדלתות סגורים, מלישן או לאכול חוץ לסוכה, דתחת הדלתות לכמה פוסקים יוצאים מן הדין כו', ע"ש. וכ"כ בשו"ת מהר"ם שיק (סי' שכ"ה) וז"ל, נהירנא כד הוינא תליא ראייתי בספר אחד הנקרא שמן למאור על הל' סוכה מהגאון מו"ה מאיר גלוגא זצ"ל שכתב, שגם אם צריכין לנעול הגג צריכין לישוב שם כו', עכ"ל. ועי' בטעמי המנהגים (אות תשפ"ו בקו"א) דכתב דזה דוקא שהדלתות של הגג מצופים בטסים שקורין שינדלין, אבל אם הם מצופים בטסין שקורין בלעכין לא שייך זה. אבל בנמוקי או"ח (סק"ג) כתב וזת"ד, הנה מנהג אבותינו ורבותינו הק' דגם כשירדו גשמים בלילה גשם שוטף בלי הרף, היו סוגרים (בהכרח) בסוכה בעת השינה הגג העשוי

וישראל קדושים מחמירים ע"ע ואינם יוצאים מן הסוכה ומקבלים עליהם גם לקרוא הדיוט בשביל מצות ה' החשובה וחביבה עליהם, ואי משום שאין מקבלין שכר עליה, אז זהו בודאי מעלת עבדות ה' כו', עכ"ל. וכעין זה כתב בספר היכל ישראל (סוכות) בשם הגה"ק מקאזניץ זצוק"ל ע"ש. וכ"כ בשו"ת חלק לוי (סי' קצ"ה) וז"ל, ראייתי להמליץ על הצדיקים האוכלים בסוכה גם בשעה שגשמים יורדים, ואינם חוששין למה שכתב הרמ"א דנקרא הדיוט, דצדיקים האלה אינם מצטערים כלל מחמת הגשמים, ועי"ז אינם פטורין כל עיקר, ולכאו' יש לפקפק ע"ז מהא דאינתא בש"ס (שבת צב.) דאנשי הוצל שהוציאו משא על ראשם פטורים משום דבטלה דעתם אצל כל אדם, ועי"ש בתוס' דצריכי ב' תנאים להא דלא נימא בטלה דעתו אצל כל אדם, חדא שיהיה אתרא כמו ערביא דמקיימי קוצים לגמליהן, וגם דומיא דהתם דכל העולם נמי אי היה להם רוב גמלים הוי נמי מקיימי קוצים, ולפ"ז הכא נהי דתנאי השני איכא דכל העולם נמי אי היו זוכין למדרגת הצדיקים האלה גם הם לא היו מצטערים בגשמים בשעה שהיו יושבים בסוכה, אבל התנאי הראשון עודנו חסר דלא הוי אתרא אלא יחיד, וי"ל דכל צדיק וצדיק חשוב בפני עצמו ג"כ כאתרא, כמו שאמרנו חז"ל (תענית ט.) שאני משה כיון דרבים צריכין ליה כרבים דמי, וכל צדיק הוא בבחינה זו דרבים צריכין ליה כיון שהוא מגין על הדור, וכל העולם כלו בשבילו, עכ"ל. ועי' בספר תהלת חיים (עמ' צ"ז) דכתב דרבינו הגה"ק מצאנו ז"ע היה ישן כידוע בסוכה כל ימי החג וגם כשירד גשם שוטף והכרים וכסתות נרטבו וגם כתנתו על גופו עד כדי סכנת נפשות, ולא יצא מן הסוכה, כי היה אומר רוצה אני להשרף על אהבת השי"ת, אהיה אנכי הדיוט ולא אצא מן הסוכה כו'. ובספר גדולת יהושע (ח"ב עמ' כ"ח) כתב דהגה"ק משינאווא זצ"ל היה יושב בסוכה וערך שלחנו הטהור אף כשהיה הגשמים יורדים בזעף, והכובע פאר שטריימל שלו היה כל כך רטוב כאילו היה טבול בחביות של מים כו', ע"ש. כתב בנמוקי או"ח (סק"ד), פשוט דגם להמחמירים וחסידים ואנשי מעשה, מ"מ פשוט דלא יברכו בעת הגשמים. שנה אחת נסעו הגאון בעל בית פנחס זצ"ל דומ"ץ קאסוב והרה"ח ר' רפאל צימעטבוים ז"ל (הנקרא דער הויכער רפאל, משב"ק כ"ק מרן הגה"ק מצאנו זצ"ל) להסתופף בצל הרה"ק מגארליץ זצ"ל בחג הסוכות. בלילה היו ישנים בסוכה יחד עם הרה"ק מגארליץ זצ"ל, ובאמצע הלילה ירד גשם חזק, ונשאר הרה"ק מגארליץ מושכב על מטתו בסוכה, ומפני הכבוד לא רצו שני החסידים הנ"ל לצאת מן הסוכה. שאל הרה"ק מגארליץ את ר' רפאל בתמהון, אצלך אין הגשם נכנס לסוכה, מדוע אינך נכנס לתוך הבית!?! ... (שערי ציון גליון נ"ו עמ' ס"ה)

שמענו מכ"ק מרן אדמו"ר שליט"א, כי במשך כל השבוע של חג הסוכות שנת תשל"ו לפ"ק ירד גשם שוטף, וכמעט לא הי' אפשר לאכול בסוכה כשרה, וכל שכן ציבור של מאות אנשים, ולכן ערך כ"ק מרן אדמו"ר זצ"ל שולחנו בבית

הוי צער לישן ויוכל לצאת, וכן לענין לימוד וטיול ושיחה בסוכה הו"ל כמו לגבי שינה, ובמשהו גשמים א"צ סוכה^[לה].

זו. היה אוכל בסוכה וירדו גשמים והלך לביתו ופסקו הגשמים, או שלא הלך לאכול בסוכה רק אכל בביתו מפני שירדו הגשמים, וכשישב לאכול פסקו הגשמים, גומר סעודתו בביתו ואין מחייבין אותו לילך לסוכתו עד שיגמור סעודתו, ומ"מ מי שמחמיר על עצמו וחוזר לסוכתו מיד כשפסקו הגשמים הרי זה משובח, אבל אם לא ישב עדיין לאכול, אף שפסק לאכול בסוכה והלך לבית, צריך לחזור לסוכה אם פסקו הגשמים, ואם יש לו שלא"ק וסגרו מחמת הגשמים, ואח"כ פסקו הגשמים, מחויב באמצע הסעודה לפתחו^[לה].

זו. היה ישן בסוכה וירדו גשמים בלילה ונכנס לתוך הבית, או שירדו גשמים ולא נכנס לסוכה ושכב בביתו לישן ופסקו הגשמים, אין מטריחין אותו לילך לסוכה כל אותו הלילה, אלא ישן בביתו עד שיקיץ משנתו לאחר עמוד השחר, ואז אם רוצה לחזור לישן צריך לילך לתוך הסוכה ולישן שם, אבל קודם שעלה עמוד השחר אפילו הקיץ משנתו אין מטריחין אותו לחזור לסוכה, וכן לאחר עמוד השחר אם ישן עדיין א"צ להקיצו, וכל זה מדינא אבל מי שמחמיר על עצמו

מפלאסטיק שקוף שאינו בר מיצל, גם כשיכסה הסוכה בזה מכח הגשם, עדיין נקרא שיושב בצל סוכה כו'.

לד. כתב הרמ"א (סעי' ז') מי שהוא ישן בסוכה וירדו גשמים א"צ לשער בכדי שיתקלקל התבשיל, דבגשמים מועטים הוי צער לישון שם ויוכל לצאת. כתב הגאון מבוטשאטש זצ"ל (באשל אברהם) לימוד י"ל דהו"ל כלגבי שינה, ובמשהו גשמים א"צ בסוכה, וכן בטיול ושיחה, ע"ש.

לה. כתב המחבר (סעי' ו') היה אוכל בסוכה וירדו גשמים והלך לביתו ופסקו הגשמים, אין מחייבין אותו לחזור לסוכה עד שיגמור סעודתו. ועי' בדה"ח דכתב דה"ה אם לא הלך לאכול בסוכה רק אכל בביתו מפני שירדו הגשמים, גומר סעודתו בביתו. כתב הלבוש הטעם משום דטירחא היא, ודמייא למצטער שפטור מן הסוכה. והבכורי יעקב (אות ל"ד) כתב הטעם וז"ל, כיון שמה שפטור בעת הגשם הוא משום תשבו כעין תדורו וכל שיוצא מביתו יוצא מסוכתו, לכן כמו שהיוצא מביתו מפני הגשמים אינו חוזר לביתו באמצע הסעודה כו', א"צ לשוב לסוכה, עכ"ל, ע"ש. וכ"כ הערוה"ש (אות כ"ד) ע"ש. כתב הבכורי יעקב (אות ל"ח), נ"ל דמה דאמרינן שהפטור ועושה אינו אלא מעשה הדיוטות, זה דוקא כשפטור בעת הישיבה כגון שמצטער וכדו' כו', אבל מי שפטור משום טרחא לחזור לסוכה, כגון בפסקו גשמים בלילה או באמצע סעודתו, לזה יש קבול שכר עליו, דלא גרע משותה מים בסוכה דוקא כו', ע"ש. והו"ד במ"ב (ביה"ל ד"ה הדיוטות). כתב הא"ר (אות ל') כל שישב אף שלא אכל א"צ לחזור לסוכה, מיהו כשעדיין לא ישב צריך לעלות, ע"ש. ועי' בדה"ח דכתב דהיינו דכל שישב לאכול אף שלא אכל א"צ לחזור, אבל אם לא ישב לאכול צריך לחזור. כתב הבכורי יעקב (אות ל"ו) סוכה שיש לו לעטין כו', אם יכול לפתחם בסוכה ע"י חבלים צריך לעמוד ולפתחם כו', וגם אם צריך לעלות על הסכך צריך לפתחם, שאין בזה הפסק סעודה וטרחא כ"כ כמו לעלות לסוכה, ע"ש. והו"ד במ"ב (שעה"צ אות ע"ח). וכ"כ הערוה"ש (אות כ"ה) ע"ש.

לפתוח ולנעול, אבל לא נכנסו לישן בתוך הבית, והנה מעולם עיינתי בזה, דבשלמא אם הגג למעלה הוא של נסרים או שינדלעין א"כ דהוי עכ"פ סוכה מדאורייתא כו', משא"כ בגגין של ברזל שעושים כעת בסוכה כשסוגרין הגג וא"כ הרי הוא כבית, וא"כ למה להם לטלטל את עצמם לישן שם הלא יוכלו לישן במתנם בחדרם, (ואם לומר הטעם כדי שיוכלו לפתוח הגג מיד כשיופסק הגשם, הוא טעם דחוק, דהא כ"פ כשהגשם דולף וטורד זמן מרובה לא יפתחו הגג בלילה גם כשפסק הגשם, מחמת אונס השינה, או גם כשנעורים אז באשמורת הבוקר יחושו שלא יתחיל לשוב ולירד הגשם ויתקלקל הסוכה משטף מי הגשם, שלא יוכלו אח"כ לקיים מצות אכילה או שתייה בסוכה כשיקומו בבוקר וביום כולו), וא"כ למה ישנים בסוכה כשהגג של ברזל סגור, עד שמצאתי ראייה גדולה למנהג זה (של צדיקים וחסידים ות"ח שבדור) מדברי הש"ס מפורש בסוכה (כו), רב שרי לר' אחא ברדלא למיגני בכילתא בסוכה משום בקי, פירש"י למיגני בכילתא, ואע"פ שיש לה גג וגבוה עשרה והוי כאילו חוץ לסוכה, עכ"ל, וקשה דאם באמת בכילתא הוי כחוץ לסוכה, א"כ למה לו לטלטל לישן בסוכה הו"ל לשוב לביתו במנוחה, אלא ודאי דעכ"פ המקום הוא חשוב שהוא מקום סוכה כמצותו כשישנים שם בלא הכילתא, וכן ה"נ המקום הוא חיבת הקודש בסוכה כשישנים שם גם כשהגג סגור, כיון כשיפתחו הוא מקום קיום מצות סוכה, ושמעתי כעין זה מאאזמו"ר הרה"ק זי"ע אבדפה"ק בשם דו"ז רבינו הקדוש רבי ר' זישא זי"ע מהאניפאליא, שהרגיש ברוח קדשו פעם אחת בעת הליכו בגלות שהוא מקום קדושה ומצוה, ושאל ואמרו לו שהוא מקום סוכה פסולה שעשה הבעל הבית ע"ה גמור עד שהיתה פסולה מעיקרא, ועכ"פ לפי הנזכר מקורו בש"ס שגם בכילתא שהוא כסוכה פסולה מעיקרא, אעפ"כ לא יצא מתוך הסוכה, שעכ"פ קדושת המצוה יש בו, עכת"ד. ועי' בשו"ת עמק התשובה (ח"ב סי' נ"ה ונ"ו) דכתב דשלא"ק העשוי

והזר לזכותו מיד כשפסקו הגשמים ה"ז משובח, אבל אם לא שכב עדיין בביתו ופסקו הגשמים, צריך לילך לסוכה, ואם כבר פשט בגדיו אף אם לא שכב, טורח ללבוש ולילך בסוכה, אבל אם שוכב בבגדיו, הקימה גרידא לא מקרי טרחא, ואם יש לו שלא"ק וסגרו מחמת הגשמים ואח"כ פסקו הגשמים, אם יכול לפתחו בסוכה ע"י חבלים, צריך לעמוד ולפתחו^[לז].

הגדירו עד ע"ה, דכיון שאז כבר יום אין הטירחא גדולה כ"כ, ואין להקל בשום אופן, עכ"ל. כתב הבכורי יעקב (אות ל"ח), כ"ז מדינא אבל מי שיחמיר ע"ע שמיד שיפסקו הגשמים יחזור לסוכה ה"ז משובח, ע"ש. כתב המג"א (סקט"ז), נ"ל דוקא כששכב כבר, אבל אם עדיין לא שכב, יחזור לסוכה. ועי' בפמ"ג דכתב דכשפשט בגדיו י"ל אף לא שכב טורח ללבוש ולילך לסוכה, וכן שוכב בבגדיו י"ל א"צ לעמוד ולילך לסוכה. ועי' במחה"ש דכתב דבמג"א (סי' ס"ג) משמע דאם שוכב בחלוקו צריך לעמוד, דהקימה גרידא לא מיקרי טרחא. וכ"כ המ"ב (סק"מ ושעה"צ אות ע"ו) ע"ש. וכ"כ הכה"ח (אות פ"ד) ע"ש. כתב הבכורי יעקב (אות ל"ז) מי ששוכב בסוכה שיש לו לעטין, נ"ל שא"צ לעלות על הסכך לפתוח הלעטין שסתם בשעת הגשמים, אבל אם יכול לפתחם בסוכה ע"י חבלים צריך לעמוד ולפתחם, שאין זה רק טרחא מעט וליכא מצטער.

לו. כתב המחבר (סעי' ז) היה ישן וירדו גשמים בלילה ונכנס לתוך הבית ופסקו הגשמים, אין מטריחין אותו לחזור לסוכה כל אותו הלילה, אלא ישן בביתו עד שיעלה עמוד השחר. הג"ה ויעור משנתו. כתב הט"ז (סקי"ח) פירוש מעצמו וא"צ להקיצו. ועי' בא"ר (אות ל"א) דכתב דגם הוא אינו מחויב למסור שנתו לבני ביתו שיקיצו אותו. ועי' בשו"ע הרב (סעי' כ"ו) דכתב דאפילו הקיץ משנתו קודם שעלה עמוד השחר אין מטריחין אותו לחזור לסוכה, אבל אם הקיץ משנתו לאחר שעלה ע"ה ורוצה לחזור ולישן, צריך לילך לתוך הסוכה. כתב הלבוש, נ"ל הטעם דשינת כל הלילה כסעודה אחת דמיא, שכן הוא דרך העולם. ועי' בנטעי גביראל (סוכות פרק נ"ד הערה ד) דכתב וז"ל, ראה בסוכה כהלכתה שכתב לדון שבזה"ז שבנ"א רגילים לקום בשעה מאוחרות אז אין עמוד השחר קובע, ולפע"ד א"א להורות נגד גמ' וש"ע מפורשת, שחז"ל

קול רנה וישועה באהלי צדיקים

בחדוה עילאה בקידה והשתחוואה מקדמים אנו בברכת
מוזלא טבא וגדא יאה את הדרתנו ועטרת תפארת ראשנו

כ"ק מרן רבינו שליט"א

לרגל עת משוש שמחת אירוסים בתו תחי'

עב"ג הבי' החתן המופלג בתורה וחסידות הרב בן ציון משה שליט"א

בן הרה"ג ר' אברהם אבא סג"ל הורוויץ שליט"א ר"מ בישיבתנו הק' בלונדון

יהי רצון מלפני אבינו שבשמים שמשמחה זו יושפע לכל המסתופפים בצלו הקדוש בני ברוכי חיי אריכי ומזוני ריוחי ושפע רב ברוחניות וגשמיות ועוד רבות בשנים נזכה להתחמם לאור של כ"ק מרן אבינו רוענו שליט"א עדי יוליכנו כולנו יחד לקבל פני משיח צדקנו במהרה בימינו אמן

ברכת מזל טוב

למו"ח הרב בנש"ק שלום אליעזר ליפשיץ שליט"א
לרגל הולדת נכדו שיחיי אצל בנו הרב בן ציון שלמה נ"י
יזכו לגדלם לתורה לחופה ולמעש"ט מתוך נחת
והרחבת הדעת לאויט"א

ברכת מזל טוב

לאבי מורי הרב ברוך שלמה קעסלער שליט"א
ולמורי זקני הרב משה קעסלער שליט"א
לרגל הולדת נכדתם תחי' אצל בנו - נכדו ר' אברהם נ"י
יזכו לגדלם לבע"ת לחופה ולמעש"ט ולשבוע מהן רב נחת ועונג, אכי"ר

ברכת מזל טוב

לדודי הנה"ח ר' אליהו יהודה שפילמאן נ"י ולבנו מו"ה יוסף הלל נ"י
לרגל הולדת נכדם אצל נכדו-חתנו
ר' בן ציון מאיר בראכפלד נ"י
יזכו לגדלם לתורה לחופה ולמעש"ט מתוך נחת והרחבת הדעת לאויט"א

לעילוי נשמת

מוה"ר משה בן מוה"ר יעקב הכהן ע"ה
נפטר יום שני דפסח שנת תשכ"ח לפ"ק
זו' מרת רייזל יענטא בת בנש"ק הרב ר' יעקב ע"ה
נפטרה י"א אדר שנת תשנ"ה לפ"ק

נמוקי הלכה

דינים הנוגעים למעשה

נערך ע"י:

הרב מאיר נתן קעסלער

בס"ד

גליון נ"ו - תשרי שנת תשע"ח לפ"ק

דיני עשיית הסוכה (א)

א. מצוה להתחיל מיד במוצאי יום הכיפורים בעשיית הסוכה, כדי לצאת ממצוה אל מצוה^[א], ואם אין לו מה לעשות, או שקשה עליו להתחיל בעשיית הסוכה במוצאי יוה"כ מחמת התענית וכיו"ב, לפחות ילמוד קצת מס' סוכה, או דיני סוכה, או ידבר מעניני סוכה עם בני ביתו^[ב]. ולמחרת

דאם אפשר טוב שגם הגמר מהסוכה יהיה במוצאי יוה"כ. ועי' **בברכ"י** (סי' תרכ"ה אות ב') דכתב שראה שהמדקדקים מניחין הסכך במוצאי יוה"כ, אם לא כולו מקצתו. כ"ק מרן אדמו"ר האמצעי זצ"ל הי"ד נהג מדי שנה בשנה, שמיד אחר הבדלה יצא מביהמ"ד אל הסוכה, ועסק שם באיזה ענין לצורך הסוכה. כ"ק מרן אדמו"ר זצ"ל נהג בכל שנה במוצאי יוה"כ לאחר הבדלה קודם הסעודה, לבחור מן הלולבים שהביאו לפניו. (שבח איתנים עמי תנ"ו)

כתב **הקב הישר** (פרק צ"ה) מנהגן של ישראל תורה היא, מה שאנו נוהגים בבואנו לבתינו תיכף אחר יציאתנו מביהמ"ד אחר יו"כ, אנו עוסקין במצות סוכה דוקא תיכף ומיד, מצאתי בדרשות של **הרב רבי שלמה מולכו ז"ל** שכתב טעם הגון לזה, לפי שצוה הקב"ה ביוה"כ שעיר אחד לה' ושעיר אחד לעזאזל, והכהן הגדול היה מתודה על השעיר ששלח לעזאזל את כל עוונותם ופשיעיהם, כמו שאמר הכתוב ונשא השעיר עליו את כל עוונותם, ובזה היה כפרה גדולה לישראל, וכמעשה שארעו לאבותינו ירשו הבנים כנגדן איזה מצוה, כי האבות הקדושים היו סימן לבניהם, ומה כתיב למעלה מהענין, וישב עשו לדרכו שעירה, ואח"כ כתיב ויעקב נסע סכותה, באה תורה לרמוז מאחר שעשו שהוא היה איש שעיר, נסע לדרכו לשעיר לטול חלקו מקרבן השעיר שנשלח לעזאזל, ויעקב נסע לסכות ועסק במצוה, אף אנחנו אחר יוה"כ ששלחנו שעיר לעזאזל, אנו עוסקים במצות סוכה דוקא ולא בשום מצוה אחרת כו', ע"ש.

ב. כתב השל"ה (מס' יומא נר מצוה אות ל"ז) טוב מיד לאחר הבדלה קודם שיאכל, יתייעץ בענין סוכה עם בני ביתו, איך יעשה אותה ובאיזה מקום וכיו"ב, ומ"מ לא יעכב כל כך האכילה, שהיא ג"כ מצוה שהוא יו"ט כו'. כתב **הערוה"ש** (אות ז') מי שאין לו מה לעשות, ילמוד קצת ממס' סוכה או מדיני סוכה כו'. וכעין זה כתב **הכה"ח** (אות ל"ה) וז"ל, אם קשה עליו להתחיל בעשיית

א. כתב הטור (סי' תקפ"א סעי' ג') במוצאי יוה"כ עוסקים במצות סוכה ולולב ואין עושין עונות כו'. כתב **הרמ"א** (סי' תרכ"ד סעי' ה') בשם **מהרי"ל**, המדקדקים מתחילים מיד במוצאי יום כפור בעשיית הסוכה, כדי לצאת ממצוה אל מצוה, על שם הפסוק (תהלים פד, ח) ילכו מחיל אל חיל יראה אל אלקים בציון וגו'. ועי' **בפמ"ג** (סי' תרכ"ה א"א סק"א) דכתב דהיינו דיתחיל דבר מה בסוכה מיד בלילה. וכ"כ **הח"א** (כלל קמ"ה סעי' מ"ב) וז"ל, מצוה תיכף אחר הבדלה או אחר הסעודה לעסוק מעט בסוכה, אם אינו עיף מן התענית כו', עכ"ל. וכ"כ **בתוצאות חיים** (אות קמ"ז) וז"ל, מוצאי יוה"כ מנהג הקדוש וכשר לתקן בסוכה איזה דבר קדם שיאכל, וסמכו על פסוק וישב ביום ההוא עשו לדרכו שעירה ויעקב נסע סכותה, עכ"ל. וכ"כ **בעבוה"ק** (אות רפ"ה), וכתב דהחכם עיניו בראשו להזמין מערב יוה"כ איזה דבר, כדי להתחיל באור מוצאי יוה"כ בתיקון הסוכה. וכ"כ **במועד לכל חי** (סי' י"ט אות ק"י) וז"ל, ליל מוצאי יוה"כ תיכף ישתדל לתקן דבר בסוכה קודם שיאכל, ואסמכוהו אקרא וילך עשו לדרכו שעירה ויעקב נסע סכותה כו', עכ"ל. וכ"כ **הבן איש חי** (פי וילך אות כ"ג) וז"ל, אחר שיאכל סעודת התענית בליל מוצאי כפור כו', יקום בזריזות לעשות איזה הכנה לסוכה, עכ"ל. וכ"כ **המטה אפרים** (סי' תרכ"ד סעי' ט"ו) וז"ל, מיד אחר שטועמין דבר הלכין להכין מקום לסוכה כו', עכ"ל, ע"ש. וכ"כ **המ"ב** (סי' תרכ"ה סק"ב), **והכה"ח** (סי' תרכ"ד אות ל"ה-ל"ז) ע"ש. כתב **האלף המגן** (סקט"ו) הטעם שהמדקדקין מתחילין תיכף במוצאי יוה"כ בעשיית הסוכה, כתבו בספרים, כי היות שהיצה"ר מתקנא בנו, ומבקש להפיל אותנו מאיגרא רמה לבירא עמיקתא, ע"כ יזהר להתחיל תיכף בהמצוה, על דרך קדמיה לרשיעה עד לא יקדמוך. ועוד כתבו טעם לזה, כי במוצאי יוה"כ אין לך אדם מישראל שאינו טהור מקדושת יוה"כ, באופן כי לא מלבד שהסוכה היא נעשה מדברים שאינם מקבלים טומאה, נוסף עוד שיהא נעשה בגוף טהור ונקי, כדי להשרות שכינה במעשה ידיהם. עוד כתב **האלף המגן** (סקי"ד),

יום הכיפורים תיכף בבוקר, יעסוק בבנינה, ויגמור כולה אם אפשר, דמצוה הבאה לידך אל יחמיצנה^[ג], ואפילו אם הוא ערב שבת קודש^[ד]. ויש אומרים דטוב להתחיל בעשיית הסוכה קודם יוה"כ, כדי שמצוה זו שעשה הסוכה תצטרף להכריע לכף זכות, וכן מנהגינו^[ה].

להתעסק בבנין הסוכה בער"ש אחר חצות היום, ע"ש. והר' יצחק דוב הלוי במברגר זצ"ל (נדפס בסוף ספר בכורי יעקב) היקל עוד יותר מזה, וכתב וז"ל, תמהני הלא בסי' רנ"א אומר, דכותב ספרים לעצמו, ומה לי הך מצוה או אחרת, וראיה מצאתי, דבסי' תרכ"ד כתב הרמ"א דעוסקין מיד במוצאי יוה"כ בעשיית סוכה, ובמס' פסחים (ג:) בחדא מחתא מחתינה, דתניא העושה מלאכה בער"ש ובערב יו"ט מהמנחה ולמעלה, ובמוצאי שבתות ויו"ט כו', אינו רואה סי' ברכה כו', וכי היכי דבמוצאי יו"ט דהיינו במוצאי יוה"כ התירו לעשות סוכה, ה"ה נמי בער"ש, וזה פשוט, עכ"ל. כתב בספר מועד לכל חי (סי' י"ט אות קי"ב) מוצאי יוה"כ שחל להיות בער"ש, הכנת צורכי שבת קודמת להכנת הסוכה, משום שלא יבא לידי חילול שבת אם מתאחר, משא"כ בסוכה. וכ"כ בכה"ח (אות כ"ד ולי"ה) דהיינו דוקא בשכבר יש לו מן המוכן כל צורכי שבת, אבל אם עדיין לא הכין, צרכי שבת קודם, ואח"כ יעסוק בסוכה.

בשור"ת אבני נזר (סי' תני"ט) כתב דאם יש שבת בין יוה"כ לסוכות, מחוייבין לעשות הסוכה קודם השבת, דחשיב מעביר על המצוות כיון ששבת בינתיים שאינו ראוי לעשות סוכה כו', ע"ש. ותלמידו בעל חלקת יואב הרבה להשיב עליו, וכתב, דל"ש לומר זריזין מקדימין ואין מחמיצין את המצוה רק בהמצוה בעצמו, ולא בהכנה למצוה, ובפרט בעשיית הסוכה שאינה מצוה כלל, הואיל וסוכת גנב"ך כשרה כו', ע"ש. וכן בשור"ת מנחת אלעזר (ח"ד סי' נ"ה) חולק על האבני נזר, ולבסוף סיים וז"ל, תמהני על אדם גדול כמותו ז"ל, שלא היה לו לעורר בדרשתו על ענין נחוץ יותר, רק על חידוש הלכה זו שאין בה ממש, או שהיה עירו כולם צדיקים, עד שלא היה לו להוכיחם ולהזהירם כלל בשום ענין, רק על חומרא יתירה כזו, והוא נפלאות בעינינו כו', עכ"ל, ע"ש. ועי' בשור"ת מנחת יצחק (ח"י סי' קמ"א).

ה. כתב הא"ר (סק"א) איתא במדרש, אמר ר"א למה אנו עושין סוכות אחר יוה"כ, אלא שמא יצא דיננו ביו"כ לגלות, לכן אנו עושין סוכה וגולין מבתיהם לסוכה, ע"כ. ושמעתי להקשות מזקני הגאון ז"ל, מאן תליא לר"א סוכות ביו"כ דפריך הכי, אלא הו"ל למיפרך למה אנו עושין סוכות בט"ו בתשרי, גם הוספתי להקשות הא טעמא מפורש בפסוק כי בסוכות וגו', ועוד קשה אמאי פריך למה אנו עושין, הו"ל למיפרך למה צוה התורה, גם הו"ל למיפרך למה יושבין מאי עושין. לכן נ"ל, דאיתא ברמ"א דהמדקקים נוהגים מיד במוצאי יו"כ להתחיל בעשיית סוכה כו', ועי' קשה הא כיון דעשיית סוכה מצוה הוא, היא יותר טוב למדקקים לעשותה קודם יו"כ דתכריע הכף לזכות כו', ונ"ל דזה הקשה ר"א, מפני מה אנו עושין, ר"ל אנו דייקא, המדקקין שעושין אחר יו"כ ולא עושין קודם, אבל לא מקשה כלל על עיקר מצות סוכה, לזה מתרץ דא"א לעשותו כיון שהוא שמא נתחייבנו ביו"כ גלות, ואילו עשינו קודם יו"כ לא נחשוב זה לגלות כו', ע"ש. והברכ"י (אות ב) חולק על הא"ר, וכתב וז"ל, אמנם עיני ראו דהמדקקים עושים הדפנות ועצי הסכך קודם יוה"כ, ובמוצאי יוה"כ מניחין הסכך כו', עכ"ל. וכן השע"ת כתב על דברי הא"ר וז"ל, הוא סמך בעלמא, דודאי מה שהסוכה

סוכה במוצאי יוה"כ מחמת התענית והתפילות, או מפני שאינו מורגל לעסוק בעשיית סוכה בעצמו מאיזו סיבה, לפחות ידבר מעניני סוכה עם בני ביתו, עכ"ל. וכ"כ בקצה המטה (סקכ"א) וז"ל, כתבו האחרונים דאם לא התחיל לעשותה בליל מוצאי יו"כ, מ"מ מצוה להרהר ולהתיעץ עם בני ביתו איך תהיה תיקון עשייתה כו', עכ"ל. כתב בשור"ת הלק"ט (ח"ב סי' נ"ו, והובא בכה"ח סי' תרכ"ה אות י"ב) כשמחשב ומהרהר בענין עשיית הסוכה, יזהר שלא יחשב ויהרהר בעסק ואופן עשייתה במקומות המטופנין.

סיפר כ"ק מרן אדמו"ר זצ"ל, שאביו הק' כ"ק מרן אדמו"ר האמצעי זצ"ל הי"ד היה רגיל לספר מוצאי יום הכפורים, שהרה"ק מבארדיטשוב זצ"ל לאחר שטעם מוצאי יוה"כ, אמר בהתרגשות, 'אוי הארץ, דאס הארץ, דאס הארץ'. שאלו אותו בני ביתו, אולי יתנו לו לאכול או לשתות דבר מה, ואמר להם שאינו צריך, שאלו אולי יגישו לפניו קצת לעקעך, וענה להם לא, וחזרו ושאלו אולי יביאו לו איזה דבר אחר הנצרך לו, ואמר להם לו, שאלו אותו בתמיהא אם כן מה נוכל לעשות לשקט רוחו של רבינו, אמר להם הרה"ק מבארדיטשוב זצ"ל, 'תביאו לי גמרא סוכה, וועל איך מיך דערכאפן דאס הארץ'. וסיים הקדושת לוי זצ"ל באותו לילה כל מסכת סוכה. (שבח איתנים ח"א עמ' תל"ו)

ג. כתב הרמ"א (סי' תרכ"ה) מצוה לתקן הסוכה מיד לאחר יו"כ, דמצוה הבאה לידך אל יחמיצנה. ועי' במג"א (סק"א) דכתב דהיינו לבנותה כולה. וכ"כ הא"ר (סי' תרכ"ד סקט"ו) ע"ש. וכ"כ הפמ"ג דביום יגמור כולה אם אפשר, ע"ש. וכ"כ השל"ה (שם), וכתב דתיכף אחר יציאתו מבית הכנסת, יתחיל בעסק הסוכה והשתדלות ארבעה מינים. וכ"כ השו"ע הרב (סעי' א') דצריך לבנותה מיד אחר יציאה מביהכ"נ. וכ"כ המ"ב (סק"ב). וכ"כ הכה"ח (סי' תרכ"ד אות ל"ה) דיש להתחיל בעסק עשיית הסוכה ביום י"א תיכף ומיד אחר ביאתו מביהכ"נ. כתב המטה אפרים (סי' תרכ"ד סעי' ט"ו) בענין הסוכה שכתבנו שימהר בבנינה, בין יבין את אשר לפניו, שאם מחמת שיהיה מהיר במלאכתו לא תהיה מתוקנת כראוי בהידור וחיוזוק, מוטב שיעשה במתון שיהיו ארבע דפנות כהלכתן ושיהיו עומדין כהלכתן בנוי ויופי וצביון וקומתו, ואשר יראה ה' פעלו והדרו בהדרת קודש, יזכה לישב בסוכה של לויתן. כתב הכה"ח (סי' תרכ"ה אות ד') כשם שמצוה לעסוק בסוכה מיד אחר יוה"כ, כך מצוה מיד אחר יוה"כ להתעסק בהכנת לולב ומיניו כו', ע"ש.

ד. כ"כ הד"מ בשם מהרי"ל. וכ"כ בעט"ז, וא"ר (סקט"ו). וכ"כ הפמ"ג (א"א סק"א), וכתב דאחר חצות י"ל דאסור דרך קבע, וצ"ע, ועי' עכו"ם י"ל שרי, ע"ש. וכ"כ המ"ב (סק"ב) דאחר חצות אסור. וכ"כ האלף המגן (סקט"ו), וכתב בשם הפמ"ג דעדיף יותר ע"י עכו"ם מלהמתין עד אחר שבת ויעשה בעצמו, משום דשהו מצוה לא משהינן, עדיף ממצוה בו יותר מבשלוחו. והבכורי יעקב (אות ה) חולק על הפמ"ג, וכתב דאין להחמיר עד שעת מנחה קטנה, שהרי המג"א (סי' רנ"א סק"ד), והט"ז (סק"א), והא"ר (סק"ד) פסקו כדעיה שנייה דמלאכה קבוע לא אסורה רק ממנחה קטנה ואילך, ע"ש. וכ"כ בהליכות שלמה (עמ' קי"א) דמותר

ב. מצוה על כל אדם שיעסוק בעצמו בעשיית הסוכה, ובהנחת הסכך^[1]. ואפילו אדם נכבד, לא ימנע בשביל זה לעסוק בעצמו בעשיית הסוכה, כי זהו כבודו שעוסק בעצמו במצוה^[2]. והמטריח

ישתתף עם שכניו, ולא יבטלו ממצות סוכה, וגם כל מי שיש יכולת בידו לעשות סוכה, יהיה מזכה לאחרים שאין להם יכולת, לבל יבטלו ממצות סוכה, וגם לכל רב ודיין בי"ד שבעיר יהיה עיני השגחתם על הציבור בקהל עדתו להזהירם על כך כו', ע"ש. בענין זה סיפר כ"ק מו"ן אדמו"ר זצ"ל, כי פעם היה עני ואביון גדול שלא היה לו אפילו מעות לקנות עצים לדפנות הסוכה. כאשר כבר הגיע ערב חג הסוכות, וראה שאין לו ברירה אחרת, התחיל להעמיד דפנות לסוכה מסחבות ובלאות בגדים ישנים שהי' לו בביתו. אבל לא הי' יכול לשית עצה בנפשו איך לסכך את סוכתו, שהרי לא הי' לו אפילו מגירה או סכין לחתוך ענפים מן האילן. בסוף החליט ליכנס ליער, ולנסות לקצור בשיניו כמה ענפים מאילנות רכים, כדי לסכך בהם את סוכתו. במסירת נפש גדול, עלה בידו לקצץ מעט ענפים בשיניו, עד שהי' לו כדי לסכך את סוכתו. העני חזר מן היער סמוך לזמן כניסת יום טוב, וזרק במהירות צרור הסכך על סוכתו העני. בליל טוב הראשון אחר תפלת ערבית, כשעמד העני ליכנס לתוך סוכתו, ראה כי איש נכרי עומד שם בפתח, ושאל אותו מה הוא מבקש. נענה האיש ואמר, שהוא מתארח כאן בעיר וצריך מקום לאכול סעודת יום טוב. הציע לו העני, שדרים בעיר הזאת הרבה נגיזים ועשירים גדולים, אשר בודאי ישמחו ליתן לו סעודה כיד המלך, ומוטב שילך אצלם מלישב בסוכתו. אמנם האורח לא הסכים לעצתו, ואמר, כיון שכבר באתי לכאן, רצוני לישראל כאן. האביון ניסה להסבירו, שאין לו כי כזית פת לעצמו, ואם ישאר כאן ירעב ולא יהי' לו מה לאכול. אבל האורח רצה דוקא ליכנס לסוכתו. בגמר העני את סעודתו, פנה אליו האורח ואמר, ידוע תדע כי אני הוא אברהם אבינו, ומפני שראו בשמים את גודל מסירת נפשך עבור מצות סוכה, החליטו ליתן לך שכר זה, שאבוא להתארח בסוכתך בלילה הזה, שהיא אושפיזא של אברהם. (גליון שערי ציון)

ז. כתב בשו"ת באר יעקב (ח"מ סי' ח') אע"ג דקי"ל כיון שנתמנה פרנס על הצבור אסור לעשות מלאכה בפני ג', מ"מ סוכה שרי כו', ע"ש. והו"ד בשע"ת. ועי' בשו"ת חוות יאיר (סי' ר"ה, והובא בשע"ת סי' ר"ג) דכתב וז"ל, תלמידי חכמים וגדולי הדור מטפלין בעצמן בעשיית סוכה, אף ברה"ר ובחצר המפולש, וכך ראוי להם, וכ"כ מהרי"ל שמצא מהר"ם עוסק בעשיית סוכתו כו', עכ"ל. וכ"כ הקיצו"ע (שם). וכ"כ הכה"ח (אות ו'). וכ"כ בקצה המטה (סק"ב), וכתב דמדברי חוות יאיר נשמע, דאם לעשות הסוכה דאין עשייתה גמר מצוה, מותר בפני רבים, כ"ש שמותר לערוך ולהביא השלחן וכלים ומאכלים בסוכה, שזה גמר מצותה לאכול ולישן בסוכה. עוד כתב בקצה המטה (שם) וזת"ד, הנה חכ"א שאלני בזה ממדרש רבה (פ' תשא מ. ב), דמשה רבינו רצה בעצמו לעשות המשכן וכליו, ואמר לו הקב"ה אתה מלך, ומה מלך מצוה לאחרים לעשות כן, גם אתה אסור לך לעשות, רק תצוה לאחרים שיעשו, והוא תמוה רבתי לכאן על כל הני גדולים הנ"ל שהתירו לפרנס לעסוק במלאכה בדבר מצוה כו', וידידי הרה"ג מה"ר ישכר שלמה בעל המחבר משנה שכי"ר [זצ"ל] תי', דדוקא במצוה דלא רמיא עליה לחוד, רק רמיא על הכלל כולו, אז לא שרי ליה לפרנס לעשות בעצמו רק מצוה לאחרים, אבל בעסק מצוה דרמיא על כל יחיד ויחיד, ואין

היא דוגמת גלות אינו רק מחמת הישיבה אבל לא העשייה, וא"כ אדרבה היה טוב להקדים מטעם שמצוה זו שעשה הסוכה תצטרף להכריע לכף זכות, כמ"ש הלבוש לענין קידוש הלבנה, עכ"ל. וכ"כ היפ"ל (הובא בארחות חיים אות ב') וז"ל, ראיתי הרבה מן המהדרין והמדקדקים עושים כן, וכן אנחנו נוהגין, ומנהג יפה הוא, אי מטעם זריזין מקדימים למצות, כי העשייה גופה למצוה תחשב, ואי משום כדי שתבא מצוה זו ותוסיף על זכויותינו כו', עכ"ל. וכ"כ הכה"ח (אות ה') ע"ש. וכ"כ בקצה המטה (סי' תרכ"ד סק"ב) ע"ש. וכן הוא מנהג רבותינו הק' לעשות הסוכה קודם יוה"כ, ומהדרים שהסוכה כבר תהיה מסוככת ביום שלש עשרה מדות. כ"ק מו"ן אדמו"ר זצ"ל נהג מידי שנה בשנה, ליכנס להסוכה הגדולה שבחצר ביום שלש עשרה מדות, מיד אחר קריאת הקרבנות, ושעה מרובה היה הולך בסוכה לאורכה ולרוחבה, והחזיק עץ ארוך בידו, וכאשר ראה מקום שזוהרורי השמש היו נראים מתוך הנקבים שבסכך, הגביה את העץ הארוך דרך מקום הסדק, באופן שירגישו בו אלו העומדים מע"ג הסוכה, ויוסיפו שם עוד סכך. (שבח איתנים פרק י"ד וי"ט)

ו. כ"מ בפמ"ג (סי' תרכ"ה א"א סק"א) ע"ש. וכ"כ במועד לכל חי (פרק כ"א אות א') וז"ל, הירא את דבר ה' יתעסק הוא בעצמו בעשיית הסוכה, ואי בכל מצוה אמרינן מצוה בו יותר מבשלוחו, כ"ש במדור לשכינה ולשבעה אושפיזין דצריך לתקן להם מדור לפי כבודם, ולפחות יעמוד על גבי עושה המלאכה כו', עכ"ל. וכ"כ הקיצו"ע (סי' קל"ד סעי' א') וז"ל, ומצוה על כל אדם שיעסוק בעצמו בעשיית הסוכה ובהנחת הסכך, עכ"ל. וכ"כ הכה"ח (אות י"א) וז"ל, מצוה לעשות סוכתו בידו, וע"ד שאמרו ז"ל מצוה בו יותר מבשלוחו, וכ"ש מצוה זו שיש בה זכר ליי"מ כו', ועי"כ אם אפשר יש לעשות כל הסכך בידו, כי הוא עיקר המצוה, ואם א"א לו מאיזה סיבה, לפחות יעשה מעט בידו, והשאר יעשה ע"י שליח, ויאמר לו אתה שליח מצוה בעדי לעשות סכך זה לשם מצות סוכה כו', עכ"ל. כתב בדרכי חיים (אות ק"ד), בערב חג הסוכות היה רבינו הקדוש [מצאנו] מניח בעצמו הסכך על הסוכה.

כתב המחבר (סי' תרמ"א) אין מברכים על עשיית סוכה כו'. והטעם כתב הט"ז כיון שאין עשייתה גמר מצוה, שהרי צריך לישוב בה, והיה כשרה ע"י עכו"ם, ע"ש. ועי' בפמ"ג דכתב דבירושלמי מצריך לברך אסוכה על עשייה כו'. עוד כתב המחבר (שם) דשהחיינו היה ראוי לברך כשעושה אותה לעצמו, אלא שאנו סומכים על זמן שאנו אומרים על הכוס של קידוש. כתב הרמ"א אם בירך זמן בשעת עשייה סגי ליה. ועי' במג"א דכתב, דדוקא דבר שעושין אותו משנה לשנה מברכין שהחיינו על עשייתו, אבל שופר ומגילה שעושין אותן לכמה שנים, אינו מברך שהחיינו על עשייתו, ונר חוכה נמי אין מנכר שעושה לשם מצוה. ועי' במטה אפרים (סי' תרכ"ה סעי' ס"ג) דכתב דאם ירדו גשמים בלילה הראשונה, ואכל בבית, ואח"כ הלך לסוכה ואוכל שם כזית לצאת י"ח סוכה, צריך לברך פעם אחרת שהחיינו אחר ברכת לישוב בסוכה כו'. ועי' בארחות חיים (שם).

כתב במועד לכל חי (סי' כ' אות י"ז) יזהר כל איש ישראל לעשות סוכה, ואפילו הוא איש עני ומתפרנס מן הצדקה,

עצמו בעשיית סוכה עד שמוזע, הוא תיקון לחטאים, ויזכה לתשובה שלימה^[ח]. ולכתחילה לא יניח הסכך ע"י נכרי, ואשה, וקטן פחות מ"ג שנה, אבל הדפנות מותרים לעשות^[ט]. ויש לבחור מקום נקי להעמיד הסוכה, ולא יעשנו סמוך לאשפה וכיו"ב^[י].

ג. הסוכה מצוה מן המובחר שתהיה עשויה מד' מחיצות שלימות^[יא], ומ"מ אם עשה רק ב' דפנות, ובשלישית טפח מרווח כשרה, ובלבד שיעשה צורת הפתח^[יב], ולפי שיש הרבה דינים בענין

סיפר כ"ק מרן אדמו"ר זצ"ל, כי פעם בליל ראשון של חג הסוכות, בכה הרבנית של הרה"ק רבי נחום מטשערנאביל זי"ע מאין הפוגות. כששאל אותה המגיד מטשערנאביל מפני מה היא בוכה. נענה ואמרה, שבכל ימות השנה הם חיים בדחקות גדול רח"ל, והיא מתחזקת את עצמה בזה שהיא יודעת אשר בבוא חג הסוכות היא זוכה ורואה האושפיזין עילאין אבהן קדישין, הבאים בתוך סוכת בעלה הקדוש, אבל כפי הנראה נכשלה באיזה חטא ועון בשנה זו, מפני שאינה רואה האושפיזין. השיב לה המגיד שלא תדאג מאומה, כי אינה אשימה בדבר ח"ו, והסביר לה, כי השנה לא הגיעו האושפיזין כלל לתוך סוכתם, ולכך איננה רואה אותם. והסיבה שלא באו, כי בכל שנה ושנה הוא מזדוהר את אנשי ביתו לבנות הסוכה בצד השני של החצר, כדי שלא יהי' הסוכה בצל בית התיפלה העומדת שם בקירוב, אבל לדאבון לב לא שאלו אנשי הבית באיזה מקום יש לבנות הסוכה, ובנו הסוכה במקום צל בית האילילים, ולכך אי אפשר לאושפיזין לבוא לסוכתנו. (גליון שערי ציון)

יא. כתב הש"ח (מס' סוכה נר מצוה אות ג') בפרק קמא דסוכה ת"ר שנים כהלכתן ושלישית אפילו טפח כו', על כל זאת כדי לקיים זה קלי ואנוהו, שדרשו רז"ל (שבת קלג:) התנאה לפניו במצות, עשה סוכה נאה כו', על כן מצוה מן המובחר לעשות בתחילה למאן דאפשר ארבע מחיצות שלימות, ואז יקויים ג"כ תשבו כעין תדורו. וכ"כ הפמ"ג (סי' תרמ"ג מש"ז סק"ד). וכ"כ הח"א (כלל קמ"ו סעי' ג'). וכ"כ האלף המגן (סי' תרכ"ו סעי' א'), וכתב וז"ל, כתבו המקובלים טעם הדבר מפני שהוא כנגד ד' רגלי המרכבה, ועוד יש בזה סודות כנודע ליו"ח ובאים בסוד ד' כו', עכ"ל, ע"ש. וכ"כ במועד לכל חי (סי' כ"א אות י') דלפי האמת טוב ונכון לעשות ארבע מחיצות שלימות. ועי' בסה"ק בני יששכר (תשרי מאמר י' אות י"ב) דכתב וזת"ד, הרב הגדול החיד"א זצלה"ה הביא בשם ספר קדמון כתב יד, דבתיבת סכ"ה רמוזים אופני המחיצות, יש מי שעושה למצוה מן המובחר ד' מחיצות, כמו אות ס' שיש לה ד' מחיצות, ויש מי שעושה ג' מחיצות, כמו אות כ' שיש לה ג' מחיצות, ויש מי שעושה ב' מחיצות והשלישית טפח, והוא כמו אות ה' ב' מחיצות כהלכתן והשלישית טפח, ונראה דמסודר בתיבת סכ"ה כסדר, בראשונה ד' מחיצות ואח"כ כו', להורות אשרי מי שמדקדק לעשות ד' מחיצות, ויש לזה ג"כ סוד, עכת"ד.

יב. בגמ' (סוכה ו') ילפינן מיתורא שכתבה התורה ג' פעמים בסכת בסכת בסכות, שנים מהם הם חסרים בלא וי"ו, ואחד מלא בוי"ו, שצריכים להיות לפחות שלש דפנות, מיהו א"צ להיות שלימות, אלא הלכה למשה מסיני שא"צ אלא שתי דפנות שלימות והשלישית סגי אפילו טפח, ובלבד שיעשה צורת הפתח, ע"ש. וכ"כ המחבר (סעי' ב-ה) ע"ש. ועי' ביעב"ץ (בסידורו) דכתב וז"ל, צריכות להיות שתיים כהלכתן זו אצל זו ושלישית אפילו טפח

לאחרים חלק בו, אז הוי כמו שא"א ע"י אחרים, ושרי גם לו לעשות ולעסוק במצותו, וא"כ לא קשה מידי מהא דמשכן, דהוי עסק מצוה דרמיא על הכלל, ואפשר ע"י אחרים, שפיר אמר לו הקב"ה, אבל במצות סוכה וכדו' דהחיוב על כל יחיד ויחיד, שפיר התירו הגדולים הנ"ל כו', עכת"ד, ע"ש. ועי' במ"ב (סי' ר"י ביה"ל ד"ה כ').

ח. כ"כ באלף המגן (סי' תרכ"ד סקט"ו) ע"ש.

ט. כ"כ בכורי יעקב (סי' תרל"ה סק"ב), משום דכל שאין מחויב בדבר אין ראוי לתקנו, ע"ש. וכ"כ במועד לכל חי (שם אות ב') וז"ל, יזהר שלא יעשה הסוכה ע"י גוי, ובפרט הסכך, ובספר בכורי יעקב כתב דלא יעשה ע"י נכרי ואשה וקטן פחות משלשה עשרה, וזה לכתחילה, וגם דוקא בסכך, אבל בדפנות אין קפידא, עכ"ל. וכ"כ בחכמת שלמה (סי' תרל"ה) ע"ש. וכ"כ הכה"ח (סי' תרל"ה אות ח'). וכ"כ בשו"ת שבט הלוי (ח"א סי' קס"ו אות ב') ע"ש. וכ"כ בשו"ת מנחת משה (ח"א סי' צ"ד), וכתב דאם אינו טרחא גדולה, יחזור ויכסה הסוכה ע"י ישראל, ע"ש. ועי' בשו"ת אגרו"מ (ח"ה סי' מ' אות ג'). ועי' בשו"ת אבני נזר (סי' תע"ה). ועי' באלף המגן (סי' תרכ"ו סעי' ד') דכתב וז"ל, הסוכה ראוי שיעשה הישראל, כי מלבד שהסוכה היא נעשית מדברים שאינם מקבלין טומאה, נוסף עוד שיהא נעשה בגוף טהור ונקי, כדי להשרות שכינה במעשה ידיהם, ועכ"פ אם אין דרכו בעשייתה, יעסוק עכ"פ בעצמו בענין מושב הסוכה ונוייה, ויעלה לו כאלו עשאה, עכ"ל. ועי' בשו"ת תשובות והנהגות (ח"ה סי' ר' ור"י), וכתב דשמע דהגר"ח מבריסק זצ"ל הקפיד מאד שקטן לא יסכך, וחשש גם בדיעבד כו'.

י. כתב הפמ"ג (סי' תר"ל מש"ז סק"א, וסי' תרמ"ג מש"ז סק"ד) אותן שעושים סוכה אצל ביה"כ ואשפה, שמקום צר להם, וריח רע מגיע אליהם, עי' סי' ע"ט סעי' ב', ומה"ת יי"ח, ולא יברך בהמ"ז שם, כי מדרבנן הוא דצריך ברכה במקומו, ואם יש לו מקום אחר, ודאי לא יעשה במקום זה, ואם אין מגיע הרוח, רק רואה ביה"כ אסור, ואם ריח רע שאין דעת אדם סובלתו, מה"ת י"ל דפסול תשבו כעין תדורו, ע"כ. והו"ד במ"ב (סק"ד) ובכה"ח (אות ט'). וכ"כ האלף המגן (סי' תרכ"ו סעי' ג'), וכתב וז"ל, כתוב בסה"ק כמה טח מראות עיניהם של אותם בני אדם העושים סוכה ולא יביטו מקום עשייתה, אם ראוי להתכבד אם לאו, ועושים סוכה במקום מגונה ומטונף, ולו חכמה ישכילו הלא השכינה הק' אומרת אם אב אני איה כבודי, ואם אדונים איה מוראי, הקריבהו נא לפחתך הירצף או הישא פניך, ואף כי לפני השי"ת (ו' אושפיזין דלי) הבאה לפרוש עלינו סוכת שלום כנשר יעיר קינו על גוזליו ירחף כו', ישתקע הדבר ולא תהא כזאת בישראל כו', עכ"ל. עי' ברמ"א דכתב דלא יעשה הדפנות מדבר שריחו רע. ועי' בפמ"ג (מש"ז סק"א) דכתב דלכתחילה לא יעשה, ודיעבד שפיר דמי אף בסכך כבסי' תרכ"ט (סעי' י"ד).

עשיית הדפנות שאינן שלימות, ואין הכל בקיאין בזה, לכן נהגו לעשות מחיצות שלימות, ומי שאין לו כדי צרכו למחיצות, עדיף שיעשה שלש מחיצות שלימות, מארבע שאינן שלימות^[ג]. ויש מי שכתב דגם למטה על הארץ ראוי שתהיה בה דפים מרוצף^[ד]. ממדת חסידות יש לסמן הדפין למחיצת הסוכה, כדי לראות סדר עמידתו, שלא לשנותם משנה לשנה^[ט].

ד. כל הדברים כשרים לדפנות, בין מדבר שאינו גדולי קרקע, וכן דבר המקבל טומאה^[ז]. ובלבד שיכולה לעמוד ברוח מצויה, ולכן אם עושה מחיצות מיריעות וכיו"ב, צריך לקשור אותם מלמעלה ומלמטה, כדי שלא ינוד אותם הרוח, ואפילו אם אין בכח הרוח להפיל אותם לגמרי, רק שע"י הרוח הולך המחיצה ובא, לא חשיבא מחיצה, ומ"מ אף אם קשרן היטב, חיישינן שמא יפסקו

כו', וזהו למאן דדחיק ליה עלמא, אבל מאן דאפשר ליה עושה שלש שלמות כתקנו, כמו שהחמירו כל ישראל על עצמם, לכן לא נאריך בזה, עכ"ל.

יג. כ"כ הרמ"א (סעי' ה') בשם הכלבו ומהרי"ל. כתב המ"ב (סק"ח) ר"ל שלא ע"י עצות של לבד וצוה"פ, ובהלכות של ר' יצחק גיאיות ראיתי שכתב ג"כ דלמצוה מן המובחר בעינין שיהיה ג' דפנות הסוכה סתומות מכל רוחותיה, ולא יהא מקום פתוח אלא מקום הפתח בלבד. ועי' בערוה"ש (אות כ"א) דכתב דגם יזהר שיהיו המחיצות סמוכות להסך ממש.

יד. כ"כ הפמ"ג (סי' תרמ"ג מש"ז סק"ד), זכר לעננים, וגם משום כבוד קרקע לאשווי גומות ביו"ט ושב"ת. וכ"כ באלף המגן (סי' תרכ"ז סעי' ב') ע"ש.

טו. בדרשות מהרי"ל כתב שראה שרבו מהר"ש היה מסמן הדפין למחיצת הסוכה אב"ג, כדי לראות סדר עמידתו, שלא לשנותם משנה לשנה. והובא בשל"ה, וכתב דכ"ה בירושלמי בענין קרשי המשכן, א"ר אמי והקמות את המשכן כמשפטו, וכי יש משפט לעצים, אלא קרש שזכה לינתן בצפון ינתן בצפון לעולם, וכן בדרום ינתן בדרום, ע"ש. והו"ד בא"ר (סק"יז), ובבה"ט (סק"יז). והנה הבכורי יעקב (סקט"ז, ובתוספת בכורים) כתב ע"ז וז"ל, הפוסקים לא הביאוהו, גם לא ראיתי מי שחש לזה, ובאו"ח (סי' ח') לענין ציצית הביא המג"א (סק"ו) בשם השל"ה שיש שנהגו לעשות סימן בטלית, שאותן ציצית שהם לפניו יהיו לעולם כן, מטעם הירושלמי הנ"ל, אבל בשם הכתבים כתב שהאריז"ל לא הקפיד ע"ז, ולפענ"ד נראה שאינו דומה כלל להירושלמי, דבשלמא שם לצפון יש קדושה יותר, שק"ק נשחטין בצפון דוקא, ושלחן בצפון, וכן לדרום יש קדושה שמנורה בדרום, לכן אין מורידין מקדושה, אבל בציצית וברוחות הסוכה אין קדושה לאחת יותר מלחברתה, לכן אין מקפידין לסמן, עכ"ל, ע"ש.

והמ"ב (ביה"ד"ה לעשות) ציין לדברי הבכורי יעקב. אבל עי' בערוה"ש (אות כ"ט) דכתב דאף דאינו מוכרח, מ"מ נכון לעשות כן, וכן המנהג. וכן הכה"ח (אות ה') כתב דבדואי שאין זה מעכב, רק חסידות בעלמא. וכ"כ במועד לכל חי (סי' כ"א אות י"א) וז"ל, הן אמת טובה לזה, אך אם לא נתן לא עכב, ומהרה"ו העיד על האריז"ל דלא היה קפיד בטלית ליתן תמיד צד אחד על הראש, ומינה לענין הסוכה כו', ומ"מ האשכנזים דרובם מתוך כולם זהירים לתת סימן בטלית מה שהוא לצד הראש במשי ורקמה, מסתמא ודאי גם בסוכה יזהרו כמו כן, עכ"ל. וכן אמר

כו. כתב המחבר (סי' תר"ל סעי' א') כל הדברים כשרים לדפנות כו'. כתב הלבוש, כתיב את חג הסוכות תעשה וגו' באספך מגרנך ומיקבך, שר"ל הסוכה תעשה ממה שאתה מאסף מגרנך ומיקבך, והיא הפסולת, ואין סוכה אלא לשון סכך, אבל בדפנות לא הקפידה התורה, דדופן לא מיקרי סוכה, הלכך דפנות כשרים מכל דבר. והנה הב"ח כתב דבעל נפש יחוש להגהות אשר"י, שיהיו הדפנות מהדברים שאין מקבלין טומאה וגידולן מן הארץ, ע"ש. וכן בעט"ז כתב בשם האו"ז בשם הירושלמי להחמיר בזה, ע"ש. ועי' בפמ"ג (סי' תרמ"ג מש"ז סק"ד) דכתב וז"ל, הרבה פוסקים גם דפנות מצוה ממובחר שיהיו ראויין לסכך, והיינו דפין שאין בהם ד' על ד', ולא יהיו משופין ברהיטני, כיון דגזור בהו אטו כלים כו', עכ"ל. והו"ד באלף המגן (סעי' ח') ע"ש. אבל הא"ר (סק"א) כתב דכל אחרונים לא חשו לזה. וכ"כ הברכ"י ע"ש. והו"ד בשע"ת (סק"א). וכ"כ הבכורי יעקב (סק"א) וז"ל, שפיר עבדו שלא חשו לזה, שהרי בפ"י תנן (סוכה כד): דעושה סוכתו בין האילנות, והאילנות דפנות לה כשרה, וכן אמרינן (שם כג.) דעושינן דפנות מאדם ובהמה, ומה שמביא האו"ז ראה מהירושלמי, תמוה הוא, דבירושלמי מבואר להיפך כו', עכ"ל, ע"ש. וכן בדע"ת כתב דבש"ס דילן (סוכה ב.) אלא מעתה עשה מחיצות של ברזל וסיכך ע"ג ה"ג דל"ה סוכה כו', ומוכח דלכ"ע כשר כו'. וכ"כ הערוה"ש (אות א-ב). וכ"כ הכה"ח (אות ב'). ועי' במנחת פתים דכתב דדוקא כשהסכך אינו עומד על הדפנות, אז כשר לדפנות אפילו דבר המק"ט ואין גדולו מן הארץ, אבל כשהדפנות מחזיקים הסכך, אסור משום מעמיד בדבר הפסול. ועי' במ"ב (ביה"ד"ה כל).

ולאו אדעתיה, ולכן אם רוצה לעשות סוכה מיריעות, טוב שיניח במחיצות קנים במרחק של פחות מג' טפחים זה מזה, ובגובה עשרה טפחים^[ז].

ד. גובה המחיצות צריך שיהיה לפחות עשרה טפחים^[ח], ומה שמכניס כלים לתוכה או נוי סוכה, אע"פ שממעט חללה מעשרה טפחים כשרה^[ט]. ורוחב המחיצות צריך שיהיה עכ"פ ז' טפחים על ז' טפחים מרובע, ומותר לו להוסיף ברחבה כמה שירצה, ואם ארכה כמה אמות, אם אין רחבה ז' טפחים פסולה^[כ]. וכן אם יש בסוכה גדולה במקום אחד קרן אחת משוך לפניו שאין בו ז' טפחים, אסור לישב שם^[כא]. וגובה המחיצות עד עשרים אמה, אבל אם הסכך למעלה מעשרים אמה פסול^[כב].

והקנים אינם רק לחומרא יתירא, אין להחמיר. וכ"כ המ"ב (שעה"צ אות מ"ט) ע"ש.

כתב המג"א (סקט"ז) אפילו עומדת בבית שאין שם רוח אינה מחיצה. וכ"כ הפמ"ג ע"ש. ועיי' בבה"ט (סק"י) דהביא משו"ת הלק"ט (ח"ב סי' נ') שמיקל בזה. ועיי' במ"ב (שעה"צ אות מ"ו) דכתב דהעיקר כהמג"א. כתב הכה"ח (אות ע"ב) אם הסוכה עומדת תוך מקום מוקף מחיצות גבוהות, בענין שאין רוח מצויה שם, נראה דאפילו לכתחילה יכול לעשות מחיצותיה מסדינים בלבד קשורים היטב, כיון דליכא למיחש לדילמא מינתקי, דהא אין שם רוח.

יח. כ"כ המחבר (סי' תרל"ג סעי' ח') ע"ש. והיינו החלל שלה, מן הקרקע עד הסכך. והטעם כתב הלבוש משום דכל שאינה גבוה י"ט ה"ל דירה סרוחה, ואין אדם דר בדירה סרוחה, ובעיני תשבו כעין תדורו.

יט. כ"ה במחבר (סעי' ט') ע"ש. והטעם כתב הלבוש לפי שדרך האדם לתלות נויין בדירתו אפילו בדירה דחוקה. ועיי' במג"א (סק"ז) דכתב ה"ה כל דבר שאינו חשוב אהל.

כ. כתב המחבר (סי' תרל"ד סעי' א') סוכה שאין בה שבעה על שבעה פסולה, ולענין גודל אין לה שיעור למעלה. ועיי' ברא"ש דכתב הטעם, משום דגברא באמתא יתיב, ושלחנו טפח כו'. ועיי' במג"א דכתב דאפילו לדין שיושבין זקופין, והוי סגי בששה על ששה, מ"מ בעינן ז' על ז', דבציר מזה לאו דירה היא כלל, כמ"ש הר"ן. ועיי' במ"ב (שעה"צ אות א'). ועיי' בט"ז (סק"א), ומג"א (סק"א) דכתבו דדוקא באופן זה ממש, דהיינו מרובע ז' על ז', אבל אם לא היתה מרובעת אלא ברוחב פחות מז"ט, ובאורך יותר מז' טפחים פסולה. כתב המחבר (סעי' ג') אם יש ז' על ז', ונתן בה בגדים לנאותה, ממעטים מז' על ז'. ועיי' בלבוש דכתב, דאע"ג דלענין גובה ונמוך אין הנויין מעלין ולא מורדין, מן הצד הם פוסלין, דהא ע"כ אינה מחזקת ישיבת ראשו ורובו ושלחנו, כי צר לו המקום לשבת שם כו'.

כא. כ"כ המג"א ע"ש. וכ"כ הא"ר. וכ"כ המ"ב (סק"א וביה"ל), וכתב להשיג על המפקקים על דברי המג"א, וכתב דאין לזוז מדברי המג"א, ע"ש. וכ"כ הכה"ח (אות ד').

כב. כ"כ המחבר (סי' תרל"ג סעי' א') ע"ש. והטעם כתב המג"א דכיון שהיא גבוה כ"כ, צריך לעשותו כדירת קבע, ואנן בעינין דירת עראי, אבל פחות מכ' אע"פ שעשאה חזקה כשרה.

כתב הרמ"א, וא"צ להעמידם דרך גדילתן. ועיי' בדע"ת דכתב דבספר הפרדס לרש"י (סי' קפ"ט) כתב דצריך להעמיד דרך גדילתן, כמו במשכן, וגם ילפינן מלולב, וסיים בצ"ע. ועיי' בכה"ח (אות ד') דכתב דנכון לדקדק בזה. אבל בליקוטי מהרי"ח כתב דכבר נתפשט המנהג שא"צ להעמידם דרך גדילתן, ע"ש.

יז. כתב המחבר (סעי' י') אין נכון לעשות כל המחיצות מיריעות של פשתן בלא קנים, אע"פ שקשרן בטוב, זמנין דמינתקי ולא אדעתיה, והוי ליה מחיצה שאינה יכולה לעמוד בפני רוח מצויה, והרוצה לעשות בסדינים, טוב שיארוג במחיצות קנים בפחות משלשה, ע"כ. כתב הט"ז (סק"ב) דאז אפילו אם ינתקו היריעות, יש מחיצה מחמת הקנים. ועיי' במ"ב (סקמ"ח) דכתב דאפילו אין בכח הרוח להפיל אותם לגמרי, רק שע"י הרוח הולך המחיצה ובא, קי"ל דשוב לא חשיבא מחיצה. וכ"כ המג"א (סי' שס"ג סק"ד) ע"ש. והחזו"א (סי' ע"ז אות ו') כתב דהפסול דוקא אם הרוח מרחיקה את הדופן מן הסכך ג"ט, ע"ש. וכ"מ בתו"ש (סי' שס"ג סק"ט), ובפמ"ג (שם אי"א סק"ד) ע"ש. ועיי' בספר מבית לוי (עמ' ע"א) דכתב וזת"ד, למעשה אמר הגר"ש וואזנער זצ"ל דמשהו אינו פוסל, [דהא גם בקושר מכל הצדדים א"א שלא ינוד משהו וכשר], אבל סתימת הפוסקים שאין השיעור בג"ט, וישתדל למעט תנועת הסדין ככל האפשר, ועכ"פ יחבר קרש גם באמצע הגובה, כדי למנוע תנועת הסדין, עכת"ד. וכעין זה כתב בהליכות שלמה (עמ' צ"ז) ע"ש. כתב בשו"ת חקרי לב (ח"א סי' קכ"ה, הובא בכה"ח אות ע"ג) מה שנהגו העולם שעושין דפנות בקנים בפחות מג', ואינם עשויים בקשר אמיץ, ובקל עבידי דמרחקי יותר מג', דידי הכל ממשמשין בהם, וראשי הקנים עולים ויורדין, ונמצא דלפעמים דאין הקנים בפחות מג' ובטל הדופן כו', אין מנהג זה נכון, ואין ראוי לעשות כן, ויר"ש יעשה דפנות הסוכה בעצים קבועים בפחות מג', דלא עבידי דמינתקי כו'.

הנה דעת הט"ז (סק"א) דמחיצה אחת מן שלש מחיצות שצריך לעשות בסוכה, יכול לעשות מיריעות בלא קנים, ע"ש. אבל בשו"ת שבות יעקב (ח"א סי' ל"א) חולק עליו, וכתב דאף דופן אחד אין לעשות מסדינים בלא קנים, אבל מחיצה רביעית לכו"ע יכול לעשות מיריעות, כיון דמדינא סגי בג', ע"ש. והו"ד בשע"ת. וכ"כ המ"ב (סק"ב).

דעת המג"א (סק"ז) דאם עשו רק ג' דפנות, לא מהני קנים, ע"ש. אבל הא"ר חולק עליו, וס"ל דכיון שהיריעות קשורים בטוב,

ו. הסכך צריך להיות מדבר הצומח מן הארץ^[כג], ותלוש^[כד], ושלא יהיה מקבל טומאה^[כה]. והמנהג לסכך בענפי אילנות, או בקנים^[כו], וכן אפשר לסכך במחצלאות של קנים שנעשים לסיכוך^[כז].

לגזירה ומסכך בו. ועי' במחבר (סעי' ג) דכתב דכל דבר שיש לו בית קיבול מקבל טומאה. ועי' במג"א (סק"ב) דכתב דדוקא אם נעשה הבית קיבול בידי אדם לצורך קבלת דבר, אבל קנים שגדלו מאליהן בענין שיש בהם בית קיבול, מותר לסכך בהן, שאינן מקבלים טומאה, כיון שלא נעשה הקיבול שלהם בידי אדם לצורך קיבול דבר. עוד כתב המג"א (סק"א) דכל כלי עץ הרחב קצת, וראוי להניח עליו דבר, מקבל טומאה דדמי לבית קיבול, ודוקא אם מיוחדים לכך, ע"ש. ועי' ביעב"ץ (בסידורו) דכתב דאין מסככין בבדי זהב הצומחים מן הארץ כו'. ועי' בשו"ת חשב האפוד (ח"ג סי' ק"ב).

כו. כתב הטור (סי' תרכ"ט סעי' י"ח) בשם הסמ"ק, נהגו לכסות בערבות או בגמי וכיו"ב. ועי' בלבוש (שם) דכתב דבמדינות אלו נהגו לסכך בענפי האילנות. וכ"כ הבכורי יעקב (סק"ו) דנהגו בכל מקום לסכך בענפי אילן וכדומה. ועי' בנן איש חי (פ' האזינו) דכתב וז"ל, נהגו לסכך בענפי אילן, מפני כי אילן עולה מספר סוכ"ה, לכן ענפי אילן הם מצוה מן המיוחד, ופה עירנו המנהג לסכך בענפים של דקל, צדיק כתמר יפרח, עכ"ל. וכ"כ הקיצע"ע (סי' קל"ד סעי' ג) וז"ל, אנו נוהגין לסכך בענפי אילנות או בקנים, עכ"ל. וכ"כ הכה"ח (אות א'). ועי' בשו"ת מנחת משה (ח"א סי' צ"ד) דכתב, דקנים היינו מה שקורין בחוץ לארץ באמבאס ודוגמתו כו'. ועי' בפמ"ג (סי' תרמ"ג מש"ז סק"ד) דכתב דהסכך מן ענפי אילן דוקא עם עלים, אז יי"ח לכוי"ע, כי אף לטי"ש וקנים יש לפפקק, והם עתה גזירת תקרה כו'. ועי' בהליכות שלמה (עמ' ק"ל) דכתב, דענפי אילן אע"פ שעלים רחבים ד"ט כשרים לסיכוך, דלא שייכא גזירת תקרה אלא בנסרים וכיו"ב, שדרך לעשות מהם תקרה, אבל ענפים שעליהן רחבים, כגון ענפי עץ התמר וכדו', אין לחוש בהן לגזירת תקרה וכשרים.

כתב הט"ז (סקכ"א) קשין של תבואה אחר שנתחבטה התבואה משם, פשיטא דשרי, והיא עיקר המצוה המפורשת בפסולת של גורן, רק שלא נהגו לכסות בזה, דלמא יבא לסכך בהם בקביעות, בענין שלא יוכלו גשמים לירד שם, שבכיסוי הקש בקל יכסה עב מאד כו'. וכ"כ הא"ר (סקט"ו). וכ"כ הכה"ח (אות ק). ועי' במ"ב (שעה"צ אות ע"ג) דכתב דהשו"ע הרב והח"א לא העתיקו דברי הט"ז, משמע דס"ל דאין להחמיר במה שגילתה התורה בפירוש להיתר, וצ"ע.

כו. הנה בשו"ע (סעי' ו) מבואר דמחצלת של קש וקנים במקום שנהגו רוב אנשי המקום לשכב עליהם, אין מסככין בהם אפילו עשאה לסיכוך, משום הרואה, שמי יודע שתקנה לכך, ואם רוב בני אותה העיר עושין אותה לסיכוך, מותר לסכך בהם, ובמקום שנוהגין לקבוע מחצלאות בגגין כעין תקרה, אין מסככין בהם גזירה שמא יעשנה קבועה כעין תקרה כו', ע"ש. וכתב המג"א (סק"ה) דבמקומות הללו סתם מחצלת לשכיבה. וא"כ אפילו צוה לאומן לתקן לסיכוך, נמי אין מסככין בה. וכ"כ הא"ר (סק"ח). וכ"כ השו"ע הרב (סעי' ט). וכן הפמ"ג (סי' תרמ"ג מש"ז סק"ד) כתב דיש לגמגם אם קולע קנים ועושה כמין דופן וכדו' ומסכך בהם, די"ל בהן גזירה תקרה, ע"ש. וכ"כ הישועות יעקב (סק"ג), וכתב וז"ל, הנה בזמנינו זה נהגו לסכך במקומות הרבה במחצלת שעושין מקנים כו', ואיני יודע על מה סמכו להקל בזה כו',

כג. כתב המחבר (סי' תרכ"ט סעי' א') דבר שמסככין בו צריך שיהיה צומח מן הארץ, ותלוש, ואינו מקבל טומאה, אבל דבר שאינו צומח מן הארץ, אע"פ שגידולו מן הארץ, ואינו מקבל טומאה, כגון עורות של בהמה שלא נעבדו שאינם מקבלים טומאה, או מיני מתכות, אין מסככין בהם, ע"ש. ובגמ' (סוכה דף י"א) ילפינן לה שנאמר חג הסכת תעשה לך באספך מגרנך ומיקבך, בפסולת גורן ויקב הכתוב מדבר, דהיינו קשין או שבולת וקנין, שאוספים אותן מן הגורן והיקב, ומהו וכיו"ב שצומחין מן הארץ ואינו מקבל טומאה תעשה לך סוכות, ולא מדברים אחרים, ע"ש. וכתב המחבר (סעי' ד' ווה) דפשתן אם נידק וניפץ פסולה, וכן בחבלים של פשתן פסולה מדרבנן, כיון שנשתנה צורתן מצורת פשתן, ולא ניכר בהן כלל שהם גידולו קרקע, אבל חבלים של גמי ושל סיב כשרה, שעדיין צורתם ניכר שהם גידולו קרקע. וכתב המג"א (סק"ג) דכן צמר גפן וקנבוס אם נידק וניפץ אין מסככין בהן. ועי' במג"א (סקכ"ב) דכתב דכל דבר האסור משום גזירה, מסככין בהן בשעת בדחק שאין להם במה לסכך. ועי' בפמ"ג (שם) דכתב בשם הריטב"א דנמי מברכין. עוד כתב הפמ"ג (שם), דבר המקבל טומאה מדרבנן וכדו', י"ל אף שאין לו סכך אחר, העמידו דבריהם כו'. כתב הפמ"ג (מש"ז סק"א), והוי יודע דצומח מהארץ יש בו פסול תורה כעפר ומתכות וכדו', דצומח בעינן לא גידולו קרקע כאבן ודומם, שאף שהם יקראו גידולו קרקע, ובהמה נמי גידולו קרקע יקראו, ואמנם יש פסול דרבנן כפשתן שנידק וניפץ שנשתנה צורתו, ואפר מעצים י"ל דנשתנו צורתו ורק מדרבנן פסול כו', וא"כ אותן שמשמין חלונות מחיצה מזכוכית, י"ל בשעת הדחק מסככין בזכוכית, כפי ששמעתי אומרים מאפר הוא נעשה, (כי לא ראיתי המלאכה, ואם יש תערובות הולכין בתר הרוב בכל התורה), ע"כ. ועי' בבכורי יעקב (סק"א) דכתב דכל נייר פסול לסכך, רק שיש חילוק, דנייר העשוי מבגדים של צמר פסול מדאורייתא לסכך, דהא צמר אינו גידולו קרקע, ואותו שנעשה מעשבים או מבגדי פשתן, אינו פסול רק מדרבנן דפסול נשתנה צורתו, ובלאי כלים אינו רק מדרבנן, ויש נפקותא בשית הדחק שאין לו רק נייר לסכך. ועי' בשו"ת שבט הלוי (ח"ד סי' נ"ז) דכתב דפלאסטיק דבר פשוט שנקרא סכך פסול, שאינו נעשה מדבר שגדולו מן הארץ, (ואפילו היה נעשה מגדולי קרקע, הרי נשתנה צורתו לגמרי) כו'. עי' בשו"ת מנחת שלמה (תניינא סי' ק"ב) דכתב, דאם צבע את הסכך, אע"פ שאין ניכר שהוא ממין הכשר לסכך, כגון שצבעו בזהב וכדו', אין זה כשינוי צורה וכשר, וכן אם כרך כל קנה בנייר יפה כדי לנאותו כשר כו'. ועי' בשו"ת האלף לך שלמה (סי' שס"ד).

כד. כ"כ המחבר (שם). ועי' במג"א (סק"א) דכתב דתלוש ולבסוף חברו כשר. ועי' בפמ"ג (שם) דכתב דאף כותל אבנים שחברו בטיט לקרקע, תלוש ולבסוף חברו מיקרי.

כה. כ"כ המחבר (שם וסעי' ט), וכתב דכן כל מיני אוכלים מקבלים טומאה ואין מסככין בהם. עוד כתב המחבר (סעי' ב') דכל הכלים אין מסככין בהם, ואפילו אם נשברו שלא נשאר בהם שיעור קבלת טומאה. וזה אסור מדרבנן. ועי' בט"ז (סק"ה) דכתב דאפילו מידי שמקבל טומאה מדרבנן אסור. ועי' בפמ"ג (מש"ז ס"ק ה' וו) דכתב דדבר המקבל טומאה מדרבנן שנשבר, י"ל דהוי גזירה

וכן אין מסככים בנסרים (עצים), אפילו הם קצרים מאד^[כח], ויש רבים מחכמי ירושלים שנוהגים לסכך בנסרים דקים מאוד, ואינם רחבים טפח^[כט].

עכ"ל, ע"ש. וכ"כ הבכורי יעקב (סק"ו) וז"ל, חדשים מקרוב באו שהתחילו במדינותינו לסכך במחצלות של ערבה אשר לא שערום אבותיהם, ואותן מחצלאות מסתמא הם עומדים לישב ולשכב עליהם בעגלות, וא"כ יש בהם פסול משום מראית העין אפילו עשאן לשם סכך, ולכן כל שומר נפשו ירחק מהם, ואל יטוש תורת אמו מנהג אבותיו שנהגו בכ"מ לסכך בענפי אילן וכדו' כו', עכ"ל, ע"ש. אבל הדה"ח לא הביא דברי המג"א הנ"ל, רק כתב דמחצלת שעשאה בפירוש לסיכוך מסככין בהם. וכתב בהגהות **רעק"א** (על הדה"ח) דהיינו בעיר שרוב עושין אותו לסיכוך. וכן ה**ח"א** (כלל קמ"ו סעי' י"ב) כתב דאם עשה לסיכוך מסככין בה, אם לא במקום שנהגו להניח בגנין, ע"ש. ועי' בבית מאיר דכתב וזת"ד, הנה פה ק"ק מצאתי ראיתי ענין הנהגו, שמסככים בענפי ערבות גדולים, קורין אותן בלעד קעריב, ואותן הקעריב באמת רוב תיקונם וגדילתן היינו להניח תוך העגלות כו', אמנם רואה אני שאלו הקעריב שאין להם שום בית קיבול אלא פשוטים, אינם נעשים כלל באופן זה להניחם תוך העגלות, אלא הנעשים לעגלות יש להם תוך ועשויים עם שולים ואחוריים כו', ומכ"ש שנתקנו בפירוש אצל האומן לסכך בהם, דכשרים בלי שום גמגום כו', עכת"ד. והו"ד **במ"ב** (ביה"ל ד"ה עומדת) ע"ש. וכן בהגהות **חכמת שלמה** חולק על הישועות יעקב הנ"ל, וכתב דאין בזה שום חשש ופקוק, והוא מותרת מן הדין, ע"ש. וכן ה**ערוה"ש** (אות י"ג) כתב על דברי המג"א הנ"ל, דאצלינו אינו כן, ע"ש. וכ"כ ה**ה"ח** (אות ל"ט) דמחצלאות של קנים שלנו מסתברא דסתמן לסיכוך או למחיצה הן עשויות ומסככין בהן, ע"ש. וכ"כ בהליכות שלמה (עמ' קכ"ח) דמחצלת העשויה מקנים דקים ורכים ביותר, כל שנעשית לסיכוך כשרה, ע"ש. וכ"כ בשו"ת **חלקת יעקב** (סי' רי"ט) דעל זה סומכין בודאי במערב גאליציען לסכך בפולקעס קלועין כו', ע"ש. וכ"כ בשו"ת **שבט הלוי** (ח"י סי' צ"ד) ע"ש. ועי' במנחת פתים. ועי' בשו"ת **משנה שכיר** (סי' קע"ב).

כח. כתב ה**טור** (סעי' י"ח) אסרו לסכך בנסרים שרחבן ד', אפילו הפכן על צדן שאין בהם ד', מפני שדומין לתקרת הבית, וחיישינן שמא ישב תחת התקרה לשם סוכה, ואם אין בהן ד' כשרים, אפילו הן משופין שדומין לכלים, וכתב בסמ"ק ומיהו נהגו העולם שלא לסכך בהם כלל, משום דילמא אתי לסכך בהם בקביעות בענין שאין הגשמים יכולין לירד בה, ע"כ. וכ"כ המהב"ר (סעי' י"ח) ע"ש. ועי' ב**בלבוש** דכתב, דהא דאם אין בהם ד' כשרים מעיקר הדין אפילו הן משופין, דהיינו ששיפן וחילקן עד שראויין לתשמיש ודומים לכלים, מ"מ מסככים בהם דסתם נסרים אינם לידרס עשוין, אלא לבנין כו'. כתב בהגמ"י (הובא בד"מ, ובמג"א סק"ב) בזה"ז כולן מסככים בתיהן בנסרים שאין בהן שלשה, ואם סיכך בנסרים אפילו פחות מג' פסולה. ועי' בב"ח דכתב דנסרים קצרים מאד שקורין לטי"ש או שינדלין, שאין דרך לעשות תקרת הבית מנסרים קצרים כאלו, מ"מ יש לחוש שישכך כ"כ שלא יהיו הגשמים יורדין בתוכה כמ"ש הסמ"ק. והו"ד **במג"א** (סק"ב), וכתב דבשעת הדחק שאין להם במה לסכך, מסככין בנסרים אפילו יש בהן ד'. וכ"כ ה**שו"ע הרב** (סעי' ל"א-ל"ג), וה**ח"א** (סעי' י"ז), וה**מ"ב** (ס"ק מ"ט וי) ע"ש. וכ"כ ה**ערוה"ש** (אות ל"ב) וז"ל, לא שמענו מימינו לסכך בנסרים אפילו בקצרים, וכן בלאטע"ס, ובכל מין עץ, ולכן אותן המסככים בנסרים קטני קטנים מצויירים, אין דעת חכמים נוחה מהם כו', אמנם במקום שא"א שאין להשיג במה לסכך, בהכרח לסכך בנסרים כו', אך לא יקבע אותם במסמורות, דבכה"ג בית גמור הוא ופסול מה"ת, עכ"ל.

כט. כתב בהליכות שלמה (עמ' קכ"ו) המנהג בירושלים לסכך בנסרים דקים הנקראים בלפונים, ומקפידים שלא יהא ברוחבם טפח כו', ואע"פ שבשו"ע כתב דנהגו שלא לסכך בנסרים כלל כו', מ"מ כיון שמקפידין שיהיו דקים ביותר, ולא יהא ברוחבם טפח, לא חיישינן כו', ע"ש. וכ"כ בספר **מבית לוי** (עמ' ס') דנהגו רבים מחכמי ירושלים לסכך בנסרים דקים כפלפונים, שאין רגילים לעשות תקרה מהן, וגם המטר נכנס, וכתב וז"ל, אמנם יש שנמנעו מסיכוך בלפונים, וכן נהג ה**חזו"א**, ואמר ה**גר"ש וואזנער זצ"ל** שהגאון מהרי"ץ דושינסקי זצ"ל היה לו סוכה לקבלת הקהל שהיתה מסוככת בלפונים, ולשנה אחרת ראה ה**גר"ש וואזנער זצ"ל** שבמקום ישיבתו מסוכך ז' על ז' טפחים

עכ"ל, ע"ש. וכ"כ הבכורי יעקב (סק"ו) וז"ל, חדשים מקרוב באו שהתחילו במדינותינו לסכך במחצלות של ערבה אשר לא שערום אבותיהם, ואותן מחצלאות מסתמא הם עומדים לישב ולשכב עליהם בעגלות, וא"כ יש בהם פסול משום מראית העין אפילו עשאן לשם סכך, ולכן כל שומר נפשו ירחק מהם, ואל יטוש תורת אמו מנהג אבותיו שנהגו בכ"מ לסכך בענפי אילן וכדו' כו', עכ"ל, ע"ש. אבל הדה"ח לא הביא דברי המג"א הנ"ל, רק כתב דמחצלת שעשאה בפירוש לסיכוך מסככין בהם. וכתב בהגהות **רעק"א** (על הדה"ח) דהיינו בעיר שרוב עושין אותו לסיכוך. וכן ה**ח"א** (כלל קמ"ו סעי' י"ב) כתב דאם עשה לסיכוך מסככין בה, אם לא במקום שנהגו להניח בגנין, ע"ש. ועי' בבית מאיר דכתב וזת"ד, הנה פה ק"ק מצאתי ראיתי ענין הנהגו, שמסככים בענפי ערבות גדולים, קורין אותן בלעד קעריב, ואותן הקעריב באמת רוב תיקונם וגדילתן היינו להניח תוך העגלות כו', אמנם רואה אני שאלו הקעריב שאין להם שום בית קיבול אלא פשוטים, אינם נעשים כלל באופן זה להניחם תוך העגלות, אלא הנעשים לעגלות יש להם תוך ועשויים עם שולים ואחוריים כו', ומכ"ש שנתקנו בפירוש אצל האומן לסכך בהם, דכשרים בלי שום גמגום כו', עכת"ד. והו"ד **במ"ב** (ביה"ל ד"ה עומדת) ע"ש. וכן בהגהות **חכמת שלמה** חולק על הישועות יעקב הנ"ל, וכתב דאין בזה שום חשש ופקוק, והוא מותרת מן הדין, ע"ש. וכן ה**ערוה"ש** (אות י"ג) כתב על דברי המג"א הנ"ל, דאצלינו אינו כן, ע"ש. וכ"כ ה**ה"ח** (אות ל"ט) דמחצלאות של קנים שלנו מסתברא דסתמן לסיכוך או למחיצה הן עשויות ומסככין בהן, ע"ש. וכ"כ בהליכות שלמה (עמ' קכ"ח) דמחצלת העשויה מקנים דקים ורכים ביותר, כל שנעשית לסיכוך כשרה, ע"ש. וכ"כ בשו"ת **חלקת יעקב** (סי' רי"ט) דעל זה סומכין בודאי במערב גאליציען לסכך בפולקעס קלועין כו', ע"ש. וכ"כ בשו"ת **שבט הלוי** (ח"י סי' צ"ד) ע"ש. ועי' במנחת פתים. ועי' בשו"ת **משנה שכיר** (סי' קע"ב).

כתב בשו"ת **עמק התשובה** (ח"ד סי' ל"ג) כשבאין ליתן הכשר על מחצלת, צריך זהירות שיהיה נעשין קשירתן ממין סכך, ולא ירמו בהן חבלים בעלמא שבעצמותן פסולין לסכך כו', ע"ש. וכעין זה בשו"ת **שבט הלוי** (שם) וזת"ד, בענין מעמיד כל המיצרים טוענים דאין זה בגדר מעמיד, דיכול להחזיק מעמד גם בלי החוטים, ואני מסופק בזה כו', הגם שגם מעמיד מעיקר הדין כשר, מ"מ אין ברצוני להרגיל את העם לכתחילה בכזה, אע"פ שכ"פ אמרתי שלא אמחה במי שעושה כן כו', מיהו אח"כ נתברר דאין החוטין בגדר מעמיד כלל, ועכ"פ עלינו להקפיד שיהיו מעט מאד חוטין, באופן שיהיה ברור שאין בחוטין גדר מעמיד כלל כו', עכת"ד, ע"ש.

כתב בשו"ת **שבט הלוי** (שם) וז"ל, זה כמה שנים איני רוצה ליתן יד להכשר מחצלת לסוכה, כדי שלא להנהיג חדשות בכלל ישראל, גם לו יהא שמותר עפ"י הלכה כו', דמצד ההנהגה מה טוב שמנהיגי ישראל לא ירגילו אחב"י לשנות צורת המצוה כמקובל, וכתוב בנחמ"י והובא בגמ' (סוכה יב) צאו ההר והביאו עלי זית ועלי עץ שמן ועלי הדס וגו' ועלי עץ עבות, ואז"ל הדס שוטה לסוכה, ועץ עבות ללולב, וגם ידוע כי ענינים כאלה מתפתחים משנה לשנה, ולבסוף אין לנו שליטה עליהם, עכ"ל.

ז. וכן יש להחמיר שהדפנות או הקורות שמניח עליהם הסכך, יהיו מדברים שכשר לסכך בהן, ולכן אם הדפנות עשויות מדברים שפסולין לסכך, צריך להעמיד קנים תחת הסכך שיהיו הם מעמידין הסכך^[ב], ומ"מ אם הדפנות עשויות מנסרים פחותים מד"ט, יכולין לסמוך עליהם, וכן הקורות שמעמידין הסכך מותרים להיות מנסרים^[לא]. וכן אם הדפנות עשויות מאבנים, מותרים להעמיד הסכך עצמו על גבי הדפנות^[לב].

ח. וכן אם מניח דבר על גבי הסכך כדי להחזיקו שלא יפזרנו הרוח, יש להחמיר שיהיה מדברים שכשר לסכך בהן^[לג]. וכן אין לקשור את הסכך בחוטי פלעסטיק או פשתן וכדו'^[לד], אבל מותר לקשרו ע"י חוטים שכשרים לסכך, שהם גידולי קרקע, ואינם מקבלים טומאה^[לה]. ומותר לחבר

ברזל ועצים בצורה שמקבלים טומאה אין ידוע כו'. ועי' בר"ן (שם) שסיים וז"ל, ויש נוהגים להעמיד קנים תחת הסכך, ומדת חסידות הוא, עכ"ל. והו"ד במג"א (שם). וכ"כ הבכורי יעקב (סקט"ו) ע"ש.

כתב בשו"ת שבט הלוי (ח"ט סי' קל"ז) אשר שאלתם לענין להשתמש בדבק להדביק קצת הסכך בסופו, בודאי סברת הרבנים להקל נכונה, כיון שאינו ניכר כלל ולא שייך הגזרה, גם בלא"ה גם בהא שייך סברת הר"ן ביותר, כיון דא"א לסכך בדבק לחוד, א"כ אין כאן גזרה דילמא אתי לסכך, ואולי יש מקום לכתחלה למנוע מזה, אם נחוש למש"כ רש"י דאין הטעם משום גזרה, אלא דהו"ל כאלו מסכך בהא עצמו כיון שהוא מעמיד כו'.

ל. כ"כ הרמ"א (סעי' ז) ע"ש. וכ"כ שארי אחרונים. ועי' בשו"ת שבט הלוי (ח"י סי' צ"ה) דכתב דבאבנים מותר. עוד כתב בשו"ת שבט הלוי (שם) דאם הסכך מונח על הסוכה בלא"ה, אלא שמחשש רוחות חזקת וכיו"ב מניח דבר המקבל טומאה על הסכך, אין כאן מעמיד כלל, אלא כמונע שלא יפסל ע"י רוח וכיו"ב, מה דכשר עד עכשיו בלי מעמיד הזה כו' ע"ש. וכ"כ בשו"ת בצל החכמה (ח"ה סי' מד) ע"ש. וכעין זה כתב בספר היכל הוראה (ח"א סי' ע"ח) ע"ש.

ד. כתב הח"א (כלל קמ"ז סעי' ל') לקשור הסכך עצמו בכלונסאות בחבלים של פשתן או בבגדים בלויים, ראוי לזהר לכתחלה, כיון שקושר הסכך עצמו בדבר המקבל טומאה. והו"ד במ"ב (סקט"ו), ובכה"ח (אות נ"ו). ועי' במנחת פתים דכתב על דברי הח"א וז"ל, הנני תמה דחבלים אינו מקבל טומאה, ואפשר דבחבלים של פשתן כיון דעכ"פ בהם אין מסככין משום דנשתנה צורתן, י"ל דאסור להעמיד בו הסכך, ואולי לא גזרו בזה כמו באבנים, עכ"ל.

ה. הנה המג"א (סי' תרכ"ז סק"ב) הביא מאגודה בשם התוס' דכתבו, שלא יכסה בנסרים קבועים במסמרים אפילו פחות מד', מפני שהם דירת קבע, ע"ש. וכתבו התוס' (סוכה ב.) הטעם, דנהי בדפנות לא איכפת לן אי עביד להו קבע, מ"מ הסכך בעינין דוקא שיהיה עראי, ע"ש. ועי' במחזה"ש (סי' תרי"מ סק"ט). ועי' בשו"ת האלף לך שלמה (סי' שס"ו) דכתב, דקביעות מסמרים שכתבו התוס', היינו באופן שלא יכלו גשמים לרדת שם, ע"ש. ועי' בשו"ת שבט הלוי (ח"י סי' צ"ג) דכתב וזת"ד, אפילו ניול בתר פשטות העתקת מג"א דמשמע לכאוי' דנסרים קבועים מ"מ פסולים, מ"מ עדיין יש הבדל רב בין נסרים שכידוע בכל התקופות עשו מזה קירוי בתים ממש, והיינו דשני ענינים יחד נסרים ומסמרים קבועים אותם עושים כעין קביעת קירוי הבית,

בסכך מענפים, ושאלו על כך, וענה לו שבאו אנשים ולא מצא חן בעיניהם שמסוכך בפלפונים, וע"כ שינה, עכ"ל.

ו. הנה דעת המחבר (סי' תרכ"ט סעי' ז' וח', וסי' תר"ל סעי' י"ג) דמותר להעמיד הסכך בדבר המקבל טומאה, וכתב בב"י דכן דעת רוב הפוסקים, וכ"ה בירושלמי, וכ"כ הרא"ש, והתה"ד, ומהרי"ל, ע"ש. אבל המג"א (סקט"ט) כתב דלכתחילה אסור, דיש לחוש לדעת הר"ן דס"ל דאסור, שמא יבא לסכך בו, אבל בדיעבד שרי, דלא כהב"ח דס"ל דאפילו בדיעבד אסור, דס"ל דהכל הולך אחר המעמיד, והוי כאלו כל הסכך דבר המקבל טומאה, ע"ש. וכ"כ הפמ"ג (שם) ע"ש. וכ"כ הדה"ח, והשו"ע הרב (סעי' י"א-י"ג). וכ"כ הח"א (סעי' ל') דלכתחילה ראוי להחמיר שלא להעמיד הסכך בדבר שמקבל טומאה כו', דגזרינן שמא יבוא לסכך בהם כו'. וכ"כ המ"ב (סקט"ב וסי' תר"ל סעי' א' בביה"ל ד"ה כל), וכתב דאם הדפנות הם פסולין לסכך בהן, צריך להעמיד קונדסין בקרנותיה של הסוכה תחת הסכך, שיהיו הם המעמידין הסכך. וכ"כ הכה"ח (אות נ'). ועי' במנחת פתים. ועי' בערוה"ש (אות י"ט).

ז. כתב הפמ"ג (א"א סק"א) הנה מעמיד בדבר הפסול מדרבנן נטר ד"ט וכדו', י"ל ל"ג דהוי גזירה לגזירה וצ"ע, וא"כ ראוי לכל ירא שמים שיהא הדפנות עכ"פ נסרים שאין בהם ד"ט כו'. וכעין זה כתב המ"ב (סי' תר"ל ביה"ל ד"ה כל) ע"ש. ועי' בכורי יעקב. והכה"ח (אות נ"ח) הביא מהריטב"א דמיקל אפילו אם הם רחבים ד', דכתב דכל דבר שאין מסככין בו מגזרה דרבנן, לא גזרו בו רבנן לאסור אפילו להעמיד בהן סכך הסוכה, דגזירה לגזירה הוא, ע"ש. עי' במג"א (סי' תרכ"ז סק"ג) דכתב דכשמסכך ע"ג נסרים, אע"פ שהן סמוכין זה לזה בפחות מג"ט, הרי זו כשרה, ואין אומרים לבדו שיצטרפו כל העצים, והיו נחשבין כעץ אחד רחב מסכך הפסול יותר מד"ט שהוא פוסל את הסוכה, שכיון שסכך כשר מונח בין עץ לחבירו, הוא מפסיק ביניהן שלא יצטרפו, וא"א לבדו אא"כ אין שום דבר מפסיק ביניהם כו'. ועי' בשו"ת חלק לוי (סי' קצ"ד).

ח. כ"כ הר"ן (פ' הישן, הובא במג"א סק"ט) משום דלא שכיח שיסכך בהם, ועוד דכ"ע ידעי דכה"ג בית דירה מקרי, ע"ש. וכ"כ השו"ע הרב (סעי' י"ג) וז"ל, מותר להניח את הסכך עצמו ע"ג הדפנות, כגון חומת אבנים, לפי שאין לגזור שמא יסכך סוכתו באבנים, שהכל יודעין שהאבנים פסולין לסיכוך, שהרי אין זו סוכה כלל אלא כעין בית דירה קבע, עכ"ל. וכ"כ הח"א (סעי' ל') ע"ש. וכ"כ המ"ב (סי' תר"ל סעי' א' בביה"ל) דבאותן שלא שכיח לסכך בהן לא גזרו. ועי' בשו"ת שבט הלוי (ח"י סי' צ"ה) דכתב דעפר ואבנים כו"ע ידעי דעומדים לבנין בית, וליכא למגזר שיסכך בהם, אבל

הקורות שמניח עליהם הסכך לדפנות הסוכה, במסמרות של ברזל, או לקשרן בחוטים המקבלין טומאה, כיון שאין סומך הסכך על המסמרות או החוטים^[לז], וכן מותר לחבר קרש שמניח ע"ג הסכך, במסמרים, או בחוטים, וכיו"ב^[לז]. בדיעבד או שאין לו שאר דברים, מותר להעמיד הסכך בדבר המקבל טומאה^[לח].

ז. לכתחילה יש להניח הסכך לשם מצות סוכה, ויאמר בפיו הריני נותן סכך זה לשם מצות סוכה^[לט]. ואם הניח הסכך קודם ל' יום לפני סוכות, יש אומרים דאף שהניחו לשם מצות סוכה, מ"מ ראוי לחדש בה דבר, דהיינו שיגביה סכך טפח על טפח אם הוא במקום אחד, ואם החידוש על פני כולה אפילו כל דהו, ויחזור ויניחנו לשם מצות סוכה^[מ]. סוכה העומדת משנה לשנה, יש אומרים דכיון שעבר החג בטלה העשיה, וצריך לחדש בה דבר לשם סוכה^[מא], וזה דוקא

דיעבד, ע"ש. וכ"כ האלף המגן (סי' תרכ"ו סעי' ה'). וכ"כ הנה"ח (סי' תרכ"ו אות כ"ה) דמצוה מן המובחר לעשותו לשם סוכה, וכתב דכן משמע בלבוש, ע"ש. כתב הנה"ח (סי' תרכ"ה אות י"א) קודם שיתן הסכך על גג הסוכה יאמר לשם יחוד כו', ואח"כ אומר הריני נותן סכך זה לשם מצות סוכה, ע"ש. וכ"כ בשו"ת תשובות והנהגות (ח"ה סי' ר"י) ע"ש.

זו. המחבר (סי' תרל"ו סעי' א') כתב דאם עשאה לשם החג, אפילו מתחלת השנה כשרה בלא חידוש, ע"ש. והב"ח חולק, וס"ל דקודם ל' יום לחג, אף בעשאה לשם חג, בעינן למיעבד בה חידוש לשם חג סמוך לחג, כי היכי דליהוי היכר דיושב בה לשם מצות סוכה, ע"ש. והא"ר (סק"ד) דחה דבריו, ע"ש. אבל הברכ"י דחה דברי הא"ר, וקיים דברי הב"ח, ע"ש. וכ"כ הדעת ע"ש. וכ"כ האלף המגן (סי' תרכ"ו סעי' ה' ובקו"א) דאם עשאה קודם ל' יום לפני החג, ראוי ליהרר לחדש בה דבר, ע"ש. וכ"כ הנה"ח (אות י"ג). ומהו החידוש, כתב המחבר דהיינו דצריך לחדש בה דבר בגופה לשם החג, ואפילו בטפח על טפח סגי אם הוא במקום אחד, ואם החידוש על פני כולה אפילו כל דהו. ועי' בשו"ע הרב (סעי' ב') דכתב דהחידוש צריך שיהא בגוף הסכך, דהיינו שיניח סכך חדש לשם החג, אבל בדפנות אפילו עשאן מתחלת השנה בבירור שלא לשם החג, א"צ לחדש בהם דבר. ועי' בפמ"ג (מש"ז סק"א). ועי' במנחת פתים. ועי' בדעת דכתב דבספר תורת חיים (עירובין נג.) כתב דאם סייד את הבית וכיירו וציירו, תליא בפלוגתא דרב ושמואל' אי מיקרי חדש, והיינו בגוונא שנראה עי"ז כחדש ממש, וכתב הדעת דהכא תליא בסכך דוקא, ול"מ מה שיחדש בדפנות. ועי' בערוה"ש (אות ב') דכתב דהחידוש הוא פשוט שיגביה מעט סכך כשיעור זה, ויחזור ויניחנה לשם מצות סוכה.

זא. כ"כ הח"א (סעי' ל"ט) ע"ש. וכ"כ המ"ב (סק"ז) דכיון שעבר החג הרי בטלה העשיה, וכמ"ש המג"א (סי' תרל"ח סק"ב), ואע"ג דכשרה היא, שהרי נעשה מתחלה לשם צל, העשיה שהיתה לשם החג נבטלה, וע"כ צריך לחדש בה דבר. וכ"כ הנה"ח (אות ד' וי"ב) ע"ש. והגאון מהרש"ק בספר החיים חולק על הח"א, ע"ש. והו"ד בפת"ז (סי' תרל"ו) ע"ש. וכן המנחת פתים כתב על הח"א וז"ל, איני יודע מאין הוציא דין זה שכתב כיון דעבר החג בטל עשייתה, דלכאוי' בכה"ג הוי כעושה לשם החג עתה, שאפילו מתחילת השנה א"צ חידוש, עכ"ל. וכן הערוה"ש (אות א') כתב דדברי הח"א תמוהים. ועי' בשו"ת משנה שכי' (סי' קע"ד).

ועדיין אין הדברים דומים לסכך ירוק שמצד עצמו הוא עראי, ואין לו שום איכות של קירוי בית, כי המציאות מכחיש זה, וגם אינם קבועים במסמרים אלא חוטים בעלמא, וגם הסכך יכול אפילו לטלטל ולנדנד קצת כו', עכת"ד. ועי' בשו"ת מנחת משה (ח"א סי' ק"א).

לא. כ"כ המג"א (סק"ט) דכיון שאין הסכך עצמו נסמך עליהם, אלא שקונדסין נסמכין עליהם שרי. וכ"כ השו"ע הרב (סעי' י"ג) וז"ל, מותר לכתחלה לחבר כלונסאות הסוכה שהסכך מונח עליה לדפנות הסוכה, ע"י מסמרים של ברזל, או לקשרן בחתיכות בגדים המקבלין טומאה, כיון שהסכך עצמו מונח ע"ג כלונסאות שאינן מקבלים טומאה וכשרים לסיכוך, עכ"ל. וכ"כ הח"א (סעי' ל'). וכ"כ המ"ב (סק"ז), והנה"ח (אות נ"ו). ועי' בפמ"ג (סי' תרמ"ג מש"ז סק"ד). ודעת החזו"א (סי' קמ"ג) להחמיר בזה, וס"ל דלכתחילה אין לחבר הכלונסאות במסמרים של ברזל או לקשרם בבליות, ע"ש. ועי' בשו"ת מנחת שלמה (תנינא סי' נ"ה) שחולק עליו. וכן בשו"ת שבט הלוי (ח"ז סי' ס') כתב דקשה לחלוק על דברי המג"א וכל הפוסקים המקילים בזה, וכתב דעכ"פ במקום שישנם קנים מחזיקים בלא"ה שאין להם שום מעמיד דמעמיד שמק"ט, הגם שישנם עוד מחזיקים עם מק"ט, באופן שאלה הראשונים יכולים להחזיק לבד, אין מקום חשש ופקפק בזה, ע"ש. וכ"כ בשו"ת חלקת יעקב (סי' רכ"א) וז"ל, שמעתי שעל פי פסק זה כבר יש מחמירים שדפנות הסוכה לא יהיו קבועים במסמרים של ברזל, ולפענ"ד אין להחמיר נגד כמעט כל הראשונים והאחרונים בדבר שכל החשש רק דרבנן, וכל ראיותיו אינם מוכרחים כו', עכ"ל, ע"ש.

לז. כ"כ בספר מבית לוי (עמ' נ"ח) בשם הגר"ש וואזנער זצ"ל, דאם יש קרש ע"ג הסכך, ומחזקו במסמרים, דינו כמעמיד דמעמיד.

לח. כ"כ המג"א (סק"ט). וכ"כ שארי אחרונים.

לט. הנה במשנה (סוכה ט.) איתא דבית הלל ס"ל דא"צ להניח הסכך לשם החג, ע"ש. ובירושלמי איתא דצריך לחדש בה דבר טפח כו'. והיינו דוקא אם הניח הסכך קודם ל' יום, דבתוך ל' יום אמרינן דמסתמא לשם חג עשאה. וכ"כ המחבר (סי' תרל"ו סעי' א') ע"ש. ועי' במג"א (סק"א) דכתב דהוא למצוה מן המובחר. ועי' בברכ"י. ועי' במנחת פתים דכתב שבעיטור פוסל אפילו בדיעבד בלא חידוש בה דבר. אבל הפמ"ג (סי' תרמ"ג מש"ז סק"ד) כתב דלכתחילה ראוי לעשותה לשום חג, דב"ה מכשירין י"ל

אם לא דר בה כל השנה, אבל אם דר בה כל השנה, צריך להגביה כל הסכך ולחזור ולהניחו לשם מצות סוכה [מב].

י. צריך להניח הסכך לשם צל [מג], וכתבו האחרונים דאם מניחו לשם מצות סוכה, ממילא נכלל בזה כוונת צל, וא"צ כוונה מיוחדת לשם צל [מד]. סכך שנעשה מאליה פסולה, לפי שלא נעשה לשם צל, ומ"מ אם הרוח הרים הסכך לגובה, ומיד נופל בחזרה לסוכה, לא נפסל בזה [מה], ואם נפל סכך מסוכה שלמעלה על סוכה שתחתיה, יש אומרים דהוי כמו שנעשה מאליה, וצריך להסירו משם [מו]. אין לעשות הסכך קודם שיעשה הדפנות, ואם עשה למעלה דפנות סמוך לסכך ברוחב טפח, מותר לסכך קודם שיעשה שאר דפנות [מז].

יא. סוכה שתחת גג או שלא"ק הנפתחים ונסגרים, צריך לפתחם קודם שמניח את הסכך [מח]. ואם שכח והניח הסכך בעת שהיו סגורים, צריך לפתחם ולהגביה הסכך מעט, ויחזור ויניחנו לשם סוכה וצל [מט].

ליה הסכך כאילו עשוי מאליו כשנגמרו הדפנות, ואין זה תעשה. ועיי' בט"ז (סק"ד). ולענין דיעבד, הנה דעת ה**לבוש** (סי' תרכ"ו) דפסול, ע"ש. וכ"כ ה**ט"ז** (שם). וכ"כ ה**א"ר** (סק"ד) ע"ש. וכ"כ ה**ב"ט** בשם ה**יד אהרן**. ודעת ה**ב"ח** דבדיעבד כשר. וכ"כ ה**ברכ"י** דיש ליהרר לכתחילה במילתא חדתא, שאינה בשום פוסק אלא בהגמ"י. והו"ד ב**שע"ת** (סק"ג). ועיי' ב**מ"ב** (סק"י) דמשמע דיש להחמיר. וכ"מ ב**כה"ח** (אות י"ח), וכתב דאם עשה הדפנות ואח"כ הסכך, ואח"כ נפל הדופן, נראה דלכו"ע מותר לעשות הדופן אח"כ, וא"צ להסיר הסכך, כיון דמתחילה נעשה כהלכתו. וב**אלף המגן** (סעי' ט') כתב דבדיעבד שעשה הסכך קודם לעשיית הסוכה, יש להכשיר בשעת הדחק, ע"ש.

מח. הנה ה**רמ"א** (סי' תרכ"ו סעי' ב') כתב דמותר לעשות סוכה תחת מחובר או בית, ולהסירו אח"כ, ולא מקרי תעשה ולא מן העשוי, הואיל ואין הפסול בסכך עצמו, ע"ש. ולדעתו ה"ה דמותר לעשות סוכה תחת הגגות העשויות לפתוח ולפתחו אח"כ. אבל ה**ב"ח** כתב דתחת הגגות העשויות לפתוח יש לפתוח מקודם, ע"ש. וכ"כ ה**מג"א** (סק"ז) דדוקא בסוכה תחת הגג, דכשמסיר הגג אח"כ הוי מעשה, והגג עצמו נכשר, אבל כשעושה סוכה תחת הגגות העשויות לפתוח ולסגור, הפתיחה לא מקרי מעשה חשוב, והוי הסכך תעשה ולא מן העשוי, ולכן צריך לסלק הגג קודם שמסכך בו, ואע"פ שאח"כ סגרה ונפסלה הסוכה בשעה שהדלת סגורה, מ"מ כשהוא פותח את הדלת, הסוכה חוזרת להכשירה, כיון שתחלת עשייתה היתה בכשרות בשעה שהדלת היתה פתוחה, והוי כפירס עליה סדין וחזר ונטלו ממנו דכשרה בו, ע"ש. וכ"כ ה**א"ר** (סק"ח). וכ"כ ה**שו"ע הרב** (סעי' י"ח), וה**ח"א** (כלל קמ"ו סעי' ל"ד). וכ"כ ה**מטה אפרים** (סי' תרכ"ה) סעי' כ"ט) וז"ל, מי שיש לו סוכה בנויה עם גגות שיש להם צירים, שפותחין אותם בעת שיושבין בהם, ואם גשמים יורדין סוגרין, וקורין אותם במדינתינו שלאקין בו, בעת הנחת הסכך למעלה צריך שיהיה הגגות פתוחים בו, עכ"ל. וכ"כ ה**קיצ"ש** (סי' קל"ד סעי' ח'), וה**מ"ב** (סק"ח), וה**כה"ח** (אות ל"ה). וכ"כ ה**ערוה"ש** (אות כ"ה) דכן המנהג ואין לשנות.

מז. כ"כ ה**מטה אפרים** (שם). וכ"כ ה**מ"ב** (שם). וכ"כ ה**ערוה"ש** (שם). ועיי' בשו"ת **שבט הלוי** (ח"ח סי' ק"מ) דכתב דכיון דדין זה אינו אלא חומרא, כיון שיש חולקים ע"ז, סגי אם מנענע הסכך גם אם אינו מגביה כל אחד לבדו, כמ"ש ה**ב"ח** כו'. כתב ה**כה"ח**

מב. כ"כ ה**בכורי יעקב** (סי' תרל"ה סק"א) דהוי כמו סוכת היוצרים שמבואר במחבר (סי' תרל"ו סעי' ב') שאינו יוצא בה ידי סוכה, כיון שהיא דירתו כל השנה, אלא צריך להגביה הסכך ולחזור ולהניחו, ולא מהני מה שסותר ומגלה הגג שעל הסכך, דבעיני היכר בסכך שעושה עתה לשם מצוה. וכ"כ ה**מ"ב** (סי' תרל"ו סק"ח), וה**כה"ח** (אות י"ד). ועיי' בשו"ת **משנה שכיר** (שם).

מג. כ"כ ה**מחבר** (סי' תרל"ה סעי' א') ע"ש. ועיי' ב**מג"א** (סק"א) דכתב דהיינו לאפוקי אם עשאה לצניעות בעלמא, או שסככה לשם אוצר ודירה, דאז פסולה מן התורה כו'. ועיי' ב**לבוש** דכתב וז"ל, כתיב חג הסוכות תעשה לך שבעת ימים, ודרשינן (סוכה ה:) תעשה אתה, כלומר שתהא עשויה בידי אדם, ולא שתהא עשויה מעצמה, מיהו אינו צריך שתהא עשויה לשם מצות סוכה, אלא כשהוא עשויה בידי אדם לצל בעלמא כשרה כו', עכ"ל. ועיי' ב**כה"ח** (אות ו') דכתב דאם מצא סוכה עשויה, ואינו יודע אם נעשית לצל פסולה, כי הוא ספיקא דאורייתא כו'.

מד. הנה בשו"ת **חלקת יואב** (סי' כ"ח) כתב דאם עושה הסוכה לשם מצוה, א"צ שום כוונה לשם צל כו', ע"ש. ועיי' בשו"ת **שבט הלוי** (ח"י סי' צ"ה אות ו') דכתב דאין הכוונה דלא בעינן שיהיה לשם צל, אלא דבסכת מצוה מדעשה לשם סוכת החג, א"כ כוונת צל נכלל בכלל סוכת מצות כו', ע"ש.

מה. כ"כ בשו"ת **שבט הלוי** (ח"י סי' ק' אות א') דאם הוא עדיין בשטח הסוכה, הוה כעין חבוט רמי, ולא נפסק עדיין מהכשר סוכה, ואם הרוח דחתה הצידה, וחזרה אח"כ למקומה ע"י הרוח, אם נתגלה הסוכה לגמרי ודאי פסול, ואם מיעוט המחצלת עדיין מסכך, י"ל דלא יפסול כו', ע"ש. ועיי' בהליכות שלמה (עמ' קל"ז) דכתב דאם הונח הסכך על הסוכה מאליו ולא ע"י מעשה אדם אם היתה דעת הבעלים באותה שעה שיהא לצל הסוכה כשרה. וכ"כ בספר **היכל הוראה** (ח"ג סי' מ"ב) ע"ש. וכ"כ בשו"ת **תשובות והנהגות** (ח"ה סי' ר') ע"ש.

מו. כ"כ בשו"ת **שבט הלוי** (שם), וכתב דאם רוב הסכך בסוכה התחתונה הוא מהסכך שלה הכשר, יש להקל שאין פוסל הסכך שנפל עליה, כשא"א לתקן ולהסיר סכך העליון כגון בשבת, ע"ש. מז. כ"כ ה**רמ"א** (סי' תרל"ה) בשם ה**גמ"י**. והטעם כתב ה**לבוש** דכיון דלא מתכשרא הסוכה אח"כ אלא ע"י עשיית הדפנות, הוה

יב. צריך להניח סכך כל כך עד שתהיה צלתה מרובה מחמתה^[ג], ואם רוב הסוכה מסוככת כהלכתה, ויש מיעוט מקומות בהסכך שחמתו מרובה מצלתו, מותר אפילו לישב תחת המיעוט שחמתו מרובה, לפי שהוא בטל לגבי רוב הסכך^[נא], ומ"מ אם יש בהמיעוט שחמתו מרובה ז"ט על ז"ט אין לישב תחתיו^[נב]. אם היה הסכך דק מאוד שיש בה אויר הרבה, אלא שאין שלשה טפחים במקום אחד, כיון שביין הכל צלתה מרובה מחמתה כשרה^[נג].

יג. יש אומרים דלכתחילה יהיה הסכך קל, כדי שיראו ממנו הכוכבים הגדולים הנראים בלילה, ומ"מ אם היתה מעובה כמין בית, אע"פ שאין הכוכבים נראים מתוכה כשרה^[נד], ויש אומרים דמותר לסכך הסוכה עב הרבה, אע"ג דבלילה אינו רואה הכוכבים, מ"מ ביום איכא חורים וסדקים בכמה מקומות, וכן מנהג רבותינו הק' לסכך הסוכה בסכך הרבה, עד שלא יהיו נראים כמעט שום סדק בין הסכך^[נה]. אבל אין לעשות הסכך מעובה כ"כ עד שאין הגשמים יכולים לירד בתוכה לעולם, אפילו כשיורדין גשמים מרובים, אבל כשאין יורד מטר זמן מה כשרה^[נו].

שצלתו מרובה. ועי' בפמ"ג (מש"ז סק"א) דכתב דאפשר אם מפסיק כל אורך הדופן, באופן שמקום שצל מרובה לא יהיה רק שתי דפנות, צ"ע בכל הסוכה. ועי' בבכורי יעקב (סק"ב). ועי' בערוה"ש (אות ה').

נג. כ"כ המחבר (סעי' ד').

נד. כ"ה במחבר (סעי' ג'), ובמג"א (סק"א) ע"ש. והטעם כתב הלבוש שכן הוא משמעות לשון סוכה הנאמר בתורה, שסתם סכך דרכו להיות כן, אבל בדיעבד אפילו מעובה כמין בית כשרה, דמ"מ שם סוכה עליו. וכ"כ השו"ע הרב (סעי' ה'), והח"א (סעי' י"ח). ועי' בבכורי יעקב (סק"ג).

כתב הפמ"ג (א"א סק"ב) לכתחלה יהא הכוכבים נראים מתוכו, אפשר בכל הסוכה במקום אחד סגי, שיזכור מי ברא אלה, ולהיות גרי ארץ כמ"ש ירח וכוכבים אשר כוננת, ע"כ. והר"ד במ"ב (סק"ה), ובכה"ח (אות י"ב). וכ"כ האלף המגן (סעי' י"ז). ועי' בבכורי יעקב (סק"ה).

כתב בסה"ק זרע קודש (ליל א' דסוכות), אנו עושין סוכה והיא כמו הצל מהסוכה עליונה, כי מסככים אותה בסכך שאין עבה כ"כ כמו תקרת הבית, ואין מסך מבדיל בין אוויר השמים כמו תקרת הבית, הגם שעכ"ז היא מסך מבדיל קצת, זהו אינו בחי' מסך מבדיל לגמרי, כיון שהכוכבים ואוויר השמים נראה בתוכה, ולכן נקרא צל סוכה עליונה, והרמז במה שכוכבים נראים דרך הסכך, כי כוכ"ב אותיות כ"ו כ"ב, כי השם הוי' הוא בחי' נקודה פנימיות כו', וכ"ב אותיות לבחי' סוכה, וזה מורה שמצות סוכה היא כלל התורה, ועל ידה אנו דבקים בהשי"ת, ע"ש.

נה. כתב מהרי"ל, מהר"ש היה מסכך הסכך עב ביותר, דא"א לסכך כ"כ שלא יהא נראה מתוכו דרך הגג בשום מקום, גם אם אין רואין בלילה, מ"מ ביום רואים כמה חורין וסדקים בכמה מקומות, ע"כ. והר"ד בד"מ (אות ב') ע"ש. ועי' בבכורי יעקב (שם) דמצדד בדעת המחבר כדברי מהרי"ל, דא"צ שיראו רק הכוכבים הגדולים שנראין גם ביום, וסיים וז"ל, לכן נלע"ד דהמיקל שלא להשיגח רק שיראו בו ניצוצי החמה לא הפסיד, ובפרט היכי שיש לחוש דאם יעשה הסכך דק יותר ינשיב הרוח יותר תוך

אם לא נזכר עד ליל יו"ט, יש לסמוך על המתירין, ויכול ג"כ לברך, כיון דאינו אלא חומרא בעלמא. וכ"כ בשו"ת נטע שעשועים (סי' י"א) דבדיעבד אם א"א לשנות יש להכשיר, ע"ש. והר"ד בארחות חיים (אות ו'), ובדעת תורה ע"ש.

נז. כ"ה בגמ' (סוכה דף כ"ב) ע"ש. וכ"כ המחבר (סי' תרל"א סעי' א') ע"ש. כתב הלבוש צריך להיות הסכך צלתו יותר מחמתו, שאם היתה חמתו יותר מצלתו, היה הסכך בטל לגבי חמתו, וכאילו לא עשאו, והתורה אמרה חג הסוכות תעשה, שהקפידה על עשיית הסכך, שיהא ניכר עשייתו לסכך, דהיינו שיהא הוא מרובה על חמתו כו'. וכ"כ הח"א (סעי' י"ח) דאם היה חמתה מרובה פסולה מה"ת, שהרי אין כאן סכך. ועי' בערוה"ש (אות א') דכתב וז"ל, הלכה למשה מסיני דהסכך צריך להיות צילתה מרובה מחמתה, ואינו דומה לפרוץ ועומד במחיצות, דפרוץ כעומד מותר כו', עכ"ל. ומבואר במחבר דאם חמתו וצלתו שוין למעלה בסכך פסולה, אע"ג שזה נקרא ג"כ עשיית סכך, שהרי אינו בטל לגבי חמתו, מ"מ פסולה לפי שהחמה מתפשטת ברחוקה, ויהיה למטה בארץ חמתה מרובה מצלתה, אבל אם למטה בארץ חמתה וצלתה שוין, אז היא כשרה, שאז ודאי בסכך צלתו מרובה כו'. וכ"ה דעת רש"י, ורא"ש, ורי"ף, ורמב"ם. וכ"כ הלבוש. וכ"כ המ"ב (ביה"ל ד"ה שאין) ע"ש. ודעת הב"ח להחמיר כשי' העיטור, דגם שוה למטה פסולה, ע"ש. והר"ד בא"ר (סק"א), ובעט"ז, ובבה"ט. ועי' בכה"ח (אות ב').

נא. כ"ה במחבר (סעי' ב'), ובט"ז (סק"א) ע"ש. והיינו אם הוא בענין שאם נצרף החמה והצל של כל הסיכוך, יהיה צלתו מרובה, מחמתו והטעם לפי שהוא בטל לגבי רוב הסכך שצילתו מרובה. ועי' בא"ר דכתב בשם רי"ו דאם מיעוט צלתה מרובה מחמתה, ורובה חמתה מרובה מצלתה, ואותה המיעוט שצלתה מרובה מחמתה הצל גדול בענין שאם תצטרף כל הצל וכל החמה של הסוכה תהיה צלתה מרובה מחמתה, לא תצטרף ופסולה.

נב. כ"כ הרמ"א בשם הר"ן, כיון שבמקום הפסול בפני עצמה יש שיעור סוכה, הוא מקום חשוב, ואינו בטל לגבי שאר הסכך

יד. אם יש אויר באמצע הסכך או מן הצד, אם הולך באורך הסוכה שיעור ראשו ורובו, אפילו אינו רחב ג' טפחים, אין אוכלין וישנים תחתיו, אבל מצטרף להשלים הסוכה לכשיעור עד ג' טפחים, ואם אינו הולך באורך שיעור ראשו ורובו, מותר לאכול ולישן תחתיו, עד שיהיה אויר ג"ט על ג"ט, דאז אסור לאכול תחתיו, אבל שאר הסוכה כשרה, אם יש בו ג' דפנות ושיעור סוכה^[מ]. ואם יש אויר בין הדופן לסכך ג"ט בכל אורך הדפנות, הסוכה פסולה, דהוי כאלו אין בו דפנות, אבל אם רק דופן אחת רחוקה מהסכך כשרה, דהא נשתירו עדיין ג' דפנות^[נ].

טו. סכך פסול אם הניח מן הצד סמוך לדופן, אפילו מהלך על כל אותו הצד, אם הוא פחות מד' אמות כשרה, דאמרינן דופן עקומה, ואסור לישב תחת הסכך פסול, ואפילו אם כל הדפנות רחוקים מן הסכך, כגון שמשכך באמצע הבית, אם הוא פחות מד' אמות כשרה, אם יש באמצע סכך כשר שיעור סוכה, אבל אם הוא ד' אמות לא אמרינן דופן עקומה^[נט]. ואם יש לסוכה ד' דפנות, והניח סכך פסול אצל דופן אחת, אע"פ שהוא יותר מארבע אמות כשרה, אם יש בסכך הכשר שיעור סוכה, שהרי יש לה ג' דפנות^[ס].

רננה (סי' ס"ז). ועי' בספר אמרי דוד (הובא בארחות חיים). ועי' בשו"ת שבט הלוי (ח"ז סי' ט') דכתב דהיינו אפילו לברך.

כתב בשו"ת קנה בשם (ח"ב סי' כ"ו וכ"ז, וח"ג סי' מ"א) אשר חדשים מקרוב באו, והמציאו חידוש לסכך את הסוכה באופן שלא יוכלו הגשמים לירד לתוך הסוכה כו', בחשבם להדר בזה בקיום מצוה סוכה, טעות הוא בידם, ואין בזה רק ביטול מצות עשה דאורייתא, כי כל עוד שהם מונעים ירידת גשמים מרובים, חשש סוכה פסולה היא כו', ע"ש. וכ"כ הגאון בעל מנחת יצחק (הובא בשו"ת קנה בשם שם) ע"ש. וכעין זה כתב בשו"ת שבט הלוי (שם) וז"ל, אני נוטה שלא לעשות כן, ופשיטא דעכ"פ לכתחלה עלינו למשות מזה להתחכם נגד פשטות מציאות המצוה כו', עכ"ל, ע"ש. וכ"כ בשו"ת מנחת משה (ח"א סי' צ"ו-ק) ע"ש. ועי' בהליכות שלמה (עמ' קכ"ט) מה שכתב בזה. ועי' בשו"ת תשובות והנהגות (ח"ב סי' ש"י).

נז. כ"ה במחבר, ורמ"א (סי' תרל"ב סעי' ב') ע"ש. וכתב הרמ"א דאם אין בו כדי לעמוד בו ראשו ורובו מותר, דהא אין סוכה שאין בה נקבים נקבים. והטעם דאין ישנים תחתיו אע"פ דהוא פחות מג"ט ומצטרף להכשיר הסוכה מטעם לבוד, כתב הט"ז (סק"ד) לפי שבאוויר נראה לעין טפי ההפסק בסכך כו'. ועי' בלבוש. ועי' בכה"ח (אות ט"ז).

נה. כ"כ הדה"ח ע"ש.

נפ. כ"ה במחבר (שם סעי' א') ע"ש. והטעם דבד' אמות לא אמרינן דופן עקומה, כתב הט"ז (סק"ב) כיון דזה מקום חשוב לעצמו. כתב הלבוש ועי' בטור דכתב דאפילו אין הדופן אלא י"ט, והגג גבוה הרבה, אנו רואין הדופן כאילו עולה עד למעלה, ואמרינן נמי דופן עקומה. וכ"כ הט"ז (סק"א) ע"ש. והב"ח חולק, ע"ש. וכ"כ המג"א. ועי' בא"ר (סק"ב) דמצדד כהט"ז. ועי' בח"א (סעי' כ'). ועי' במ"ב (סק"ד) דכתב דאפשר דהיכי דמן הדפנות עד הסכך הוא פחות מ"ט יש להקל, דאמרינן לבוד דופן עקומה. ועי' בכה"ח (אות ז'). ועי' בארחות חיים.

ס. כ"כ הח"א (סעי' כ').

הסכך, ויצטער ברוח ובצינה, עכ"ל. והו"ד במ"ב (סק"ה), ובכה"ח (אות ט'). ועי' בספר אמרי דוד (הובא בארחות חיים) דכתב דיש מדקדקים דוקא לעבות הסכך, כדי שיוכלו לישב בה בגשם קל כו'. וכן נהג הרה"ק מראפשיץ זצ"ל שסיכך סוכתו עם הרבה סכך עד היתה עב. (נזר הקודש ח"ג עמ' קפ"ז). וכן נהג הגה"ק מהר"ש מקאמינקא זצ"ל לסכך בסכך הרבה מאד, עד שלא היה נראה כמעט שום סדק בין עלי הסכך. (אוהב שלום עמ' ע"ח) וכן הוא מנהג רבותינו הק' להקפיד שתהא הסוכה מסוככת בסכך מעובה מאד. (שבח איתנים ח"ב עמ' כ"ט)

נו. הנה במשנה (סוכה דף כ"ב) איתא דהמעובה כמין בית, אע"פ שאין הכוכבים נראים מתוכה כשרה. ומשמע אפילו כשאין המטר יכול לירד בה כשרה. וכ"כ הב"י בשם המרדכי בשם רש"י. וכ"מ במחבר (סעי' ג') ע"ש. וכ"כ הברכ"י (אות ב'). וכ"כ המאמ"ר (אות א'). ור"ת פסק שאם עשאה עבה מאד שאין המטר יכול לירד בה פסולה, אע"ג דב"ה מכשירין מעובה כמין בית, היינו דוקא שאין כוכבים וחמה נראין מתוכה, אבל כשאינו יכול להמטיר בתוכה, פסולה אפילו לב"ה. והו"ד בטור ע"ש. וכתב הלבוש דיש להחמיר בזה, והטעם משום שאין זה שם סוכה עליו, אלא כבית מקורה. וכ"כ הב"ח, והביא ראיה ממה דאמרינן (שם כח:) מאימתי מותר לפנות משתסרח המקפה, ולא אמרינן שישכך כ"כ עד שלא ירד מטר כלל, ע"ש. וכ"כ הט"ז (סי' תרל"ה סק"א), והמג"א (סי' תרל"א סק"ב) ע"ש. וכ"כ הא"ר (סק"ד). וכ"כ השו"ע הרב (סעי' ה'). וכ"כ הח"א (סעי' י"ח), וכתב דהיינו אם היא מעובה כ"כ עד שאין הגשמים יכולים לירד בתוכה אפילו כשיורדין גשמים מרובים. וכ"כ הבכור יעקב (סק"ד), וכתב דנראה דזה דוקא בשאין מטר יורד לעולם בה, אבל בשאין יורד מטר זמן מה כשרה. וכ"כ המ"ב (סק"ו), והכה"ח (אות י'). ועי' בא"ר דכתב דאם נוטל מקצת מן הסכך בענין שיהא הגשמים יורדים לתוכה כשר, וא"צ לקלקל כל הסכך מעיקרה. וכ"כ הפמ"ג. ועי' בשע"ת (סק"ו) דכתב בשם הברכ"י דבדיעבד כאשר יהיה באופן שא"א ליטול קצת מהסכך מפני איזה סיבה, יש לסמוך על המכשירים. וכ"כ הכה"ח (שם) ע"ש. ועי' בשו"ת כנף

זו. ואם הסכך פסול הוא באמצע הסוכה, אם הוא פחות מד' טפחים, מותר לישב ולישן תחתיו, ואם הוא ד' טפחים אסור לישב תחתיו [סא]. וכן אם יש סכך פסול שני טפחים, ועוד סכך פסול שני טפחים, ואויר פחות מג' מפסיק באמצע, יש להחמיר שלא לישב תחתיו [סב]. וכל זה בסוכה גדולה אבל בסוכה קטנה שאין בה אלא שיעור סוכה, או אפילו ט' ומחצה, אם יש סכך פסול ג' טפחים הסוכה פסולה, אבל אם הוא פחות מג' טפחים הסוכה כשרה, וישנים תחתיו, ומצטרף להשלים הסוכה לכשיעור [סג].

יז. נויי סוכה שהן רחבים ד' טפחים או יותר, אם הן סמוכים בתוך ד' טפחים להסכך, אינם חשובין הפסק בינו להסכך, ומותר לישב תחתיהן [סד], ויש אומרים דא"צ שכל הנוי סוכה יהיה בתוך הד' טפחים, אלא אם רק מתחיל בתוך הד' טפחים, אפילו אם חלקו התחתון בולט חוץ לד' טפחים, אינו פוסל [סה]. אבל אם הם מופלגין מהסכך ד' טפחים, פוסלין את הסוכה כדין סכך פסול [סו]. ולכתחילה יש לזהר שלא להרחיק נויי הסוכה מן הסכך ד"ט, אע"פ שאינם רחבים ד"ט [סז].

עשרה טפחים, שאין זה אהל חוצץ, ודינו כיושב תחת הסכך. עוד כתב (שם), דמטה שעל גביה קבועה מטה נוספת, אם אין החלל שביניהן גבוה עשרה טפחים, מותר לישן בה בסוכה כו'.

פה. כתב בהליכות שלמה (עמ' קט"ז) נוי התלוי על הסכך בתוך ד"ט, ומשתלשל למטה מד"ט, יש להסתפק מה דינו כו', דלא נזכר כלל אם הפסול הוא דוקא כשיש חלל ד"ט בין הסכך לנוי, או אפילו בחלל פחות מזה כל שמשתלשל למטה מד' פסולה, ועכ"פ היה נראה לכאורה שאם תלאו סמוך לסכך, אינו פוסל אפילו ארוך יותר מד"ט, כיון שאין שום הפסק בינו ובין הסכך, אך הדבר פלאי דהא נוי סוכה אינו ממעט מגובה חללה, וא"כ עד כמה הוא השיעור שיכולים לשלשל נויין מן הסכך ולמטה, וצ"ע, ע"ש. ועי' בספר מבית לוי (עמ' ע"ב) דכתב וז"ל, אם הנוי סוכה סמוך לגג בתוך ד"ט, אלא שהוא ארוך יותר וחלקו התחתון רחוק מהסכך יותר מד"ט, אינו פוסל, דהטעם שאין לתלותו רחוק ד"ט מהסכך, לפי שאז חשיב באפי נפשיה ואינו בטל לגבי הסכך, ואם תחלתו בתוך ד"ט לסכך, הרי הוא בטל לגבי הסכך אף אם חלקו התחתון רחוק מהסכך יותר מד"ט טפחים, עכ"ל. וכ"כ בספר מראות יחזקאל (עמ' של"א) וז"ל, שאלה, מה דינם של הקישוטים [כגון שרשראות וכדו'] שגובהם העליון בתוך ד"ט וחלקם התחתון מתחת לד'. תשובה, הולכים אחר העליון, והרי המה כנתונים בתוך ד', עכ"ל.

פו. כ"כ המחבר (שם) דכיון שרחוקים ד"ט מן הסכך, חשיבי באפי נפשיה, ולא בטלי גבי סיכוך. כתב הבכורי יעקב (סק"ז, ובתוס' בכורים, ובס' תרכ"ט סק"א) זה דוקא בדברים שפסולים לסכך בהן, אבל בדברים שכשרים לסכך, כגון עשבים ופרחים, אינו צריך לזהר בזה כו', ואותן הנויים שרגילים לעשות מנייר, מקרי פסול סכך כו'. ומ"מ אני נזהר ומזהיר שלא לתלות פרחים בסכך, ובפרט במקום שיושב, שנופלים מהם תולעים ויתושים קטנים על האוכלים, וממש שא"א לזהר בזה, שהם רגילים להיות בהציצין ופרחים, ועי"ז עושה מצות סוכה למצוה בעבירה, שבוילע השרצים עם האוכלים כו', ע"ש.

פז. כ"כ הרמ"א בשם מהרי"ל, גזירה שמא יהיה בהן ד"ט, שאז אסור לישב תחתיהן. ועי' במטה משה דכתב דאם אותה עטרה

סא. כ"ה במחבר (שם). אבל ד' טפחים אסור, דהוי מקום חשוב להיות חציצה. ומבואר בשו"ע (שם) דאם הסכך פסול ד"ט, והסוכה יש לה ג' דפנות, והפסול הולך ע"פ רחבה, פסולה כל הסוכה, שהרי אין כאן בכל צד אלא דופן ומחצה, ואם הפסול הולך לרחבה, ונשאר שיעור סוכה בחלק הפנימי, חלק הפנימי כשר והחיצון פסול, ואם יש פחות מד"א מדופן אמצעי עד סוף הסכך פסול, א"כ גם חלק החיצון כשר, דזה שיושב בחלק הפנימי מחשב לו לסכך, וזה שיושב בחלק החיצון מחשב לו לדופן, ע"ש.

כתב הח"א (סעי' כ"א) דעת הראב"ד דאפילו בפחות מד"ט חשבינן לסכך פסול לענין זה שאסור לישב תחתיו, וכ"מ דעת הר"ן, וכ"כ הריטב"א, וכתב שכן הסכים רבו, וכ"כ ריא"ז בש"ג, ולכן יש להחמיר, ע"ש. וכ"כ המ"ב (סק"ג) דלכתחילה יש להחמיר עד שיהיה פחות מג'. וכ"כ הכה"ח (אות ד'). ועי' בשו"ת מנחת משה (ח"א סי' צ"ג) דכתב דחידוש גדול לפסוק כן, ואין להחמיר בזה, אמנם סיים דבמקום שאין דוחק כלל, בודאי שנכון להחמיר לכתחילה כדברי הח"א כו'.

סב. המחבר (סעי' ד') מסופק בזה, ע"ש. והא"ר (סק"ו) הביא מרי"ו דפשיט ליה לפסול, דהאזיר כמאן דליתיה דמי. וכ"כ הכה"ח (אות ו'). ועי' במג"א (סק"ה) דכתב דאם אין בפסולים ד' לא אמרינן שיהא חשוב כסתום מחמת לבוד, דלא אמרינן לבוד להחמיר.

סג. כ"ה במחבר, ובמג"א (סק"ג) ע"ש. וכתב הט"ז דכיון דהוא דבר מועט כמאן דליתיה דמי. ועי' בא"ר (סק"ג) מה שהקשה על המג"א. ועי' בפמ"ג מה שתי'.

סד. כ"כ המחבר (סי' תרכ"ז סעי' ד') ע"ש. וכ"כ הלבוש וז"ל, פירס סדין תחת הסכך לנוי, אם הוא בתוך ד"ט לסכך כשרה, שכיון שלא פירשו לצל ולהגין מפני החמה אלא לנוי בעלמא, הרי הוא בטל לגבי הסכך ולא חשיב אהל, וגם אין שם סכך עליו לחשבו לסכך פסול, הואיל ונעשה לנוי כו', עכ"ל. וכ"כ השו"ע הרב (סעי' ו'). וכ"כ שארי אחרונים. ועי' בספר מראות יחזקאל (עמ' של"א) דכתב דמנורות עלקטריות [לעמפעליך] בכלל נוי סוכה לגבי דין זה.

עיי' בספר הליכות שלמה (עמ' קמ"ג) דכתב, דמותר לישב בסוכה תחת שורעם (מפני הגשם) שאוחזה בידו, אע"פ שגבוהה

יח. לכתחילה אין לעשות הסוכה תחת האילן בכל ענין, אלא יש לקצוץ הענפים [סח]. ואם קשה לקוצצן, אם הם כל כך מעט דאם ינטל הסכך שכנגד הענפים, היא צלתה של סוכה מרובה מחמתה כשרה, אבל אם כשינטל הסכך שכנגד הענפים, לא היא צלתה של סוכה מרובה מחמתה פסולה [ט]. ואין חילוק בזה אם הענפים הם סמוכים להסכך, או הם למעלה הרבה [ע]. ואף אם הענפים הם מועטים באופן שהסוכה כשרה, מ"מ חשבינן הסכך שכנגד הענפים כסכך פסול, וע"כ אם הם ד"ט על ד"ט אין לישב תחתיהן [עא]. ואם קצץ הענפים ונפלו על הסכך, עדיין לא נתכשר הסוכה בכך, משום תעשה ולא מן העשוי, אלא צריך להגביה כל אחד לבדו, ולהניחו על הסוכה

הצל בא מן האילן ולא מן הסכך, והוי הסכך שכנגד ענפי האילן כמאן דליתיה, ואינה כשרה אלא א"כ אפילו אם נסתלק הסכך הכשר שכנגד האילן, ישאר עדיין בהכשר לבד צילתה מרובה מחמתה, ע"ש. והמחבר (שם) הביא ב' הדיעות, בלשון 'יש אומרים', דיעה א' היא שיטת רש"י ותוס', ודיעה ב' היא שיטת הראב"ה, ע"ש. וכתב הפמ"ג (א"א סק"ד) דהלכתא משמע כדיעה ב', ע"ש. וכ"כ הבכורי יעקב (סק"ד) דע"פ הכלל דבשני יש אומרים פסק השו"ע כהשני, גם הכא פסק לחומרא. ועי' בא"ר (סק"ה) דכתב דמשמע מהלבוש דבשעת יש להקל כסברא ראשונה. וכ"כ המ"ב (ביה"ל ד"ה ו"יא). ועי' בכה"ח (אות י"ג) דכתב דלענין ברכה כיון דאיכא פלוגתא אין לברך. והשו"ע הרב (סעי' י) היקל עוד יותר, וכתב דאפילו אם האילן צלתו מרובה מחמתו יש להקל בשעת הדחק, ע"ש. ועי' במנחת פתים דכתב, דהדבר פלא כי לא נזכר סברא זו כלל כו'.

כתב הפמ"ג (א"א סק"ט), כתב הב"ח ענפי אילן שנתלשו ומחוברין במקצת, כשאין יכולין לחיות עוד פסולין לסכך ובטילין ברוב ע"ש, וצ"ע כוונתו, ועי' בה' שבת ד"ל כל שא"י לחיות כתלוש דמי, ולא מחובר חשיב, ופסולין לסכך דלאו לצל עבידי, והלכך אם הגביהו ומניחו לשם צל י"ל דכשירין, דלאו מחובר הוא כו'.

ז. כ"כ הבית מאיר ע"ש. והו"ד בכה"ח (אות ז) ע"ש.

עי' בישועות יעקב (סק"א) דמבואר מדבריו דאם האילן חמתה מרובה מצלתה יש להקל אם הוא למעלה מעשרים אמה, והטעם משום דלמעלה מכ' אין אדם יושב בצלה, כמבואר בגמ' (סוכה ב), וכתב דהיינו באינה רק ד"א על ד"א, אבל ברחב יותר שייך לפסול, אבל אם האילן צילתה מרובה מחמתה, אפילו אם גבוה למעלה מעשרים אמה ג"כ פוסל, והטעם דכיון דפסול סוכה שתחת האילן ילפינן מקרא, אינו תלוי בצל, רק גזה"כ שיהיה תחת אויר השמים. וכ"מ בשו"ת שבט הלוי (ח"ט סי' קל"ה) ע"ש. ודעת שו"ת עמק התשובה (ח"ב סי' נ"ז-נ"ט) להקל אפילו אם האילן צלתה מרובה מחמתה, וכתב דמסתפינא לסמוך ע"ז למעשה, ע"ש.

זא. כ"מ בפמ"ג (א"א סק"ד) ע"ש. וכ"כ המ"ב (סק"א) בשם הר"ן דחשבינן לסכך שכנגד האילן כסכך פסול, וע"כ אין להכשיר אא"כ הוא פחות מארבעה טפחים בסוכה גדולה, או פחות מג"ט בקטנה. וכ"כ הכה"ח (אות כ' ו"א) בשם הב"ח. עי' במ"ב (סי' תרל"ב סק"ג) דהביא מהח"א דכתב דיש להחמיר לכתחילה שלא לישב תחת סכך פסול אף פחות מד"ט, עד שיהיה פחות מג"ט. ועי' במחבר (סי' תרל"ב סעי' ד'), ובא"ר (אות ו') דכתבו, דיש להחמיר

שעושים לנוי חמתה מרובה מצלתה, ליכא למיחש, דלא מצוי פסיל, דלא מתקרי סכך אא"כ צלתו מרובה מחמתו. והו"ד בא"ר (סק"ז), וכתב דמ"מ יש לזוהר שמא יתלה הרבה עד שיהא צלתו מרובה. והח"א (כלל קמ"ז אות ל"ו) הביא רק דברי המ"מ, וכתב דלכך אין מדקדקין בתלית מנורות התלויות. וכ"כ המ"ב (סקט"ו, ושעה"צ אות כ"א), וכתב דגם ענין מנורות אין רגיל לתלותן רק נגד השולחן, ואין שייך בזה שמא ישב תחתן, וכתב דאם יש שיעור ד"ט נכון להחמיר. ועי' בכה"ח (אות כ"א) דכתב דבמנורה א"צ להחמיר אפילו רחב ד"ט, דחיישינן שמא ידלק הסכך ח"ו. ועי' בבן איש חי (פ' האזינו אות ב').

סח. כ"כ הבכורי יעקב (סק"א) דלכתחילה אין לעשות תחת אילן אפילו היכי שמותר לכו"ע בדיעבד, כגון שנשארה הסוכה צלתה מרובה מחמתה אפילו כי בציר מה שכנגד האילן, והיינו משום דגזרינן הא אטו הא, ע"ש. וכ"כ הכה"ח (אות ו') דמשמע מהמחבר דלכתחילה אם אפשר אין לעשות הסוכה תחת האילן בכל ענין, כדי שלא יכנס בספיקות. ועי' בשו"ת באר משה (ח"ה סי' קל"ג-קל"ז) לענין אם מותר לקצוץ אילן מאכל להכשיר סוכתו. וכן עי' בשו"ת תשובות והנהגות (ח"ב סי' תשכ"ט) בענין זה.

סז. איתא בגמ' (סוכה ט): ת"ר בסכת תשבו, ולא בסוכה שתחת הסוכה, ולא בסוכה שתחת האילן, ולא בסוכה שבתוך הבית, אדרבה בסוכות תרתי משמע, אמר רב נחמן בר יצחק בסכת כתיב, ע"כ. וכ"כ הרמ"א (סי' תרכ"ז סעי' א') ע"ש. כתב הלבוש, כמו שהענינים היו תחת אויר השמים, כן יעשה הסוכה תחת אויר השמים, ודרשינן זה שהקפיד הכתוב ע"ז, מדכתיב בסכת חסר וי"ו, בין כ"ף לתיו"ו, שהוא לשון יחיד, משמע תחת סכך אחד, ולא בסוכה שתחת סוכה, ולא בסוכה שתחת הבית, ולא בסוכה שתחת האילן, שכל אלו הוו שני סככים זה ע"ג זה כו', וענפי אילן בפני עצמן בלא סכך אחר, אע"פ שגדלו ונעשו באופן שעושין אותו לסכך הסוכה, פשיטא שפסולה כו', כיון שהוא מחובר לקרקע כו', הלכך ענפי האילן בכל ענין פסולין לסוכה, ע"ש. והנה דעת רש"י ותוס' (שם) שאם האילן צלתה מרובה מחמתה, פסולה בכל ענין, אף אם הסוכה כשרה מצד עצמה, אפ"ה פסולה מחמת האילן, אבל אם האילן חמתו מרובה מצלתו, שאז אינו נקרא בפני עצמו סכך, אז אם הסוכה צלתה של עצמה מרובה מחמתה בלא אילן כשרה, שאין צל האילן נחשב לכולם, כי בטל הוא ברוב חמתו, והוי כמו סוכה שתחת השמים, ע"ש. והראב"ן והראב"ה חולקים ע"ז, וס"ל שאפילו אם הסוכה צלתה מרובה מחמתה בלא אילן, והאילן חמתו מרובה מצלתה, אם ענפי האילן מכוונין כנגד סכך הכשר, הרי

לשם סוכה וצל[עב]. וכל זה דוקא אם הענפים הם על הסוכה ממש, אבל אם הם מצד הסוכה, אע"פ שע"י צל האילן אינו מגיע החמה לסוכה כשר[עג].

יט. מצוה לכל מי שאפשר שתהיה לו סוכה בנוי תחת גג או שלא"ק הנפתחים ונסגרים, לסגור בשעת הגשמים, וכשפוסקים הגשמים פותחין אותם, והסכך הוא נגוב, ויכולים לקיים מצות סוכה כראוי[עד]. וצריך ליזהר שיהא הגג פתוח היטב, ועומד בשוה עם דופן הסוכה, שאם אינו עומד בשוה אלא נוטה קצת על הסכך, אפילו אינו שיעור גדול שתפסל הסוכה בכך, מ"מ צריך ליזהר שלא ישב במקום הזה שהגג משופע, שנמצא יושב תחת הגג[עה]. ונכון שיהיה הגג פתוח בתחלת כניסת יו"ט[עו]. וגם ביו"ט עצמו, אם אין הימים מעוננים בענין שקרוב הדבר שירדו גשמים עתה, ראוי שיהיה הגג פתוח, אף אם יש לו עסקים שהוא חוץ לסוכה[עז].

כדאמרי (סוכה ב.) דל עשתרות קרניים איכא צל סוכה, עכ"ל. והו"ד במ"ב (ביה"ל ד"ה תחת), וכה"ח (אות ה').

עד. כ"כ המטה אפרים (סי' תרכ"ה סעי' ס"ד) ע"ש. וכ"כ הקיצש"ע (שם סעי' ב').

כתב המטה אפרים (שם סעי' כ"ט) יש מן המהדרים שאף שסוכתם בנויה על תלה עם גגות שיש להם צירים שנפתחים ונסגרים על ידם בנקל, עוד זאת יעשו ויבנו דירת עראי סוכה קטנה בחצרם מסוככת כהלכתה בלי גגים עליה, ולפעמים כשהסוכה עם הגגות סגורה, והוא צריך לאכול או לשתות אכילת עראי, וטורח עליו להיות סוגר ופוחת בכל פעם, נכון הדבר לעשות כן למי שאפשר לו כו', ע"ש.

עה. כ"כ הא"ר (סק"ח) בשם המטה משה ע"ש. וכ"כ המטה אפרים (שם סעי' כ"ט) ע"ש. וכ"כ הקיצש"ע (שם סעי' ח'), והמ"ב (סי' תרכ"ו סקכ"א).

עו. כ"כ המטה אפרים (שם), וכתב הטעם כדי שתחול הקדושה הנכנסת בתחלת ליל התקדש חג גם על הסוכה העומד מוכנת לקבל השראת קדושה, ואם הגגות סגורים בעת ההוא אין עליו דין סוכה, ואין מקום לקדושה לחול על הסוכה, ומתלי תלי וקאי עדי יפתח הסגור, ולכן טוב שיהיה פתוח מוכן ומזומן להשראת הקדושה והזמנה לקדושה מצוה הוא. וכ"כ הקיצש"ע (שם).

עז. כ"כ המטה אפרים (שם), וכתב דלא כבעלי ההמון שסוכתם סגורה כל ימי החג, רק לעת האוכל פותחין ואחר האכילה סוגרין מיד, ואף אם השמים זכים בהיר הוא בשחקים ולא עליהם יהיה הגשם, אין זו מדה נכונה לאשר חלק לו בנינה.

שלא לישוב תחת סכך פסול אפילו יש הפסק אויר בין הד"ט, כל שהוא תוך ג"ט, דאמרינן לבוד.

עב. כתב המחבר (סעי' ב') אם קצץ האילן להכשירו ולהיות הוא עצמו מהסיכוך כשר, והוא שינענעו שיגביה כל אחד לבדו ומניחו, וחוזר ומגביה ומניחו, ואם לאו פסולה משום תעשה ולא מן העשוי, ע"כ. וכ"כ השו"ע הרב (סעי' כ') וז"ל, אם סיכך במחובר ואח"כ קצצו פסול, שנאמר חג הסכות תעשה כו' תעשה ולא מן העשוי בפסול, שהעשייה הראשונה שהיא בפסול אינה חשובה עשייה כלל, כאלו לא עשה מאומה, ומה שאח"כ מכשירו על ידי קציצת האילן, אין זו חשובה עשייה, כיון שאינו עושה מעשה חדש בהסכך, דהיינו שאינו סותרה כלל, לפיכך אין לו תקנה אא"כ ינענע כל הסכך הפסול שקצצו, דהיינו שמגביהו מעט וחוזר ומניחו, שבשעה שמגביהו נתבטלה עשייה הראשונה שהיתה בפסול, ואח"כ כשמניחו הוא עושה מעשה חדש בגוף הסוכה, עכ"ל. ועי' בהגהות רעק"א (סי' תרכ"ח) דכתב דגם אם הענפים מונחים על סכך כשר, מ"מ מה שכנגד הענפים נחשב כאלו אינו. וכ"כ בקיצש"ע (סי' קל"ד סעי' ז') ע"ש. וכ"כ המ"ב (שם סעי' צ' אות ח'). ועי' במג"א (סי' תרכ"ו סק"ה) דכתב דחוזר ומניחו לשם צל, וא"צ שייניחו לשם סוכה. והלבוש כתב דצריך להגביה ולהניחו לשם סוכה וצל. וכ"כ הכה"ח (אות כ"ה) דמצוה מן המובחר לעשותו לשם סוכה ג"כ, ע"ש.

עג. כ"כ הבכורי יעקב (סק"ב) וז"ל, דע דלעולם אין פוסל צל אילן או בית אלא אם מיצל על הסכך, וגם הוא עומד על הסכך ממש, אבל אם עומד מצד הסוכה שלא כנגד הסכך, אף שעושה צל על הסכך עד שלא תורח עליו חמה כלל, אפ"ה כשר

לעילוי נשמות

מוה"ר משה בן מוה"ר יעקב הבהן ע"ה

נפטר יום שני דפסח שנת תשכ"ח לפ"ק

וזו' מדת רייזל יענטא בת בנש"ק הרב ר' יעקב ע"ה

נפטרה י"א אדר שנת תשנ"ה לפ"ק

תהא נשמתם צדורה בצרור החיים